

STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP

Jaarverslag 2019

*Met inbegrip van Stichting Robur, bedrijven voor het Limburgs Landschap
en Limburgs Landschap Landbouw BV*

15 april 2020

INHOUD

DEEL I

VOORWOORD: CONTINUÏTEIT EN VERNIEUWING 5

1. HET LIMBURGS LANDSCHAP: MOOI DICHTBIJ 6

2. HET JAAR IN VOGELVLUCHT 10

3. AAN DE SLAG VOOR NATUUR EN ERFGOED 16

3.1 Aankoop 16

3.2 Beheer 19

3.3 Inrichtingsprojecten 25

3.4 Erfgoed 26

4. ACTIEF IN DE SAMENLEVING 31

4.1 Publiciteit 33

4.2 Ontvangstlocaties 35

4.3 Fondsenwerving 36

4.4 Achterban 39

4.5 Vrijwilligers 40

4.6 Samenwerking 42

4.7 Beleid en beleidsbeïnvloeding 42

5. ORGANISATIE 44

5.1 Bestuur 45

5.2 Personeel 47

5.3 Integriteit en vertrouwenspersoon 48

5.4 Ondernemingsraad 48

5.5 Kantoren 49

5.6 Risicoparagraaf 50

6. BIJLAGEN 52

6.1 Missie en strategie Stichting het Limburgs Landschap uit de statuten 53

6.2 Leden algemeen bestuur 2019 54

6.3 Leden raad van toezicht 55

6.4 Relevante [neven]functies raad van toezicht 56

6.5 Organisatie per 31-12-2019 57

6.6 Commissies per 31-12-2019 60

6.7 Stichting Robur, bedrijven voor Het Limburgs Landschap 61

6.8 Specificatie Natuurterreinen 62

6.9 Overzicht inrichtingsprojecten 67

6.10 Verantwoordingsverklaring Stichting het Limburgs Landschap, CBF 68

DEEL II	FINANCIEEL VERSLAG OVER 2019	70
	JAARREKENING GECONSOLIDEERD 2019	71
	BIJLAGEN	105
	CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	118
	BEGROTING 2020	120

COLOFON

Redactie:
Stichting het Limburgs Landschap

Ontwerp en opmaak:
infour, Heerlen

Druk:
Andi Smart Print Solutions

Foto omslag:
Stichting het Limburgs Landschap

Stichting
het Limburgs Landschap
Rijksstraatweg 1, Lomm
Postbus 4301
5944 ZG Arcen
T 077 - 4737575

DEEL I JAARVERSLAG

STICHTING
HET LIMBURGS LANDSCHAP

CONTINUÏTEIT EN VERNIEUWING

Stichting het Limburgs Landschap heeft als organisatie voor natuur en erfgoed een flinke ontwikkeling doorgemaakt. Het areaal beheerde natuur is gegroeid tot boven de 9.000 hectare en het aantal monumentale gebouwen dat door de Stichting is verworven, gerestaureerd en herbestemd groeit gestaag. Ook exploiteert Het Limburgs Landschap sinds een aantal jaren zelf Kasteeltuinen Arcen, wat voor een verdere groei van de organisatie heeft gezorgd. Bij Het Limburgs Landschap werken inmiddels 68 medewerkers van wie 31 bij Kasteeltuinen Arcen.

Deze ontwikkeling heeft het Algemeen Bestuur van de Stichting tot de vraag gebracht of het vigerende bestuursmodel nog wel past bij de huidige organisatie en de in de samenleving gangbare ideeën over de besturing van maatschappelijke organisaties. Daarin is het duidelijk scheiden van toezicht en bestuur een belangrijk thema. Het Algemeen Bestuur heeft vastgesteld dat de werkorganisatie van de Stichting niet alleen gegroeid is, maar ook verregaand geprofessionaliseerd. Hoewel het Algemeen Bestuur formeel verantwoordelijk is, is de dagelijkse leiding over de Stichting al langer in handen van de directeur. Het Algemeen Bestuur bestaat uit vrijwilligers, die de hoofdlijnen van het beleid vaststellen en financieel toezicht uitoefenen en het daaruit gevormde Dagelijks Bestuur houdt zich meer bezig met toezicht op de gang van zaken binnen de Stichting. Deze werkwijze lijkt feitelijk meer op een Raad van Toezicht-model.

Het Algemeen Bestuur heeft daarop in 2019 unaniem besloten per 1 januari 2020 over te gaan op een model waarbij de Stichting bestuurd wordt door een directeur-bestuurder, waarop toezicht wordt gehouden door een Raad van Toezicht. Met het oog op het in stand houden van goede verbindingen met de Limburgse samenleving, waarbij de leden van het Algemeen Bestuur een belangrijke rol speelden, wordt daarbij een Raad van Advies ingesteld. Het Algemeen Bestuur heeft deze wijziging vastgelegd in nieuwe Statuten, die per 1 januari 2020 in werking zijn getreden.

Met deze verandering sluit Het Limburgs Landschap aan bij een ontwikkeling die al langer gaande is bij de Provinciale Landschappen. Van deze twaalf organisaties hebben er in 2020 tien een Raad van Toezicht en een directeur-bestuurder. Ik ben ervan overtuigd dat wij door deze wijziging de formele structuur van onze Stichting beter in overeenstemming hebben gebracht bij de feitelijk gegroeide werkwijze en verantwoordelijkheidsverdeling.

Bij zo'n verandering is zowel continuïteit als vernieuwing belangrijk. Vanuit het oude Dagelijks Bestuur gaan vier leden door in de Raad van Toezicht. Drie vacatures hebben we inmiddels in kunnen vullen met goede mensen. Hierdoor bestaat de Raad van Toezicht uit een mooie mix mannen en vrouwen, met een diverse ervaring in verschillende sectoren van de Limburgse samenleving en afkomstig uit alle hoeken van onze mooie provincie.

Samen verheugen we ons op het werk dat ons te wachten staat voor Het Limburgs Landschap. Dit Jaarverslag 2019 maakt duidelijk wat voor een prachtige natuur en erfgoed onze Stichting mag koesteren, welke successen daarbij steeds weer geboekt worden en voor welke uitdagingen we nog staan.

Namens de Raad van Toezicht

Wendy Raab,
Voorzitter Stichting het Limburgs Landschap

1 HET LIMBURGS LANDSCHAP: MOOI DICHTBIJ

VOLHOUDEN

In 2019 konden we het nieuwe *Uit- en Thuisboek* toesturen aan al onze donateurs. Het maken van deze geheel vernieuwde editie maakte duidelijk wat een geweldige waarden onze gebieden en gebouwen

vertegenwoordigen. Aan verwerking, restauratie en beheer is door talloze bestuurders, medewerkers en vrijwilligers sinds 1931 hard gewerkt. Het is prachtig om de resultaten van hun inspanningen samengevat te zien in ruim 400 pagina's. Het boek maakt duidelijk dat de bescherming van natuur en erfgoed een lange termijn opgave is, echt iets voor volhouders. Soms ging het gepaard met bloed zweet en tranen, maar de resultaten

maken het de moeite waard. Het boek nodigt uit te komen wandelen en fietsen in de vele natuurgebieden die Het Limburgs Landschap rijk is. Daarnaast geeft het boek een volledig overzicht van het vele [gebouwde] erfgoed dat we mogen koesteren. Ook deze objecten zijn een bezoek meer dan waard.

GASTVRIJ

In 2019 kreeg onze slogan “namens de natuur uw gastheer” op verschillende manieren nieuwe invulling. Op de Groote Heide bij Venlo kreeg ons infocentrum een stevige impuls. De educatieve inrichting werd geheel vernieuwd. De openingstijden breidden uit van 2 dagdelen naar 5 dagen per week. De horecafunctie bleek vanaf de opening in een behoefte van veel Venlonaren en Duitse gasten te voorzien. Ditzelfde was het geval bij de Brasserie van Nieuw Ehrenstein in de prachtige Anstelvallei

bij Kerkrade, waar het al vanaf de opening storm liep. Bij ons bezoekerscentrum De Maasduinen knapten we op initiatief van onze uitbater het sluiswachtershuisje op ten behoeve van een functie als verkooppunt voor softijs. Hierdoor heeft ook dit deel van het moderne erfgoed nu een functie; vanaf de ijstoren hebben bezoekers nu een prima overzicht over het indrukwekkende sluizencomplex. Dat De Sluis gekozen werd als “Terras van het Jaar” was de slagroom op de taart voor de familie Boxman en hun medewerkers.

NATUURBELEID

Gestaag werkten we verder aan de ontwikkeling van het natuurnetwerk in Limburg. Gelukkig koos het nieuwe College van GS er in het collegeprogramma voor extra middelen uit te trekken voor de natuuropgaven. Dankzij goede samenwerking met de Provincie

konden we ook stappen zetten voor onze natte natuurplek. Juist in de droge zomer van 2019 bleek weer hoe belangrijk het is om de waterhuishouding van onze natuurgebieden te verbeteren. Het is mooi dat we daar dankzij het DHZ-programma aan kunnen werken.

In het Natuurbeheerplan 2020 werd het met subsidie te realiseren areaal in het Natuurnetwerk helaas verder verkleind. Wat ons betreft blijft ook de provincie gaan voor de realisering van het gehele natuurnetwerk. Ondertussen hopen we dat het areaal waaraan nu wel de prioriteit is gegeven slagvaardig zal worden gerealiseerd.

Naast areaaluitbreiding heeft ook de kwaliteit van de bestaande gebieden continue de aandacht. Op verzoek van de Provincie brachten we in beeld hoe we graslanden naar een hoger peil zouden kunnen brengen. Hier liggen nog volop mogelijkheden.

Met het 1-miljoen-bomenplan gaf de provincie een nieuwe impuls aan bosaanplant in Limburg. Als Limburgs Landschap dragen we daar graag aan bij. We hebben

onderzocht op welke plekken bosaanleg mogelijk en gewenst is. Daaraan zullen we de komende jaren uitvoering geven.

STIKSTOF

In het vorige jaarverslag schreven we dat het probleem van stikstof voor onze natuurgebieden meer [politieke] aandacht verdient. Nou, die aandacht is er gekomen. Door de uitspraak van de Raad van State kwam de vergunningverlening voor tal van economische activiteiten stil te liggen. Waar de teloorgang van de natuur door de stikstofdepositie weinig aandacht kreeg, net zo min als het feit dat de stikstofemissies weer waren gaan stijgen in plaats van dalen, kreeg dit probleem wel alle aandacht. Duidelijk is dat de kwaliteit van de natuur méér aandacht en middelen verdient. Juist een goed functionerend natuurnetwerk, in combinatie met goed gebufferde N2000-gebieden zijn sleutels om te werken aan de zo nodige “gunstige staat van instandhouding” waartoe Nederland zich heeft verplicht. Het is te hopen dat hier komend jaar met extra budget van het Rijk verder

aan gewerkt zal worden. Hoewel de Raad van State een streep zette door de PAS [*Programma Aanpak Stikstof*] gingen de PAS-maatregelen in onze natuurgebieden gewoon door. Deels zijn dit extra maatregelen, zoals gescheperde begrazing die nuttig én goed vol te houden zijn. Deels zijn er ook maatregelen waar een keer een einde aan komt als plaggen van heides en venoevers, met allerlei nadelen zoals het afvoeren van mineralen. Dit onderstreept dat het belangrijk blijft de echte oorzaak, de uitstoot van stikstofoxiden en ammoniak, aan te pakken.

ERFGOED

In het verslagjaar ging veel aandacht uit naar de restauratie van Nieuw-Ehrenstein. Veel bouwkundige tegenvallers zorgden voor oplopende kosten. Dit noodzaakte ons het project te faseren, en de focus eerst te leggen op het afronden van de nieuwe Brasserie in de voormalige melkveestal. Het was mooi dat het lukte om zowel restauratie als herbestemming van dit bouwdeel af te ronden, en met een prachtig resultaat!

De provincie Limburg werkte aan een nieuwe beleidsnota voor Monumenten. Wij hebben daar actief een inbreng geleverd, mede in samenwerking met de Co-öperatie Erfgoed Limburg. Het beleidsprogramma 2020-2023, dat inmiddels is verschenen, verschaft de basis voor ons werk aan het Limburgse erfgoed. De titel "Monumenten behouden, benutten en beleven" is ons uit het hart gegrepen. De insteek om naast de gebouwen ook aandacht te besteden aan het omringende monumentale groen ondersteunen wij van harte.

DUURZAAMHEID

Het Limburgs Landschap investeert in het verduurzamen van de gebouwen. We kiezen ervoor restauraties en groot onderhoud aan te pakken om verdergaande maatregelen te treffen. Waar dat enigszins haalbaar is kiezen we voor zonnepanelen, optimale isolatie, lage temperatuurverwarming en een warmtepomp. In het ver-

slagjaar ging het bijvoorbeeld om Nieuw Ehrenstein, het Infocentrum Groote Heide, het boswachtershuisje op de Cannerberg en het kantoor in de Kloosterhof.

*Wilfred Alblas,
Directeur-bestuurder*

2 HET JAAR IN VOGELVLUCHT

JANUARI

10 In de Koelebosch-groeve, Schoorberg-groeve en Houbensbergske worden voor 't eerst sinds 2003 weer vleermuizen geteld. De groeves werden daartoe met financiële steun van de Provincie Limburg weer veilig gemaakt. Met deze tellingen, die al sinds 1944 plaatsvinden in de gangencomplexen van voormalige onderaardse kalksteengroeven, houden we de stand van de vleermuispopulaties in de gaten.

20 In de Kasteeltuinen wordt elke winter hard gewerkt om park en kasteel weer in goede conditie te krijgen voor het volgende seizoen. Deze winter werd onder andere de vlonder van het terras bij het Bergpaviljoen geheel vernieuwd. In de kelder van het kasteel Arcen kwam onder het verwijderde stucwerk een sfeervolle kasteelmuur tevoorschijn.

25 De Coöperatie Erfgoed Limburg [CEL] gaat van start. In deze coöperatie werkt Limburgs Landschap met tal van collega organisaties in de erfgoedsector samen. Via onder meer de maandelijkse erfgoedweekenden wordt gewerkt aan een groter publieksbereik van het mooie erfgoed dat Limburg te bieden heeft.

FEBRUARI

10 Grondverschuivingen bij de Curfsgroeve zorgden voor hoofd-

brekens. De modderstroom die aan de noordzijde naar beneden komt is niet de bedoeling. De acute oorzaak wordt weggenomen door de waterafvoer van het voormalige gronddepot weer te herstellen. Limburgs Landschap adviseert de provincie Limburg – eigenaar van de groeve – onderzoek te laten doen naar de stabiliteit.

15 De firma Ploegam start met het voor schepen toegankelijk maken van de Maasplas Smalbroek. Door elders overvloedige spec in de zeer diepe plas te bergen wil Limburgs Landschap de natuurwaarden in de plas verbeteren. Helaas komt de verondieping van de plas in 2019 niet op gang. Door discussie over de normen voor bepaalde chemische stoffen [PFOS, PFOA en GenX] liggen in heel Nederland baggerwerken stil. Deze PFAS gooien ook roet in het eten als bij de inrichting van natuurgebieden grondverzet nodig is.

16 Het infocentrum op de Groote Heide wordt verbouwd. Voor het inbrekersgilde een reden om 's nachts een kijkje te gaan nemen. Gestolen wordt er weinig, de braakschade aan de splinter-nieuwe kozijnen is des te groter.

26 In Kasteel Hoensbroek wordt het rapport over herbestemming van erfgoedensembles gepresenteerd. Hierin staan volop adviezen hoe leegstand van waardevol erfgoed te voorkomen. Kasteel Goedenraad is een van de onderzochte locaties.

MAART

1 De verbouwing van het centrale kantoor van Limburgs Landschap in Lomm gaat van start met het verplaatsen van de kerkuilkast. De uilen weten hun nieuwe plek gelijk te vinden en brengen daar maar liefst 8 jongen groot, een teken dat 2019 een goed muizenjaar is.

10 Dat door een storm hier en daar een boom omgaat zijn we wel gewend. Dat er bij Kasteel Arcen een boom precies op de slagboom van het parkeerterrein viel was wel erg opmerkelijk.

11 Door provincie, gemeenten, waterschap en terreinbeheerders waaronder het Limburgs Landschap wordt het samenwerkingsconvenant boa's getekend. Hierdoor kunnen de buitengewoon opsporingsambtenaren van de verschillende organisaties ook op elkaars grondgebied optreden wat de samenwerking ten behoeve van de veiligheid in het buitengebied ten goede komt.

14 Om veilig het natuurbeheer op De Hamert te kunnen uitvoeren moet het terrein worden ontdaan van achtergebleven explosieven uit de Tweede Wereldoorlog. Bij een zoekactie naar explosieven werden maar liefst 6.600 explosieven aangetroffen. De explosieven opruimingsdienst is er druk mee om deze tot ontploffing te brengen.

21 Bij de start van de lente vindt de eerste LiLadag plaats in het Geuldal. Bij deze ontmoeting van alle medewerkers en bestuursleden van Het Limburgs Landschap wordt volop bijgepraat over onder meer de natuurmaatregelen die we nemen in het kader van de stikstofaanpak [PAS]. Ook wordt een bezoek gebracht aan de prachtige Curfsgroeve.

24 Bij een bezoek aan de Bemelerberg treft beheercommissielid Michiel Wallis de Vries volop nesten aan met rupsen van de veldparelmoervlinder. Een mooi resultaat van het beheer dat onder meer met de mergellandschappen vanuit de schaapskooi bij Bemelen wordt uitgevoerd.

APRIL

2 Aan allerlei vormen van afvalstort in onze natuurgebieden zijn we helaas wel gewend. Nieuw was een partij bronzen christusbeelden die werd aangetroffen in het Klinkenberghbos. Deze zijn waarschijnlijk gestolen op Belgische begraafplaatsen maar wisten de handel niet te bereiken.

5 De wielrenners van het Pro team Limburg fietsen dit jaar door De Maasduinen en schenken 2500 €

voor de uitbreiding van het familiepad op de Hamert.

12 Bij de notaris in Maastricht passeert de akte voor Groeve Blom. Eigenaar Martin Blom ontwikkelde na het beëindigen van de mergelwinning zijn groeve tot een natuurgebied waar – onder veel meer – zeldzame geelbuikvuurpadden en dwergblauwtjes voorkomen. Limburgs Landschap kon de groeve verwerven dankzij steun van Robur en zet het ingezette beheer en de samenwerking met de vrijwilligersgroep voort.

16 De provincie Limburg besluit boerderij de Vliegenkamp bij Velden niet te verkopen. In juni 2018 opende de provincie de openbare inschrijving, waarvoor Limburgs Landschap samen met een veehouder en een particulier een plan indiende dat uitging van natuurinclusieve landbouw. Het is teleurstellend dat deze inspanningen nu op niks uitdraaien.

24 Onder begeleiding van Huzaren en Frans Pollux opent wethouder Pollux van de gemeente Venlo het vernieuwde infocentrum op de Groote Heide. Ondernemers Jos en Toos Nowacki verzorgen hier de

horeca. Veel Venlonaren en Duitse gasten weten het gezellige terras al snel te vinden.

MEI

13 Als onderdeel van de uitvoering van het landschapsplan voor de Anstelvallei komt een nieuwe brug gereed waardoor het in dit mooie deel van de gemeente Kerkrade nog beter wandelen wordt.

18 Het terras van het Bezoekerscentrum van nationaal park de Maasduinen wordt uitgeroepen als mooiste van Limburg. Een prachtige erkenning voor de horecaondernemers familie Boxman en hun team.

22 Het Algemeen Bestuur van Het Limburgs Landschap keurt unaniem een wijziging van de Statuten goed. Hierdoor zal de stichting met ingang van 2020 een Raad van Toezicht, een Raad van Advies en een directeur-bestuurder kennen.

24 Theo Bovens ontvangt uit handen van voorzitter Wendy Raab het eerste exemplaar van het volledig vernieuwde Uit en Thuis-boek. Door een redactieteam is hieraan

een jaar gewerkt. In 418 pagina's vinden donateurs van Limburgs Landschap een volledig overzicht van alle natuur en erfgoed in beheer van de stichting.

29 In een verstrekkende uitspraak haalt de Raad van State een streep door vergunningen die gebaseerd zijn op het Programma Aanpak Stikstof [PAS]. Volgens de hoogste bestuursrechter is de kwaliteit van beschermde natuur onvoldoende en moet de depositie van stikstof eerst omlaag voor er weer nieuwe emissies kunnen worden vergund.

JUNI

10 Een bever vestigt zich naast de Wijmarsche Watermolen in Arcen en maakt regelmatig uitstapjes naar de Kasteeltuinen. Dat hij daarbij zijn indrukwekkende tanden ook zet in de monumentale Berceau en ook de rododendroncollectie niet ongemoeid laat is niet de bedoeling. Door het plaatsen van een raster en door bevers te vangen en te verplaatsen proberen we te stimuleren dat de bever in het Maasdal blijft.

12 De jaarlijkse bedrijvendag van onze steunstichting Robur vindt plaats bij het Sarsven, ooit de eerste aankoop van de Stichting. De ondernemers genoten van het resultaat van de herinrichting van Sarsven en de Banen, waaraan de afgelopen jaren met vereende krachten is gewerkt.

22 Ons nieuwe terrein Ophovense Zandberg blijkt een vliegplaats van de zeer zeldzame dagvlinder bruine eikenpage. Voor zover bekend is dit de enige populatie in midden-Limburg.

22 Boswachter Bart van der Linden ontdekt boven de Hamert een slangenarend. In de daarop volgende weken verblijven 2 exemplaren in het gebied, een teken dat het met het aantal slangen en hagedissen wel goed zit. Veel vogelaars komen de spectaculaire vogels bekijken.

24 Het programma van het nieuwe College van Gedeputeerde Staten verschijnt. Onderdeel hiervan is een plan om in twee bestuursperiodes een miljoen bomen te planten in Limburg. Ook wordt er 10 miljoen € per jaar extra uitgetrokken voor natuur en landschap. Limburgs Landschap hoopt dat hierdoor de sterk vertraagde realisatie van het natuurnetwerk een impuls krijgt.

27 In de zomer van 2019 hebben veel mensen last van jeuk. Oorzaak zijn de brandhaartjes van de eikenprocessierups, een soort die zich enorm blijkt te hebben

uitgebreid en [nog] niet in toom gehouden wordt door natuurlijke vijanden. Ook bij Limburgs Landschap komen veel vragen en klachten binnen. Het aantal nesten is echter te groot en de bestrijding te complex om het probleem op te lossen. Het valt te hopen dat de natuur de oplossing heeft: de eerste rupsverslindende koolmezen zijn gesignaleerd.

JULI

1 Het Weerterbos vormt het decor voor de jaarlijkse bijeenkomst van alle Limburgse burgemeesters met hun partners. Samen met Gouverneur Theo Bovens en zijn nieuwe ploeg gedeputeerden genieten zij al wandelend van het mooie gebied.

5, 6 en 7 Frans Pollux geeft 3 uitverkochte concerten op de Groote Hei. Na een educatieve wandeling door het gebied genoten 1200 liefhebbers van door de invallende duisternis zeer sfeervolle concerten.

6 Na wekenlange aanhoudende droogte begint het precies bij de start van Cirque de la lune in de Kasteeltuinen te regenen. Geheel

tegen alle weersvoorspellingen in, en niet zo'n beetje ook. Verschillende acrobatiek acts kunnen door de glibberige omstandigheden niet doorgaan. Ook de opkomst valt door deze omstandigheden tegen. Erg jammer gezien alle voorbereidingen van collega's, vrijwilligers en acts.

10 De eerste premium Wandelroute in de Maasduinen wordt geopend. De route van 15 km, die is gecertificeerd door het veel-eisende *Deutsches Wanderinstitut*, voert over Landgoed Arcen, langs het Straelens Broek, over Fort Hazepoot en door de Barbara's Weerd langs de Maas. Zonder meer één van de mooiste routes bij Limburgs Landschap.

26 De zomer van 2019 is extreem heet en droog. Een temperatuur van 40 graden wordt bereikt, onze

vennen vallen droog en de bomen hebben het zwaar. Nabij Landgoed Goedenraad legde een heel fijn-sparrenbos het loodje.

AUGUSTUS

1 De voormalige boswachterswoning op de Cannerberg krijgt nieuwe bewoners. Het charmante uit mergel opgetrokken huisje werd daartoe geheel gerenoveerd. Ten behoeve van energiebesparing werd het volledig geïsoleerd, en keuken en sanitair werden geheel vernieuwd. De huurders kunnen nu vanuit een van alle gemakken voorzien huis genieten van hun uitzicht op het Jekerdal en de Pietersberg.

2 De botanische tuin bij Kasteel Elsloo wordt opnieuw ingericht. Doel is de tuin beter beheerbaar te maken voor de vrijwilligers van IVN Elsloo.

30 De derde dag van de Limburgse Landschapsgeschiedenis vindt

plaats in Kasteel Arcen. Het thema is de tweede wereldoorlog, waarbij Het Limburgs Landschap vertelt over de sporen die deze periode heeft nagelaten in haar terreinen en gebouwen.

SEPTEMBER

4 Ondanks het sneuvelen van de PAS als kader van de vergunningverlening voor economische activiteiten gaat de uitvoering van de natuurherstelmaatregelen door. In de Ravenvennen kregen de vennen door het verwijderen van bos meer ruimte. Door het wegplaggen van de bosbodem wordt opgehoopte stikstof verwijderd en krijgen zeldzame vegetaties van venoevers nieuwe kansen.

19 en 27 De provincie Limburg is op allerlei manieren betrokken bij ons werk aan natuur en erfgoed. Het is dan ook mooi als medewer-

kers een kijkje komen nemen. Zo bezocht de afdeling plattelandsontwikkeling Kasteeltuinen Arcen en kwam de afdeling Natuur meehelpen bij het beheer van de ravenvennen

21 Maar liefst 20.000 mensen bezoeken het fantasy event Elfia in de prachtige zonnige Kasteeltuinen.

26 Het Prins Bernhard Cultuurfonds ondersteunt ons al jaren regelmatig als we voor ingewikkelde erfgoed-uitdagingen staan. De landelijke adviescommissie Monumentenzorg kwam op werkbezoek en zag met eigen ogen wat we met hun steun hebben kunnen realiseren op Hoogcruts en bij de restauratie van de Frankenhofmolen.

28 Tijdens een Landschapsdag viert Ons Mergelland Schaaap haar 40e verjaardag op de Bemelerberg. Dit zeldzame huisdierras wordt hier door ons ingezet bij

het beheren van de waardevolle kalkgraslanden.

OKTOBER

6 De herstelde Houthuizermolen bij Lottum viert het 10-jarig bestaan. Het is 75 jaar geleden dat de molen door zich terugtrekkende Duitsers werd verwoest. Enthousiaste vrijwilligers zorgen dat de molen blijft draaien en regelmatig te bezoeken is.

19 Hulp uit Holland. Leden van de knotploeg van Vogelwerkgroep Koudekerk/Hazerswoude komen op bezoek en stellen op Landgoed Rozendaal de heide van de Bremberg vrij van ongewenste bosopslag. Onze vakantiewoning in de Heerenhof is voor de groep een perfecte uitvalsbasis.

20 In de stromende regen vindt de inwijding plaats van de vernieuwde begraafplaats op het kloostergoed St Paul in Arcen. Met behulp van Limburgs Landschap is de muur gerestaureerd en kreeg de omringende parkaanleg een opknapbeurt.

22 9800 bezoekers genieten van de lichtkunst tijdens Enchanted

Gardens in Kasteeltuinen Arcen.

25 In de Gasterij de Groote Heide vindt de laatste vergadering van het Algemeen Bestuur plaats. Het AB stemt onder andere in met de begroting van 2020.

NOVEMBER

2 Gedeputeerde Mackus en Wethouder Weijers openen Brasserie Nieuw-Ehrenstein met het ont-hullen van de in 1807 gegoten klok, die door een schenking weer terug is op de plek waarvoor hij ooit gemaakt is. Tijdens het Open Weekend, een week later, weten

bijna 1000 mensen Nieuw Ehrenstein te vinden. Hoewel er soms wachttijden ontstaan en de vloai in de loop van de middag opraakt,

zijn ze onder de indruk van de resultaten van de restauratie.

13 Op zijn 65e verjaardag neemt directeur Hans Heijnen van de Natuur- en Milieufederatie Limburg afscheid met een symposium over de Strijd om de Ruimte. Hans was voorzitter van het natuurbeschermingsoverleg en speelde met zijn federatie een belangrijke rol in de bescherming van de natuurgebieden van Limburgs Landschap.

DECEMBER

12 Stichting Robur is 20 jaar actief. Met bestuur en oud-bestuursleden komen we bij elkaar in Nieuw-Ehrenstein, één van de vele projecten waaraan Robur bijdroeg. De Limburgse bedrijven brachten al 1,4 miljoen € bijeen voor de doelen van Het Limburgs Landschap.

19 Er wisselt 365 ha van eigenaar bij een natuurgrondruil. Voor Limburg Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, ARK en het Elisabeth Strouvenfonds betekent dit dat hun gebieden minder versnipperd liggen en het beheer efficiënt kan plaatsvinden. Voor Limburgs Landschap leidt het onder meer tot meer aaneengesloten areaal in het Jaomerdal en bij Langhout, terwijl de voor ons geïsoleerd gelegen objecten Ruschergroeven en Wolfhagerbos aan de zorg van Natuurmonumenten worden toevertrouwd.

3 AAN DE SLAG VOOR NATUUR EN ERFGOED

3.1 AANKOOP

Aankoop, inrichting en beheer is de leidraad voor het werk van het Limburgs Landschap. Eigendom biedt de meeste garanties voor het veiligstellen van [nieuwe] natuur en erfgoed voor de toekomst. Mede dankzij de steun van veel partijen is het in 2019 weer gelukt een aantal waardevolle verwervingen af te ronden.

Dankzij een samenwerking tussen de terreinbeherende organisaties, Het Elisabeth Strouvenfonds en Stichting Ark is het gelukt voor de tweede keer in korte tijd een natuurgroundruil af te ronden. Het beheer van natuurterreinen kan zo op een meer efficiënte manier georganiseerd worden.

Helaas is de subsidieregeling voor aankopen van 'nieuwe natuur' [SKNL] niet open gesteld in 2019, waardoor het voltooiën van het Nederlands Natuurnetwerk stagneert. Het Limburgs Landschap hoopt dat er in de nabije toekomst weer financiën beschikbaar kunnen worden gesteld om de kwaliteit van onze natuurterreinen te kunnen optimaliseren. Onderzoekresultaten en waarnemingen in het veld tonen aan dat de investeringen die zijn gedaan tot een aanzienlijke kwaliteitsverbetering hebben geleid van de natuurgebieden en onze leefomgeving.

In 2018 kregen we een beschikking voor het uitvoeringsprogramma Natte natuurparels. Binnen deze

beschikking is het mogelijk om de komende vier jaar nieuwe en bestaande natuur met gedeeltelijke subsidie te verwerven binnen de Natte natuurparels Beesels Broek, Dubbroek, Roeventerpeel, Zwart water en Kaldenbroek. Met name in het Beesels Broek en het Dubbroek hebben we dankzij deze projectsubsidie in 2019 enkele grote slagen kunnen maken met het aankopen en veiligstellen van nieuwe natuur [voormalige landbouwgronden] en bestaande natuur [hoofdzakelijk bospercelen]. Het doel van het project is o.a. om de waterhuishouding en de kwaliteit van het water te verbeteren. Er zullen maatregelen worden getroffen t.b.v. een klimaatbestendig regionaal watersysteem, waardoor water langer wordt vastgehouden en de sponswerking van de bodem in het gebied verbetert. Een nauwe samenwerking met onder andere het Waterschap Limburg is hier essentieel. Regelmatig wordt het Limburgs Landschap benaderd door grondeigenaren die hun eigendom, meestal bospercelen, te koop aanbieden. Bij zo'n aanbod worden de bestaande en potentiële natuur- en/of cultuurwaarden zorgvuldig afgewogen voordat het besluit valt om hiervoor 'eigen geld' in te zetten. Buiten de begrenzing van de hierboven genoemde natte natuurparels is het momenteel niet mogelijk om bestaande en

nieuwe natuur met een [gedeeltelijke] bijdrage van de overheid aan te kopen. Gelukkig kunnen we bij deze niet subsidiabele aankopen ook regelmatig een beroep doen op [mede]financiering door de Nationale PostcodeLoterij [NPL], Prins Bernhard Cultuurfonds of de Stichting Robur, Bedrijven voor het Limburgs Landschap. Daarnaast is het mooie steun en stimulering voor ons werk dat we ook in 2019 enkele schenkingen hebben mogen ontvangen van particulieren. Dit kan zijn in de vorm van een financiële bijdrage voor aankopen of door het schenken van een stukje grond.

Wij stellen het erg op prijs als particulieren op deze wijze, hoe klein deze ook kan zijn, hun betrokkenheid voor het behoud van het Limburgse landschap tonen. Om duidelijk te maken dat bijdra-

gen specifiek voor het aankopen van natuur ook volledig daaraan besteed worden is er een speciaal fonds opgericht. Dit Quercus aankoopfonds is genoemd naar die prachtige boom uit het Limburgs volkslied en ons logo, de eik. We hopen dat veel mensen juist voor het veiligstellen van natuur een extra gift willen doen.

Teleurstellend waren de ontwikkelingen rond De Vliegenkamp. De Provincie Limburg zette deze boerderij bij Velden in 2018 via openbare inschrijving te koop, waarbij de grond deels een landbouw- en deels een natuurfunctie zou moeten krijgen. Limburgs Landschap stak samen met een veehouder en een particulier veel energie in een goed onderbouwd gezamenlijk bod. Tot onze teleurstelling besloot de provincie om onduidelijke redenen

niet te gunnen, waardoor onze inspanningen ijdel bleken. Het is wrang om te zien dat op deze belangrijke plek nabij de Ravenvennen geen doelstellingen worden gehaald, terwijl de boerderij vele jaren geleden met veel overheidsgeld is aangekocht.

In 2019 werd via 26 transacties ruim 25 hectare aan het areaal toegevoegd voor een totaalbedrag van 942.256 €. Met de tweede ruiling tussen terreinbeherende organisaties hebben we verder gewerkt aan het creëren van robuustere, efficiënt te beheren natuurgebieden. Na de eerste fase in 2018, waarbij ons areaal per saldo met 150 ha werd uitgebreid, leidde de tweede fase van de ruiling in 2019 tot een nettoafname van 22 hectare. Geïsoleerde objecten die voor ons lastig te beheren waren, zoals Russchergroeve en Winkel, hebben we aan

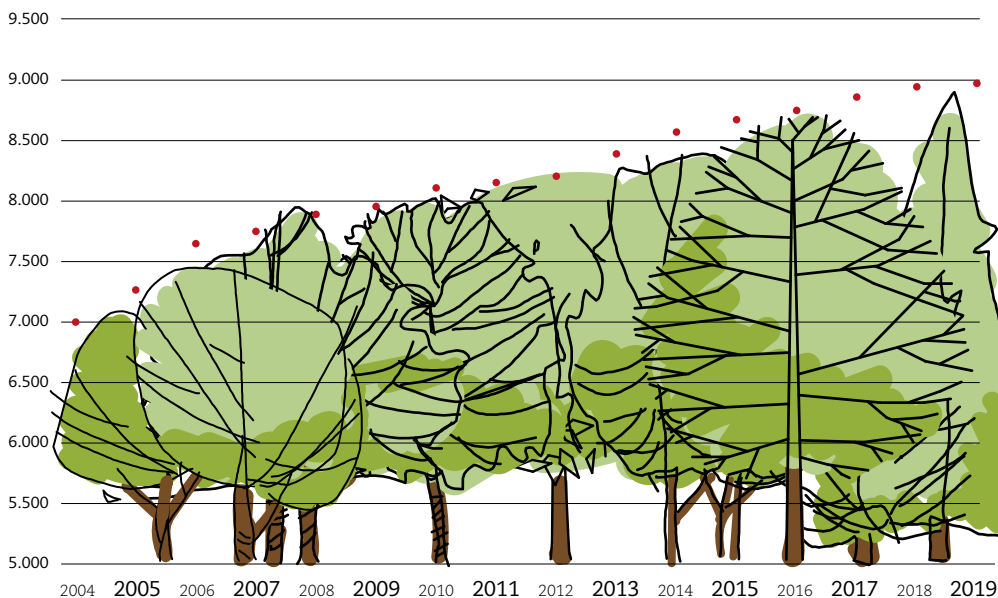
de zorg van de collega-organisaties toevertrouwd. Mooie aanvullingen op onze bestaande terreinen kregen we erbij, zoals bijvoorbeeld de gronden nabij het ecoduct in het Weerterbos, de bossen in het Jammerdal,

en percelen gelegen tussen onze eigendommen bij Langhout. De totale oppervlakte in beheer van Het Limburgs Landschap bedraagt nu 8986 ha, dat is 4% van Limburg.

EEN OVERZICHT VAN ALLE AANKOPEN DIE IN 2019 PASSEERDEN BIJ DE NOTARIS:

Objectnaam	Oppervlakte [ha]
Beesels Broek	8,5567
Bemelerberg	7,0579
Cottessen	0,6225
Dubbroek	1,7895
Groote Heide	0,5845
Heuloërbroek	1,4125
Landgoed Arcen	0,0345
Ophovense Zandberg	2,4160
Rode Hoek	0,7645
Rozendaal	8,4655
Weerterbos	3,2745
Zwart Water	12,0567
Grondruil TBO's, toebedeling	92,3698
Totaal	139,4051
Grondruil TBO's, inbreng	-114,3418
Netto resultaat transacties 2019	25,0633

AREAAL IN HECTARE

Luuk Daamen,
Rentmeester:

“De meest bijzondere ‘aanwinst’ van 2019 is de Groeve Blom in Berg en Terblijt. Dankzij een goede samenwerking, en plezierige gesprekken aan de keukentafel bij de voormalig eigenaar is het gelukt dit bijzondere stukje, typisch Limburgse, natuur veilig te stellen, waarin enkele zeer bijzondere en karakteristieke plant- en diersoorten voorkomen. Ook de vrijwilligers die al jarenlang zeer goed werk doen in de voormalige dagbouwgreve kunnen hun werk voortzetten in samenwerking met Het Limburgs Landschap. Het verwerven van dit natuurgebied was niet mogelijk geweest zonder de steun van de Stichting Robur, bedrijven voor het Limburgs Landschap.”

3.2 BEHEER

BEHEERCOMMISSIE

De beheercommissie, die bestaat uit experts uit wetenschap en beheerpraktijk, kwam in 2019 drie keer bij elkaar. Op 20 maart was de aanpak van de eikensterfte het belangrijkste thema. Er werd informatie uitgewisseld over de laatste stand van onderzoek naar oorzaken en gevolgen. Meer eco-systeemgericht onderzoek naar de effecten van steenmelen op de bodem om het systeem te herstellen is nodig. Tevens werd kort gesproken over de aanpak van de invasieve exoot watercrassula, die het zeer waardevolle Heerenven-Zuid dreigt te overwoekeren. Er zijn echter nog geen bewezen beheermaatregelen bekend om deze soort te kunnen bestrijden. Op 12 juni was de eerste velddag in het teken van akkerflora. In Midden-Limburg werd een aantal akkers bezocht, zowel van de stichting als van agrariërs. Op al deze akkers is zaad van [soms ernstig bedreigde] inheemse akkerplanten ingezaaid, om bloemenrijkdom in het buitengebied te laten terugkeren en akkersoorten voor Nederland te behouden. De beheercommissieleden waren onder de indruk van de resultaten. Kwelgeulen waren het gespreksonderwerp [inclusief veldbezoek] op 20 september. Deze staan nu extra in de aandacht omdat Rijkswaterstaat een studie uitvoert naar locaties waar deze natuurlijke onderdelen van het Maaslandschap zouden kunnen

terugkeren. Dit biedt kansen voor Limburgs Landschap-terreinen, mits deze geulen goed worden aangelegd. Bij de Looijse Graaf [Rode Hoek] en Kaldenbroek liggen kansen waar nu verder naar gekeken wordt.

KWALITEITSZORG

Naast de gebruikelijke evaluatiemomenten in de districten [tweemaal per jaar per district] zijn er gezamenlijke veldbezoeken, waarbij iedereen betrokken bij beheeraansturing aanwezig is. Deze “Bomen over beheer”-bijeenkomsten richtten zich in 2019 op de aanpak van het beheer van graslanden langs de Rode Beek nabij Arcen [hoe krijgen we bloemenrijkdom omhoog, welk beheer hoort hierbij, is aanpassing van grazertype mogelijk] en op het beheer van het Froweinbos, onderdeel van Landgoed Goedenraad.

In eerstgenoemd gebied zou extra maaaien en het inzetten van paarden tot verbetering kunnen leiden, en lopen nu in plaats van onze eigen Galloways Herefordrunderen van een agrariër. In het Froweinbos, één van de oudste bossen van Limburg, komt meer ruimte voor bosbeheer gekoppeld aan cultuurhistorie. Een beheer van helemaal niets doen, wat past bij een natuurbos, vinden we op deze locatie niet op zijn plaats.

AANDACHTSPUNTEN BEHEER

Natuurlijk vroegen gedurende het hele jaar vele beheerkwesties om aandacht. Twee punten lichten we er hier even uit.

De met veel succes geïntroduceerde bever levert mooie natuurresultaten maar ook hoofdbrekens op. Zeker in droge zomers, zoals we deze ook in 2019 hadden, zorgen

beverdammen voor het [nog] zo lang mogelijk vasthouden van het schaarse water. Tevens zorgt hun knaagwerk en dammenbouw voor natuurlijke dynamiek in beekdalen. Deze dieren kunnen echter ook voor wateroverlast zorgen, zelfs in natuurgebieden. Kaldenbroek met zijn waardevolle graslanden heeft last van overstroming met te voedselrijk beekwater vanwege een te hoge beverdam. Dat betekent dat we hier op basis van een afweging van natuurbelangen de beverdam regelmatig verwijderen. Ook Kasteeltuinen Arcen werd met deze grote knager geconfronteerd. In een parksituatie met waardevolle bomen en struiken is het niet wenselijk dat deze worden omgeknaagd. Ook vanuit de Limburgse bevolking krijgen we veel vragen over de impact die deze soort op zijn omgeving heeft.

Bloemrijke graslanden zijn ook in natuurgebieden niet overal te

vinden. Zeker als zulke percelen een lange geschiedenis van [intensief] agrarisch gebruik hebben is de bodem vaak te rijk aan voedingstoffen om gewenste soorten spoedig op natuurlijke wijze te laten terugkeren. Gerichte maatregelen kunnen echter wel degelijk helpen, wat blijkt op plaatsen met bijzondere bodems [kalkrijk, heischraal] waar we al veel ervaring met herstel hebben opgedaan. Op een locatie in Noord-Limburg [Meerkoelen, Landgoed Arcen] en in Midden-Limburg [het Haelense beekdal op Landgoed Exaten] is geëxperimenteerd met het verbeteren van graslanden op 'gewone' kleiige bodems. In de Meerkoelen is de bovengrond verwijderd, en maaisel uit bloemrijk grasland aangebracht. De vegetatie ontwikkelt zich langzaam; tijdens een veldbezoek in juni, drie jaar na de start van de herinrichting, werden er 38 soorten aangetroffen, waaronder soorten als grote ratelaar, margriet en knoopkruid, garant staand voor een rijke variatie aan kleur in de toekomst. Tevens leverde dit veldbezoek een waarneming van een zeer kleurige nachtvlinder op, een prachtpurperuiltje. Gezien de vroege datum zou dat zomaar op voortplanting ter plaatse kunnen wijzen. Dat zou nieuw zijn voor Nederland, waar in Nederland in 2019 slechts 12 exemplaren gezien zijn [bron: waarneming.nl]. De ontwikkelingen in het Haelense beekdal waren wat wisselend. Daar

is geen grond verwijderd, maar wel grasland gescheurd op zowel een droog als vochtiger terreindeel, en zo als kiembed geschikt gemaakt. Ook hier is maaisel vanuit een al bloemrijke situatie uitgereden. Hier blijken de soorten uit het maaisel in het drogere grasland wel aan te slaan; op het vochtige deel echter niet. Daar hebben we dus nog geen oplossing om zonder ontgraven naar een fraaier en rijker natuurbeeld te komen.

BIJZONDERE NATUURRESULTATEN

In het vorige jaarverslag werd voorzichtig geanticipeerd op een eerste broedgeval van de visarend in onze provincie. In 2019 waren gedurende de hele zomerperiode op de verwachte broedplek meerdere visarenden aanwezig, maar tot een broedsel kwam het niet. Zou het dan in 2020 wel gaan lukken? Grote rovers waren elders wel aanwezig. Zo broedde er een paar wilde oehoes in de Kasteeltuinen, en bevond zich een territorium rode wouwen in het Eyserbos [en omgeving]. Beide soorten gaan in Nederland vooruit, maar zijn nog steeds schaars. Spectaculair was de vondst van een kleine populatie van de bruine eikenpage in en nabij de Ophovense Zandberg, een verwerving uit 2018. Medewerkers van de stichting zagen hier eind juni een stuk of zes exemplaren tijdens gericht veldwerk. Ze waren op die locatie naar

aanleiding van een oude waarneming van deze dagvlinder, die in Nederland sterk achteruitgaat. Het is een specialist, waarvan de rups leeft op kwarrige kleine eikjes in zeer open bossen of langs bosranden. Beheer op deze plek zal zich de komende jaren dus richten op het creëren van juist zulke omstandigheden. Nu bevinden zich drie van de vier Limburgse vliegplaatsen van deze soort in onze terreinen [de andere zijn Kaldenbroek en de Boshuizerbergen], een grote verantwoordelijkheid.

BIJZONDER BEHEER

In de Barbara's Weerd zijn extra beheermaatregelen uitgevoerd om een kwaliteitsslag te maken in dit zeldzame riviergebonden grasland. Naast het plastic afval is nu ook het organische aanspoelsel verzameld en afgevoerd om verruiging van de vegetatie tegen te gaan. Verruigde delen zijn extra gemaaid en afgevoerd en het teveel aan boomopslag is verwijderd en afgevoerd.

[Hei]schrale graslanden zijn een belangrijk onderdeel van het heidelandschap. De verschillende kruiden in dit type grasland zijn een essentiële nectarbron voor veel insecten. Helaas zijn er niet veel goed ontwikkelde heischrale graslanden overgebleven. Alle reden om hier zuinig mee om te gaan. In de Maasduinen is hiervoor kleinschalig gemaaid en afgevoerd en zijn de graslanden gefaseerd

begraasd met een gescheperde schaapskudde.

In Kaldenbroek is voortplanting vastgesteld van de bruine eikenpage. Deze zeldzame vlinder stelt hoge eisen aan zijn leefgebied. In de bosrand is daarom gesnoeid en eikenhakhout opnieuw afgezet. Aanvullend heeft de vrijwilligersgroep van IVN De Maasdorpen opslag van Amerikaanse vogelkers lokaal verwijderd.

Op het voormalige Asielzoekerscentrum in het Zwarte water is ruim 9000 m² plagsel verwerkt dat afkomstig was uit een plagproject in de Ravenvennen. Na verwerking van het plagsel is een klimaatbestendig bos aangeplant bestaande uit 15 verschillende bomen en struiken, in totaal gaat het hier over 15.000 stuks.

In de strijd tegen kwaliteitsverlies is in de Natura 2000 gebieden Boshuizerbergen en Maasduinen ruim 60.000 kg steenmeel verspreid om zo mineralentekorten in de bodem weer aan te vullen.

Jos Berends, Districtsbeheerder:

“In het Reigersbroek is weer een puzzelstukje gereed. Stap voor stap verandert de lappendeken in grotere aaneengesloten stukken natuur. In 2019 werd een start gemaakt aan herstel van natuur door ruim 10 ha te plaggen en af te voeren. Een goede basis voor de toekomst om natuurresultaten naar een optimum te krijgen. Vergelijkbare maatregelen die we eerder op andere percelen in het Reigersbroek namen hebben de effectiviteit van deze aanpak bewezen.”

In District midden werden in het Beesels Broek Amerikaanse eiken, wilgen en populieren verwijderd, ter voorbereiding op maaiveldverlaging en vernattingsmaatregelen. In december werd een deel van het verwijderde bos alweer herplant met beuk en eik. Komende jaren zullen de werkzaamheden worden voortgezet.

Binnen het district Zuid zijn er verschillende projecten [PAS, soortenbescherming geelbuikvuurpad, eikelmuis] en maatregelen in het regulier beheer uitgevoerd of ingang gezet. Hierdoor is er veel gebeurd op en om de Bemelerberg, zoals het verder optimaliseren van het begrazingsbeheer en verwijderen van opslag in de hellingraslanden. De holle weg is aangepast

zodat de wandelaar weer met droge voeten kan passeren, maar zodanig dat de aanwezige soorten zoals geelbuikvuurpad die van deze tijdelijke natte plekken profiteren geen potentieel habitat verliezen. Met dank aan een bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds zijn de laatste stukken grasland geplagd in het verlengde van de Winkelberg. Door de schenking van de Stichting Heerlijkheid in te zetten in de subsidie aanvraag voor soortenbescherming is het mogelijk geworden om een extra poel te creëren met landbiotoop tussen de Bemelerberg en groeve Blom. Verder is er met een subsidie van het Elisabeth Strouvenfonds in samenwerking met IKL en Zoogdierenvereniging VZZ gewerkt aan het leefgebied voor de eikelmuis. Vanuit de Stichting hebben wij daar aan bijgedragen door een aantal geplande maatregelen [eerder] uit te voeren, zoals de aanplant van hoogstamfruitbomen in de oude perenweide en het mogelijk maken van het aanplanten van verschillende struweelhagen op onze terreinen.

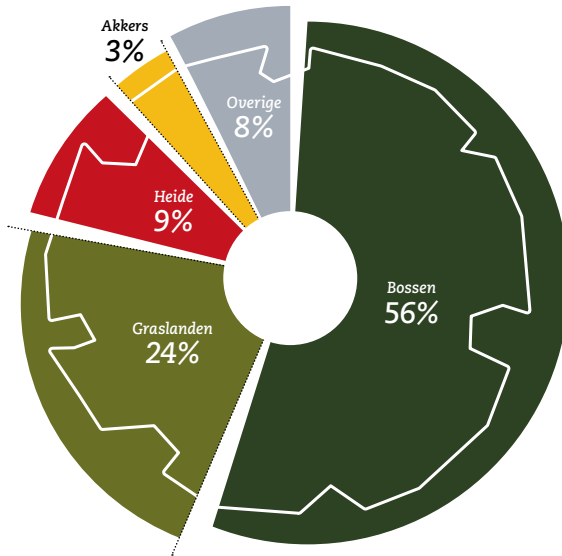
SUBSIDIESTELSEL NATUUR EN LANDSCHAP

Eind 2016 is bij de provincie subsidie op basis van de SNL-regeling aangevraagd voor de periode 2017 tot en met 2022 voor het beheer van onze natuurterreinen. In maart 2018 heeft de provincie het merendeel van deze aanvraag

goedgekeurd. Hierdoor is tot en met 2022 geld beschikbaar om het benodigde beheer uit te kunnen voeren. Niet voor alle aangevraagde percelen krijgen we subsidie. Bossen en graslanden kennen de grootste afgewezen oppervlakte. Als er natuurgebieden worden gekocht waarop de vorige eigenaar geen beheervergoeding heeft aangevraagd, komen wij daarvoor ook niet meer in aanmerking, wat natuurlijk erg jammer is. Elk jaar wordt bezien of de nieuw verworven terreinen toegevoegd kunnen worden aan deze aanvraag. Eind 2017 is voor de periode vanaf 2018 een uitbreiding van de terreinen aangevraagd van 106 ha. Deze is in april 2019 grotendeels beschikt. Eind 2018 is voor de periode van 2019 t/m 2022 een uitbreiding aangevraagd van 119 ha. Eind 2019 is voor de periode 2020 t/m 2022 een verdere uitbreiding van 179 ha aangevraagd, tevens is een oppervlakte ter grootte van 102 ha verkocht aan Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Deze laatste twee uitbreidingsaanvragen en verkopen zijn nog niet verwerkt in de beschikking. In onderstaande tabel staat een overzicht van de beschikte natuurbeheertypen en oppervlakten. Hieruit blijkt dat we voor het beheer van 80% van ons areaal subsidie ontvangen.

TERREINTYPEN IN BEHEER BIJ HET LIMBURGS LANDSCHAP

HISTORISCHE BUITENPLAATSEN

Het beheer van onze Historische Buitenplaatsen is verder uitgewerkt. Eerst wordt consequent een inventarisatie uitgevoerd door de Groene Monumentenwacht. Daarna landen deze maatregelen in de beheer- en werkplannen. Elk jaar wordt een historische buitenplaats uitgewerkt.

Arcen

Het opgestarte inventarisatie onderzoek archief [kasteel]Arcen dat verspreid wordt bewaard op 5 locaties was ingewikkelder dan verwacht. De dossiers zijn chaotisch, maar dat levert soms ook de mooiste verrassingen op. Dit project wordt o.a. ondersteund door het Prins Bernhard Cultuurfonds en zal naar verwachting in 2020 opgeleverd worden.

Bleijenbeek

Voor Bleijenbeek werd in het kader van de BRIM onderhoud uitgevoerd binnen het grachtenstelsel. Er is een aantal nieuwe bomen aangeplant, de 'taxus wolken' zijn geknipt en de vrijwilligers hebben de ongewenste vegetatiegroei op de muurwerken weggewerkt. Tevens is er een proef gedaan met het afdekken van muurdelen met een kleiachtige substantie als kiembed voor sedum. Dit met het doel ongewenste vegetatievestiging te voorkomen en muurdelen aan de bovenzijde af te dekken om

SNL NATUURTYPE

oppervlakte in hectare

Rivier	124,3
Beek en bron	3,6
Zoete plas	158,3
Moeras	8,0
Hoogveen	28,1
Vochtige heide	143,2
Zwakgebufferd ven	180,9
Zuur ven of hoogveenven	33,5
Droge heide	484,4
Zandverstuiving	14,0
Nat schraalland	19,8
Vochtig hooiland	32,8
Droog schraalland	170,5
Bloemdijk	1,9
Kruiden- en faunarijk grasland	1513,6
Glanshaverhooiland	4,7
Kruiden- en faunarijke akker	253,3
Ruigteveld	25,8
Rivier- en beekbegeleidend bos	108,4
Hoog- en laagveenbos	309,8
Haagbeuken- en essenbos	190,7
Denen-, eiken- en beukenbos	3378,8
Droog bos met productie	21,4
Vochtig bos met productie	0,8
Droog hakhout	7,0
Park- en stinzenbos	0,8
Totaal	7218,4

het inspoelen van regenwater en daarmee beschadiging van muurdelen te voorkomen. De Stichting Kasteel Bleijenbeek is de vergunningprocedure en fondsenwerving gestart voor herstel van de toegangsbrug, het 'treibhaus' en een facilitaire ruimte.

Goedenraad

Het vorig jaar opgeleverde herbestemmingsonderzoek voor Goedenraad, waarbij vooral de historische feiten mooi gedocumenteerd werden, heeft tot een intensivering van het contact met de huurders en [erf]pachters geleid. Op onderdelen is het beheer geïntensiveerd.

Historische Buitenplaats Elsloo In het verslagjaar werd een start gemaakt met de aanpassingen van de IVN-tuin met als doel een beter beheerbare tuin te realiseren. De kern van de tuin zal door het IVN beheerd blijven worden. De omliggende tuindelen zijn heringericht, zodat SLL hier een meer extensief beheer kan opstarten, waarmee het IVN ontlast wordt. Uit boomveiligheidscontroles is gebleken dat veel oude bomen niet meer vitaal zijn en vooral de langs paden gesitueerde bomen risico's met zich meebrengen. Er is intensief gecommuniceerd over een kapplan voor deze risico-bomen. Vergunningverlening vindt plaats in 2020, waarna uitvoering volgt. Met betrekking tot de bouwkundige waarden werd het bouwhistorisch

onderzoek en waardestelling afgerond.

Neercanne

De Stichting in Arcadië heeft de 'Tuinhistorische verkenning en waardestelling' van de Historische Buitenplaats opgeleverd. Meest opvallend is dat na een gedegen bestudering van de hoogtekaart, de ligging van het voormalig paviljoen in het Cannerbos nu bekend is.

In de hoofd zichtas vanuit het kasteel werd een smeedijzeren poort met gemetselde kolommen teruggeplaatst.

De pogingen om de grote spiegelvijver te dichten met klei en een rootbarrier hebben helaas niet het gewenste resultaat opgeleverd. We blijven zoeken naar een goede oplossing om de vijver in oude luister te herstellen.

TOEZICHT EN HANDHAVING

Natuurgebieden zijn er om van te genieten en te koesteren. Gelukkig doen veel mensen dat, maar helaas niet iedereen. Toezicht en handhaving is voor deze groep helaas nodig. Het gaat daarbij om zaken als loslopende honden en illegale visserij.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het aantal constateringen, waarschuwingen en verbalen dat door BOA's van de Stichting in Noord- en Midden-Limburg is opgeleverd. In verband

met ziekte van één van onze BOA's hebben we minder toezicht kunnen doen dan gepland. In Zuid Limburg worden de BOA-werkzaamheden, met name gericht op groeves, door de Groene Brigade van de Provincie Limburg verricht. Sinds november 2019 is er in district Zuid 4 uur per week een toezichthouder werkzaam voor Limburgs Landschap.

STRAFBARE FEITEN

Constatering	645
Waarschuwing	129
Proces Verbaal	86
Inbeslagname	1
Aanhouding	2

3.3 INRICHTINGSPROJECTEN

Jan Leunissen,
Medewerker
projectcoördinatie:

“Erg blij ben ik met het omvormen van de bosranden langs de Ravenvennen in heide en venranden. Lagen de vennen eerst als eilanden in het bos, nu is er een groot aaneengesloten heide- en vennen-gebied dat talloze soorten extra kansen biedt. Bovendien is het prachtig om te zien.”

Verspreid in de provincie zijn acht projecten in 2019 afgerond, terwijl tien projecten nog in uitvoering zijn. In bijlage 6.9 treft u hiervan een overzicht aan.

PAS

Het rijk en de provincie stellen in het kader van de PAS [Pro-grammatische Aanpak Stikstof] geld beschikbaar om overmatige stikstof uit natuurgebieden te verwijderen. Zo kunnen we extra natuurmaatregelen uitvoeren.

BEMELERBERG

In de vorm van een langgerekte strook zijn langs de Mettenberg, westelijk van groeve 't Rooth, langs de Koeberg en de Schiepersberg bosranden gekapt. Deze strook staat direct in verbinding met enkele kalkgraslanden en mergelwanden waar opslag is verwijderd. Naast een beperkt aandeel inheemse bomen, zijn met name niet-inheemse bomen als Amerikaanse eiken en populieren gekapt. Vervolgens is in de gekapte bosranden de strooisellaag en klimop verwijderd. Zo komt in deze langgerekte, op het zuidwesten geëxponeerde bosrand, weer zonlicht op de bodem. Dit biedt kansen voor voorjaarsflora en andere kruidachtigen. De open bosranden gaan met een kudde schapen en geiten begraaasd worden.

MAASDUINEN

In de Maasduinen is vernatting van terreinen een doel dat door de klimaatverandering steeds urgenter is. Verdere doelen zijn bevordering van windwerking en vermindering van blad- en naaldval in en om vennen. In de Ravenvennen zijn tot 30 meter brede zones rond vennen, met een totale oppervlakte van ruim 10 hectare, vrij gemaakt van naaldhout. Hierdoor neemt de hoeveelheid nuttige neerslag voor de vennen toe met 40% [minder interceptie van regenwater]. Bovendien is er minder bladinvall in vennen waardoor deze voedselartermer blijven. Door deze zones te plaggen kunnen waardevolle venranden ontwikkeld worden met langere overgangen van nat naar droog. Hiermee worden de oevers beter bestand tegen zowel extreem droge als extreem natte periodes aangezien planten en dieren altijd een geschikte plek vinden.

WEERTERBOS

Aan de zuidkant van de slenk binnen het gebied In den Vloed is een opstand van grove den ter grootte van 2 ha gekapt en omgevormd in heide en venoever. Dennen verdampen in zomer en winter veel water. Door de grove dennen weg te halen, wordt verdroging voorkomen. Door vervolgens de voedselrijke strooisellaag af te schrapen en af te voeren ontstaan vestigingsmogelijkheden voor soorten van droge en vochtige heide. Dit biedt kansen aan bijvoorbeeld klokjesgentiaan en levendbarende hagedis. Ook het spiegeldikkopje profiteert hier van. Plekken met hennegras, de waardplant van deze vlinder, zijn vooraf door de vrijwilligers van de natuurwerkgroep Weerterbos gemarkeerd, zodat deze tijdens de uitvoering gespaard konden worden.

Christian Christoffel,
Medewerker projectcoördinatie:

“De afbouw van de horecavleugel van hoeve Nieuw Ehrenstein in Kerkrade was voor mij een van de mooiere projecten van 2019. De afronding van de 1e fase van dit grootschalige restauratieproject is binnen enkele maanden gerealiseerd. De inzet, samenwerking en kwaliteit van de vakmensen op de bouwplaats is bijzonder te noemen. Zelfs in weekenden en vakanties is hard doorgewerkt om de geplande opening mogelijk te maken.

Als beheerder van materieel cultureel erfgoed is Stichting het Limburgs Landschap mede verantwoordelijk voor het in stand houden van karakteristieke en monumentale gebouwen met een bijzondere geschiedenis. Met de instandhouding van deze monumenten houden we ook het restauratievakmanschap in stand. Ervaren vakmensen krijgen zo de kans om hun kennis in de praktijk over te dragen aan aspirant vakmensen.”

3.4 ERFGOED

RESTAURATIE, HERBESTEMMING EN GROOT ONDERHOUD

Met de restauraties en herbestemmingen verduurzamen we onze gebouwen en proberen we hoogwaardigere maatschappelijke en economische functies te realiseren. Nevendoelstelling is dat met de opbrengsten die uit verhuur worden gerealiseerd de gebouwen onderhouden kunnen worden. 2019 stond in het teken van het afronden van de horecavleugel op Nieuw Ehrenstein. Nadat in 2018 de buitenschil grotendeels gereed was gekomen, was de uitdaging nu om op 1 oktober de 'Brasserie Nieuw Ehrenstein' te kunnen openen. Hoewel dat er 2 weken voor deze datum niet naar uitzag, is het toch gelukt: een compliment aan alle aannemers, onderaannemers en betrokkenen die dit mogelijk hebben

gemaakt. Na het 'proefdraaien' was op 2 november de officiële opening, waarbij door de familie Nicolaije de historische klok van de pachterswoning werd overhandigd.

Maar Nieuw Ehrenstein was niet de enige uitdaging: de boswachterswoning op Neercanne kreeg nieuwe bewoners. Voordat deze zich 'settelden' was er een grondige verbouwing noodzakelijk om de isolatiewaarde en woonkwaliteit te verbeteren.

De onderste ruimte in de molenbelt van de Janssemeule te Oirsbeek werd gerenoveerd door er een vide en toilet in te realiseren en de noodzakelijke verbeteringen in de meterkast door te voeren. Doelstelling is deze ruimte geschikt te maken voor publieksontvangst. Dit project werd mede ondersteund vanuit het Molenfonds van Vereniging de Hollandse Molen.

De renovatie en opwaardering van de zuidelijke en westelijke schuurdelen van de Kloosterhof – ons hoofdkantoor – vorderen dusdanig dat we begin 2020 onze nieuwe kantoren in gebruik hebben genomen. Op Kaldenbroek werd in afstemming met de huurder de grote schuur opgewaardeerd, zodat deze ook ingezet kan worden voor groepsontvangst en als activiteitenruimte. In mei werden de deuren geopend van het tot 'Gasterij Groote Heide' omgetoverde bezoekerscentrum. Nieuwe projecten zijn in voorbereiding genomen: de Grathemermolen, het dienstencentrum van de Kasteeltuinen, Kloosterhof fase 2 en de Beijlshof. Tijdens de voorbereidingswerkzaamheden voor schilderwerk aan de roeden van de Van Tienhovenmolen is gebleken dat deze sterk door corrosie zijn aangetast. Ingrijpende restauratie of gedeeltelijke vernieuwing is noodzakelijk. Hiervoor hopen we voldoende middelen bij elkaar te krijgen zodat we deze klus in 2020 kunnen afronden.

TECHNISCH ONDERHOUD

Verder hebben we afgelopen jaar ons regulier onderhoud uitgevoerd. We zijn nu bezig met het verder optimaliseren van het onderhoud door de manier van vastleggen en de hulpmiddelen hiervoor te beoordelen en aan te passen.

De techniek en installaties in het Kasteel en de Kasteeltuinen Arcen blijken nog al eens verouderd, en mogen soms niet meer gebruikt worden. Hiervoor zijn we een tweeledig traject gestart. De meterkasten worden stuk voor stuk vervangen over een periode van 5-6 jaar. Het vervangen van de verwarmingsketels en technische ruimtes wordt nu in kaart gebracht zodat we ook hier een vervangingsritme voor kunnen vastleggen.

Ook hebben we dit jaar een unieke kans gegrepen voor de Nato Groeve. De oude bunkers op een andere voormalige NATO-locatie werden gesloopt. Via onze contacten hebben wij hier een grote hoeveelheid aan oude schakelaars, bewegwijzing, signaleringsborden, kasten,

flightdesk, lampen, sanitair en nog veel meer kunnen overnemen. Dit zal gebruikt worden voor het verder aankleden van onze bunker. Mede door de enthousiaste hulp van de vrijwilligers kunnen we hierdoor het verhaal van deze bijzondere plek nog beter vertellen.

ERFGOEDCOMMISSIE

De erfgoedcommissie vergaderde in 2019 drie keer. In januari stonden archeologie en de herbestemming van de Grathemermolen op de agenda. In juni werd het beleid van de RCE gepresenteerd, inrichtingsvragen over de Historische Buitenplaats Elsloo behandeld en werden evaluerende vragen gesteld over het functioneren van de commissie in relatie tot de eigen beleidsdocumenten van de Stichting. In oktober waren we te gast in het archeologisch museum te Stein waar naar aanleiding van het bouwhistorisch onderzoek van de ruïne van Stein gesproken werd over hoe om te gaan met restauratie van het complex. De uitdaging

GEBOUWD ERFGOED STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP

Regio Noord

- 1 Ruïne Bleijenbeek
- 2 Sluizencomplex Reindersmeer
- 3 Boerderij Hagenaars
- 4 Jachthut op den Hamer
- 5 Werkschuur Hamert
- 6 Annakapel
- 7 Inaborg
- 8 Kasteel Arcen *
- 9 Kloosterhof
- 10 Wijmarsche Watermolen
- 11 Houhuizermolen
- 12 Huys Kaldenbroek

Regio Midden

- 13 Beijlshof
- 14 Stockshof
- 15 Exatenhof
- 16 Grathemermolen
- 17 Huisje Merum
- 18 Koningshof
- 19 Herenhof
- 20 Schrevenhof

Regio Zuid

- 21 Standerdmolen Urmond
- 22 Ruïne Stein
- 23 Jansse Meule Oirsbeek
- 24 Kasteel Elsloo met slakmolen *
- 25 Oude Pastorie
- 26 Klarenanstel
- 27 Jezuïetenberg
- 28 Hoeve Nieuw Ehrenstein
- 29 NAVO Hoofdkwartier Cannerberg
- 30 Van Tienhovenmolen
- 31 Kalkoven de Valk
- 32 Boswachterswoning Neercanne
- 33 Kasteel Goedenraad *
- 34 Torenmolen Gronsveld
- 35 Wittmer Molen
- 36 Kasteel Neercanne *
- 37 Hoogcruts
- 38 Frankenhofmolen
- 39 Hoeve Alleleyn
- 40 Bervesj

* Historische buitenplaats

Legenda

- Boerderij
- Gebouw overig
- Kasteel
- Molen
- Rijksmonument

hier is om het beheer van ruïne-complex en de historisch groene omgeving meer en beter op elkaar af te stemmen.

De interne discussie binnen de erfgoed commissie heeft – mede in het licht van de veranderende bestuursstructuur van de Stichting – aanleiding gegeven tot een aanpassing naar een meer adviserende taak voor de Commissie, die zich minder op de casuïstiek en meer op het beleid zal richten.

VAKANTIEWONINGEN

De vakantiewoningen zijn zeer goed verhuurd geweest dit jaar. We hebben in 2019 de beste omzet ooit gedraaid. In totaal verbleven 6723 gasten in onze vakantie-woningen, 13% meer dan in 2018. De vraag naar accommodaties die geschikt zijn voor grote groepen blijft hoog. We zijn dan ook aan het inventariseren hoe we meer aan deze vraag kunnen voldoen. Gasten laten positieve reacties achter in het gastenboek en ook uit gesprekken met onze gasten blijkt dat men onze natuur en accommodaties goed kan waarderen. Wel merken we dat de eisen en standaarden van de gasten steeds hoger worden, zodat we constant zoeken naar verbeteringen. Mede door onze samenwerking met Beaujean Vacances als ook door de inzet van de sleutelbeheerders en poetsers blijft het niveau hoog en worden klachten snel afgehandeld.

KASTEELTUINEN ARCEN

Kasteeltuinen Arcen was geopend van zaterdag 6 april t/m zondag 3 november. Gedurende de wintermaanden was het Koetshuys op aanvraag en tijdens het Scroogefestival Arcen geopend.

De waardering voor het park is onveranderd positief. Bezoekers geven ons als rapportcijfer een 9+ [gasten enquête], we pakten zilver bij de Leukste Uitjesverkiezing van de ANWB en ook bleven de recensies op de onlineplatforms als Zoover en Tripadvisor positief. Uit diverse e-mails en brieven blijkt dat mensen Kasteeltuinen Arcen als een bijzonder uitje ervaren.

Het onderhoudsniveau van de tuinen was onverminderd hoog te noemen. Veranderende regelgeving en maatschappelijke inzichten maakten wel dat er meer uren ingezet moesten worden. Denk daarbij vooral aan de mechanische onkruidbestrijding. Een goed gemotiveerd team van tuinmannen was dagdagelijks in de weer om een mooie tuinbeleving te bieden aan de bezoeker. Meer dan 100.000 eenjarige planten werden aangeplant gedurende alle jaargetijden voor extra kleur in het park.

Bij de opening van het seizoen vonden dit jaar de eindexamens plaats van de opleiding Bloem & Design van het Cita Verde college. Tientallen bloemwerken werden beoordeeld en waren te zien voor de bezoekers. De banden met deze opleiding werden daarmee aan-

gehaald en dat biedt een mooi perspectief voor de toekomst. In het najaar waren ook horecastudenten van de Gilde Opleidingen actief met een pop-up restaurant in het kasteel. Ook met deze opleiding staan toekomstige projecten in de steigers. De evenementenagenda was ook dit jaar goed gevuld. Voor een invulling van de beeldenexpositie in de Beelden- en Watertuin werd gebruik gemaakt van de expositie van Keukenhof. De kunstenaars die daar actief waren toonden dit jaar in ons park hun werken. Het programma van de theateravond in juli was ronduit spectaculair te noemen. Helaas maakte een plotse-linge hoosbui een goede theaterbeleving onmogelijk. Het Rozenfestijn kende extra elementen zoals workshops en demonstraties van gerenommeerde bloembinders. Deze werden bijzonder goed ontvangen bij de gasten. De expositie van zelfspelende muziekinstru-

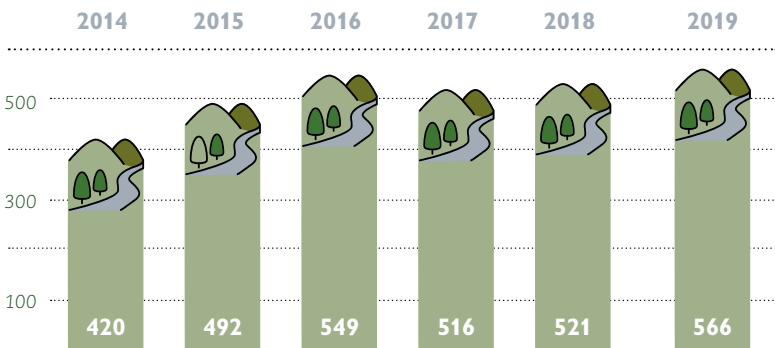
menten in het kasteel was een eye-opener voor jong en oud. Nieuw was de bloemenshow Bloemig! Een snijbloemenshow in het kasteel, bloemschikdemonstraties in de Casa Verde en florale objecten in het park maakten een uitstekende eerste editie van dit florale event. Vaste waarden als Holland Koi Show en Elfia kenden prima edities. Het lichtkunstfestival in het najaar gaf wederom een nieuwe kijk op ons park in de avonden.

De weersomstandigheden speelden ons parten. Hoge temperaturen, onverwachte hevige neerslag, veel weeralarmen en veel weersverschillen per regio, maakten dat we minder gasten ontvingen dan gehoopt. Ruim 170.000 bezoekers bezochten Kasteeltuinen Arcen. Een daling van ruim 4% ten opzichte van 2018.

Het financiële resultaat liet een positieve bijdrage van 96.059 € zien. Dat was minder dan begroot.

NETTO OMZET VAKANTIEWONINGEN [K]

in euro

De kosten waren weliswaar lager dan ingeschat maar ook de inkomsten bleven achter. De entreeopbrengst van dagkaarten bleef 26.798 € achter. Opbrengst van seizoenkaarten was 18.830 € minder dan begroot en de opbrengsten in de horeca vielen 61.506 € lager uit omdat het aantal gasten minder was. Per gast werd iets meer geld achtergelaten in ons park. De besteding per bezoeker is gemiddeld 4% gestegen in 2019. Het aantal [verkochte] seizoenkaarthouders is voor het twee jaar gedaald; van 5433 naar 4714. Een daling van 14%. Dit was niet direct conform verwachting, maar wel enigszins verklaarbaar door het uitblijven van vernieuwingen in het park. Het slechte weer tijdens zowel het lichtkunstfestival Enchanted Gardens en het theaterfestival Cirque de la Lune waren samen al goed voor een daling van ruim 6000 gasten ten opzicht van 2018. De personeelskosten [exclusief horeca] waren conform begroting. Bij de horeca was een daling te zien

AANTAL BEZOEKERS KASTEELTUINEN ARCEN

2013		81.000
2014		110.000
2015		133.000
2016		158.000
2017		176.000
2018		176.200
2019		170.089

van 50% naar 44% aan personeelskosten. Dit laatste was ook expliciet opdracht aan de organisatie. Binnen de horeca is er voor gekozen om twee extra horecamedewerkers jaarrond in dienst te houden gezien de krapte op de arbeidsmarkt. Dit bood tevens de mogelijkheid om in de wintermaanden open te kunnen blijven voor reserveringen. De krapte gedurende het seizoen is ook voor Kasteeltuinen Arcen een blijvende uitdaging die we proberen het hoofd te bieden door diverse nieuwe insteken.

In 2019 zijn diverse nieuwe collega's aangetrokken op belangrijke functies, met name op de afdelingen Marketing en Sales. Een nieuw team staat daar nu aan de lat voor een fris toekomstbeeld. Door ziekte van de coördinator is de receptie & entree aangestuurd door de operationeel manager met een verhoogde eigen verantwoordelijkheid van het team dat deze uitdaging voortreffelijk heeft aangepakt.

Er waren ruim 70 vrijwilligers, 50 reguliere krachten en 10 mensen met afstand tot de arbeidsmarkt [o.a. via Unik en Vindt] direct werkzaam binnen Kasteeltuinen Arcen, in goede samenwerking met de collega's in Lomm.

Er liggen uitgewerkte plannen op de plank voor een nieuwe impuls in de tuinen in de vorm van de Klimaattuin. Ontwikkelingen rondom stikstof en PFAS maakten een begin onmogelijk en ook de financiering voor het geheel was nog niet rond. Er is een inventarisatie gemaakt m.b.t. fondswervingen en subsidies. Gedurende 2020 willen we meer inzicht krijgen in de totale financiële haalbaarheid.

In 2019 hebben we de positieve attitude rondom Kasteeltuinen Arcen kunnen vasthouden en waar mogelijk verbeterd. Met veel aandacht voor onze medewerkers en voor onze gasten hebben we het volste vertrouwen in een goede toekomst voor het park.

4 ACTIEF IN DE SAMENLEVING

De complexiteit van beheer van het buitengebied werd door een tweede droogtejaar op rij heel duidelijk. Met een extreme daling van het grondwater werd onze kwetsbaarheid voor klimaatverandering voor iedereen ineens actueel. Dat die droogte ook grote invloed heeft op onze natuurgebieden werd zichtbaar door leegstaande vennen en vooral ook de massale sterfte van fijnsparren. Omdat die ooit met een productiedoelstelling aangeplant zijn, vielen nu hele bospercelen in één keer om. Een dramatisch aanzicht en we moeten en moesten daar dus ook volledige kaalkap doen, met veel reacties van bezoekers en omwonenden. De discussie over het nut van bomenkap werd sowieso in 2019 heel actueel. Wereldwijde ontwikkelingen in oerwouden, CO₂ problematiek, maatschappelijke discussie over biomassa en zo meer zorgden er voor dat ons bosbeheer onder het vergrootglas kwam te liggen. Social media joegen die discussies nog aan. Dat vroeg om veel extra voorlichting en communicatie. Vaak was dat maatwerk waarbij we juist ook vooraf gecommuniceerd hebben. Begrijpelijkerwijs bleken we tijdens en na de ingrepen nog veel uitleg te moeten geven over het hoe en waarom en natuurlijk over onze vervolgstappen. Enkele voorbeelden waren Beesels Broek, Bemelerberg, Eyserbos, Groote Heide, Kasteel Elsloo en het Geuldal in Gulpen. Die persoonlijke betrokkenheid

van omwonenden en recreanten is een goed teken. Er zit steeds vaker een sterk emotionele kant aan de discussie dus dat vraagt van ons team ook een empathische reactie en niet alleen een vakinhoudelijke. Om juist dit type communicatietrajecten te optimaliseren is er structureel communicatieoverleg aan het beheerdersoverleg gekoppeld. Daarnaast hebben onze beheerders een mediatraining gevolgd. Omdat juist social media een belangrijk onderdeel zijn van de moderne communicatie is in 2019 de procedure opgestart voor een nieuwe communicatie-collega met specialisatie social media. Die collega wordt meteen ook betrokken bij de vernieuwing van de website. Na eerst die van de Kasteeltuinen aangepakt te hebben, is nu die van de stichting aan de beurt.

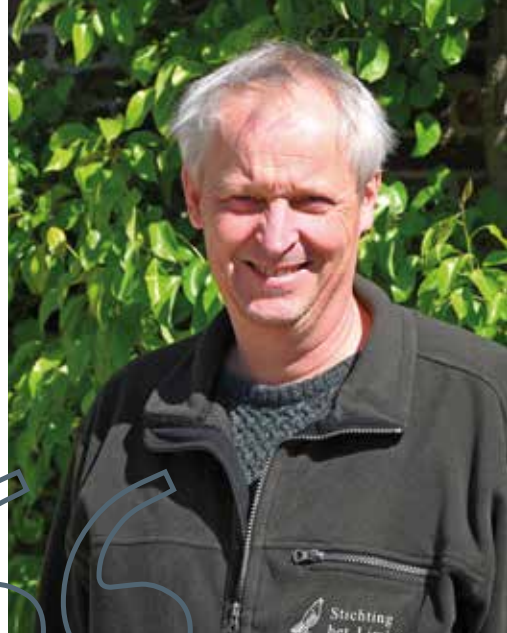
De betrokkenheid van de bevolking en de toeristen merken we naast het kritisch volgen ook uit actief meehelpen. Onze grote groep vrijwilligers zorgt op structurele basis en vaak ook incidentele basis voor vele “wapperende handjes”. Ook zien we het projectmatig schenken toenemen alsmede het aantal legaten en de groei van Robur, onze bedrijvenstichting.

Dat verankerd blijven in de maatschappij kan niet alleen door ons motto: ‘mooi dichtbij’. Dat moet ook concreet zichtbaar zijn. Omdat ons natuur- en erfgoedwerk zoveel relaties heeft met andere maatschappelijke belangen proberen we juist ook daar zichtbaar te zijn. Door gekoppelde belangen krijgen we meer voor elkaar. Binnen ons normale werk passen de ruimtelijke ordeningsprojecten waarover

verderop meer. Daarnaast zaten er opvallende samenwerkingen bij zoals de tweede fase van een kunstproject van Museum van Bommel van Dam waarbij kunstenaars gevraagd werd met oplossingen te komen voor de problemen van de intensieve veeteelt. Andere partners waren de LLTB, de HAS en de Milieufederatie. Het zorgde voor een ontspannen dialoog tussen deze partijen met soms zeer tegengestelde belangen. Verder waren er brainstormbijeenkomsten met het keramiekmuseum in Tegelen en het consortium Mooder Maas in Wansum over publieksprogramma's. Ook het Brabants Museum kwam op inspiratiebezoek bij Kasteeltuinen Arcen. We waren ook bij het IKL voor de meekoppelkansen van hun Grenslandroute project.

Niet alleen door ons naar buiten te presenteren door ons werk, maar ook door informatie van buiten naar binnen te halen om zo onze plannen te "verrijken" proberen we integraal te blijven werken. Naast het koesteren van onze eigen terreinen vraagt ook de rest van het buitengebied onze aandacht. Om te voorkomen dat we reactief moeten werken en dan plannen moeten bekritisseren, proberen we proactief in procedures te zitten. Dat vraagt veel tijd, maar zorgt ook voor breder gedragen projecten. We zijn er van overtuigd dat dit uiteindelijk effectiever is. Om zo efficiënt mogelijk aan beleidsbeïnvloeding te kunnen doen stemmen we de projecten af met onze collega-terreinbeheerders en natuurlijk ook met de Milieufederatie, IKL en IVN.

Carlo van Seggelen,
schrijver teksten
Uit- en thuisboek:

"Het was voor mij een groot genoegen om het boek te schrijven. De mooiste verhalen kwamen naar boven over de geschiedenis van onze terreinen en wat er allemaal groeit en bloeit. Bij het schrijven raakte ik er nog meer van doordrongen wat een rijkdom aan natuur en erfgoed Limburgs Landschap mag beheren. Ik hoop dat het onze donateurs zal inspireren met dit boek in de hand al die prachtige plekken ook zelf te gaan bekijken."

4.1 PUBLICITEIT

Gelukkig weet de pers ons te vinden bij vragen over natuur en landschap. We krijgen zo regelmatig free-publicity.

Ook in 2019 maakten we samen met Maurice Nijsten de veelbekende serie Natuurlijk Limburg voor L1. Onze inhoudelijke partners waren ook dit jaar weer het LGOG [*Limburgs Geschiedkundig- en Oudheidkundig Genootschap*] en het Limburgs Museum.

De samenwerking binnen de erfgoedwereld is georganiseerd binnen Coöperatie Erfgoed Limburg. Die club groeit waardoor er steeds meer doelgroepen en -groepjes

bereikbaar zijn door het gezamenlijk organiseren van activiteiten. De Erfgoed-weekenden zijn ieder volle tweede weekend van de maand. Om die op te zetten en optimaal te vermarkten is er de werkgroep publiekscommunicatie. Omdat wij in de hele provincie werken, aansprekende locaties hebben, mensen beschikbaar hebben en een breed [communicatie]netwerk hebben, liggen daar kansen. Het vraagt veel inzet, maar we bereiken een grote groep mensen. Dat zowel het bakhuizenweekend op de Oude Pastorie en het open huis in Nieuw Ehrenstein ieder 1000 bezoekers trok laat zien dat

we met de erfgoedweekenden de juiste snaar kunnen raken. Ook het open weekend in de kerstvakantie in het Navo hoofdkwartier in de Cannerberg had een overtekend excursieprogramma met ruim 600 bezoekers.

Net als in 2018 is het in 2019 weer gelukt een serie zowel laagdrempelige als inhoudelijke artikelen in Dagblad de Limburger geplaatst te krijgen. Het waren steeds dubbele pagina's, waar naast het artikel ook een activiteitenkalender vermeld stond. Naar aanleiding van de samenwerking met Mediahuis Limburg, de moedermaatschappij van het dagblad, werd er ook een social media campagne aan gekoppeld. Die bleek een groter doorklikratio te hebben dan bij andere artikelen. Het weekend in Beek en Kerkrade scoorden zoals gezegd ruim boven verwachting. Het mechanische muziekinstrumentenweekend in Kasteel Arcen scoorde echter teleurstellend. Het tropische zomerweer zou daarvoor een verklaring kunnen zijn.

SOCIALE EN DIGITALE MEDIA

Zoals vermeld spelen we in op het groeiende bereik en ook de grotere invloed van social media door het aannemen van een nieuwe collega in 2020.

Op dit moment maken we gebruik van Facebook en beperkt van Linked-in en Twitter. De Facebook-pagina van Stichting het Limburgs

Landschap heeft eind 2019 4257 volgers. Ter vergelijking, op 1 januari 2019 waren dat er 3609. Kasteeltuinen Arcen heeft 11.223 volgers. Het bericht dat in 2019 het best presteerde was een be-

richt op 28 januari over de kelders van Kasteel Arcen. Dit bericht bereikte 15.330 mensen en zorgde voor 707 reacties, opmerkingen en deelacties.

TWITTER

Meerdere collega's gebruiken twitter. Kasteeltuinen Arcen kende al een eigen account met ruim 2000 volgers en heeft daarnaast ook een account op instagram en linkedin. Sinds oktober 2019 heeft Stichting het Limburgs Landschap ook een Twitter account. Op dit moment hebben we 170 volgers. Het aantal bezoekers van onze website ging van 79.000 naar 83.000. Vanuit Kasteeltuinen Arcen verschenen regelmatig nieuwsbrieven. Ondanks de goede voornemens lukte het niet ook regelmatig nieuwsbrieven uit te sturen naar de achterban van Limburgs Landschap. Ook waren er maar enkele nieuwsbrieven naar de vrienden van Hoogcruts.

4.2 ONTVANGSTLOCATIES

In het merendeel van onze grote natuurgebieden hebben we voorzieningen als wandelroutes, zitbanken en infopanelen. Een aantal infopanelen kon geactualiseerd worden. Bij de wandelroutes sluiten we zoveel als mogelijk aan bij het Wandelknooppuntenstelsel. In een aantal natuurgebieden worden daarbij onze palen vervangen door uniforme knooppuntennetwerkpalen.

In een aantal terreinen hebben we ook nog 'ontvangstlocaties'. In de Anstelvei bij Kerkrade werd in Nieuw Ehrenstein, na een ingrijpende restauratie, Brasserie Nieuw Ehrenstein geopend. De inrichting vertelt verhalen die bij de plek passen. Zo bleef de oude indeling van het gebouw herkenbaar en werd door middel van decoratiemateriaal de geschiedenis van het complex verteld. We kregen daarbij hulp van het Mijnmuseum in Heerlen. Er is gezien het gewenste gebruik van het

gebouw ditmaal niet aan een bezoekerscentrum gewerkt maar een bij de horeca passende inrichting die desondanks wel het verhaal van de plek vertelt. Ook kwam in het verslagjaar de renovatie van het infocentrum op de Groote Heide in Venlo gereed. Het is nu een "Gasterij" waar het publiek, na een lekkere wandeling, gastvrij wordt onthaald. Hier is wel volop informatie over natuur en landschap in de inrichting verwerkt zodat het nog steeds een infocentrum is. Dankzij de horecaexploitatie kan het nu ook 5 dagen in de week geopend zijn in plaats van 1,5. De vrijwilligersgroep verzorgt nog steeds het activiteitenprogramma. Verder waren we intensief betrokken bij de vrijwilligersgroep op de Oude Pastorie in Beek, door bijscholing en ondersteuning bij deze verder goed zelfstandig functionerende groep. Uit een inventarisatie is gebleken dat nu eerst Jachthut

op den Hamer aangepakt moet gaan worden. Er is daartoe overleg met de exploitant geweest om een plan op te stellen. In Kasteel Arcen is in 2019 een tentoonstelling gemaakt over de Fossa Eugeniana. Hier konden we putten uit tentoonstellingsmateriaal van het Frans Pfannerhuis en de bijzondere kaartencollectie van Harrie Rutten uit Arcen

4.3 FONDSENWERVING

Omdat de overheid eigen bijdrages verwacht bij projecten en omdat een aantal restauratieprojecten tegenvallers oplevert, moeten we steeds meer eigen middelen zien te verwerven om projecten te kunnen realiseren. We moeten nu al ruim de helft van onze begroting extern zien te dekken. We hebben gelukkig een aantal trouwe ondersteuners als de Nationale Postcodeloterij en de Stichting Robur; bedrijven voor het Limburgs Landschap. Ook het Prins Bernhard Cultuurfonds blijkt zowel landelijk als provinciaal een belangrijke partner. Door meer tijd te besteden aan de fondsenwerving bleken we ook vaker resultaat te boeken.

Omdat de Nationale Postcodeloterij ons de ruimte geeft om zelf de prioriteiten te stellen met hun

bijdrage konden we een heel aantal projecten realiseren. We kochten niet subsidiabele gronden aan, verder werd hun steun besteed aan Nieuw Ehrenstein, Ruïne Bleijenbeek, de TV-serie en verbetering van habitats voor knoflookpad en geelbuikvuurpad. We worden steeds weer bevestigd in het belang van onze bedrijvenstichting Robur. Hun groeiende ledenaantal zorgt niet alleen voor meer financiële steun, maar ook voor een groter netwerk en door de contacten ook voor groter draagvlak voor natuur- en erfgoedbeheer. Limburg wordt er mooier van. Eind 2019 steunden 85 donateurs Robur.

Met de steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds konden we restaureren in Kasteel Arcen; de Klavierzimmer met historische

schouw werd aangepakt en zo kan die bij de opening in 2020 weer stralen. Ook betaalden ze mee aan aankoop van natuur in het Heuloerbroek en maakten zij de mechanische muziekinstrumentententoonstelling in Kasteel Arcen mogelijk waarbij kinderen gratis entree hadden.

Onze erfgoedactiviteiten stimuleren mensen om ons te helpen. We kregen schenkingen voor meerdere projecten en historische objecten voor onze panden. Ook zien we een groeiend aantal legaten. Soms voor een specifiek project, soms voor ons werk in het algemeen. Activiteiten van derden in onze terreinen waarbij een deel van de opbrengst naar Het Limburgs Landschap ging waren er dit jaar ook. Zo was er het driedaagse muziekprogramma van

Frans Pollux op de Groote Heide waarbij we ook de kans kregen ons verhaal aan zijn gasten te vertellen. Zo waren we inhoudelijk onderdeel van zijn programma. Ook kregen we van 'devils trail', een hardloopevenement in de Maasduinen, 800 € als dank voor de sportmoge-

lijkheden in ons terrein en droegen de wielrenners van het Pro team Limburg 2.500 € bij voor de uitbreiding van het familiepad op de Hamert. In onze terreinen helpen de leden van Ronde tafel 94 uit Venlo ieder jaar een dag. De daaraan gekoppelde excursie in Kasteel Arcen leidde tot een adoptie van de nieuw te maken haardstenen. Mede door hun bijdrage konden we de helft van de haardstenen gefinancierd krijgen uit particuliere sponsoring. Bij de reconstructie van de haardstenen kregen we de onbaatzuchtige hulp van een groep 3D vormgevers in Venlo. Zonder hun technische inzet had kera-

miste Monique Bruls de tegels nooit kunnen maken.

Om de ontwikkelingen van nabij te volgen zijn we lid van een intervisiegroep Fondsenwerving. Een initiatief van onze koepel 'LandschappenNL'. Het servicebureau van de samenwerkende Provinciale Landschappen en landschapsbeheerorganisaties dat in de Bilt is gehuisvest. Daar leren we van elkaars ervaringen en kunnen we activiteiten aan elkaar koppelen.

4.4 ACHTERBAN

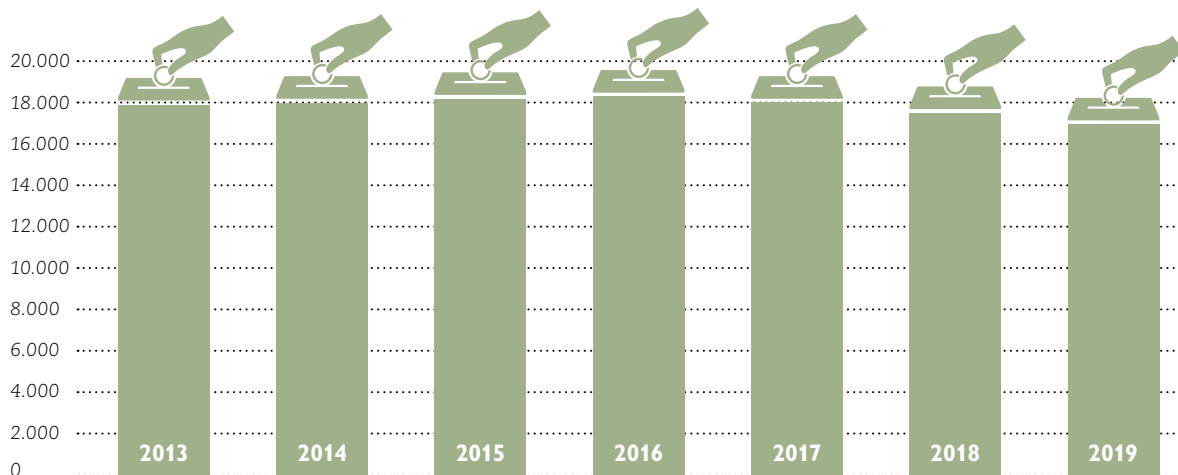
Onze donateurs zijn een wezenlijk onderdeel van ons draagvlak. Ze zijn daarbij zowel een financieel fundament onder ons werk als onze ambassadeurs in de provincie en daarbuiten. Wat leeftijdsopbouw betreft lijken wij de landelijke trends te volgen. Ook blijken we de trends te volgen dat mensen tegenwoordig goede doelen minder lang structureel blijven steunen. Na een aantal jaren zoekt men een nieuw goed doel en zegt op bij andere. Dat merken wij ook. Ook hebben we gezien dat de leeftijdsopbouw van onze achterban een verloop heeft door het overlijden van donateurs. Het blijkt ook moeilijker om bij ledenwerfacties substantiële aantallen nieuwe

donateurs er bij te krijgen. Al met al zien wij ook in 2019 een kleine achteruitgang. We proberen de trend van een kortere spanningsboog bij de potentiële en bestaande leden deels te compenseren met een verzoek om losse giften voor bijvoorbeeld ons aankoopfonds Quercus. Ook vormen we 'Vrienden van' en plaatsen we collectezuilen. Dat alles heeft er voor gezorgd dat de totale bijdrage vanuit onze achterban ook in 2019 gegroeid is. Ons streven is nog steeds het aantal donateurs te stabiliseren. Dus hebben we, gekoppeld aan onze erfgoedweekenden, in die regio's aan ledenwerving gedaan. Hoewel we net als landelijk de rendementen hiervan zien dalen, gebruiken

we de wervingsbrief in combinatie met de publiciteit rondom erfgoedweekend met de activiteiten ook ter vergroting van onze naamsbekendheid en versterking van ons imago.

We zien het totaal aan financiële steun dus stijgen. Wat daarbij helpt is dat we de ANBI-status hebben en daarmee voor de schenker belastingvoordeel hebben. Dat het fiscale voordeel van belang is zien we ook door een stijgend aantal 'periodieke' schenkers. Ook het aantal incasso-machtigingen stijgt, waardoor we minder administratiekosten hebben door herinneringen.

**ONTWIKKELING
AANTAL DONATEURS**

4.5 VRIJWILLIGERS

Elke week zijn er diverse vrijwilligers actief binnen de stichting. Ze houden zich bezig met diverse taken van bestuursactiviteiten tot aan onderhoud. Doordat er steeds meer objecten bij komen groeit ook de vraag naar vrijwilligers. In 2019 is dan ook een grote groep mensen ingezet zowel voor tijdelijke projecten als voor vaste werkzaamheden.

Vrijwilligers worden zeer gewaardeerd binnen de stichting. Door hun bereidheid om ons te helpen kunnen we ook veel werk verzetten. In totaal zijn er ongeveer 600 vaste vrijwilligers actief. Daarnaast doen nog circa 400 vrijwilligers incidenteel vrijwilligerswerk voor ons. De vrijwilligers maken onderdeel uit van onze organisatie en doen taken die een aanvulling zijn op de werkzaamheden van betaalde medewerkers. Elke vrijwilligersgroep heeft ook een betaalde medewerker als aanspreekpunt. Daarnaast is er

een vrijwilligerscoördinator die de collega's helpt bij overkoepelende werkzaamheden en administratieve taken. Naast onze eigen vrijwilligers zijn er ook nog diverse externe vrijwilligers actief in of bij onze eigendommen. Denk aan o.a. IVN-groepen, collega's van het IKL, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Om onze eigen vrijwilligers goed te kunnen onderbrengen hebben we de vrijwilligers opgedeeld in zes categorieën die we nu kort de revue laten passeren.

BESTUURSACTIVITEITEN

Zowel ons dagelijks als algemeen bestuur bestaat uit vrijwilligers. Om te zorgen dat de binding met de organisatie blijft is in 2019 gestart met de Lila-dag. Dit is een dag waarbij het dagelijks en algemeen bestuur en alle medewerkers van de stichting aanwezig zijn. Hierdoor leert men elkaar kennen en worden de lopende zaken besproken. Daarnaast zijn er adviescommissies

actief die helpen om de juiste koers te varen.

VOORLICHTING

Om het goede werk van de stichting te etaleren zijn er diverse vrijwilligers bezig met voorlichtingstaken. Zij zijn onze gastheren en – vrouwen, verzorgen excursies en kinderactiviteiten, geven rondleidingen of bemensen een informatiepunt. De groep enthousiaste vrijwilligers is groot en in 2019 is er ook weer veel gebeurd. Enkele hoogtepunten van dit jaar zijn:

- Het opstarten van een vrijwilligersgroep bij de Banen in het kader van een Natura 2000 project.
- Samen met de vrijwilligers van de Groote Heide is in de wintermaanden nog hard gewerkt in Infocentrum Groote Heide zodat deze omgetoverd kon worden tot Gasterij Groote Heide.
- Diverse natuurexcursies in onze terreinen.

- Kasteeltuinen Arcen waarbij de vele vrijwilligers breed inzetbaar zijn. Zo zijn ze niet alleen inzetbaar in het kasteel of de tuinen maar zijn er ook vrijwilligers die meehelpen op beurzen.
- Er zijn twee fotoworkshops geweest georganiseerd samen met een amateurfotograaf.

MONITORING

Het doen van onderzoek door middel van monitoring kan helpen bij het verbeteren van het beheer. Het monitoren van soorten is dan ook belangrijk werk. Vrijwilligers zijn hierin ook zeer toegewijd aangezien dergelijke monitoringstrajecten vaak lang doorlopen en regelmatig terugkomen zodat er ook echt resultaat aan te koppelen is.

ONDERHOUD ERFGOED

Inmiddels zijn we niet meer weg te denken uit de erfgoedwereld. Dit zorgt er voor dat er ook wel eens klein-onderhoud nodig is aan onze gebouwen en objecten. Deze vaak kleine klusjes kunnen door handige vrijwilligers vaak goed zelf gedaan worden. Denk bijvoorbeeld aan het maalvaardig houden van molens. Zo zijn vorig jaar enkele molenaars bezig geweest om bij de Van Tienhovenmolen de molensteen te lichten. Helaas zonder het gewenste resultaat dus extra hulp is nodig om het werk toch gedaan te krijgen.

BEHEER GROEN

Om onze beheer en tuinteams te ondersteunen zijn er ook vrijwilligers actief in het onderhoud en beheren van natuurterreinen, tuinen of parken. Enkele hoogtepunten van dit jaar:

- In Zuid-Limburg is de Groeve Blom door de voormalige eigenaar omgetoverd tot een waar natuurparadijs. Samen met een groep vrijwilligers wordt de plek beheerd en gekoesterd.
- In Kasteeltuinen Arcen is een tuinteam actief dat ondersteunende werkzaamheden uitvoert.

- Bij de Oude Pastorie begint het tuinteam een juiste draai te vinden. Naast de vrijwilligers zijn daar ook cliënten van Daelzicht aan het werk.

OVERIG

In deze groep vallen de vrijwilligers die niet op te delen zijn in een van de bovengenoemde groepen. Ze houden zich voornamelijk bezig met onderzoek, toezicht en vuilruimen.

4.6 SAMENWERKING

In Limburg is gelukkig een heel aantal mensen zowel professioneel als vrijwillig bezig met de zorg voor het buitengebied en de kwaliteit van het milieu. Door samen te werken gaat dit zowel efficiënter als effectiever.

Veel plannen en projecten hebben niet alleen effecten op onze eigen gebieden, maar ook meer regionaal of zelfs op provincieniveau. Afstemming met Natuur- en milieu-federatie, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer is daarom nuttig in het NB [natuurbeschermings]-overleg. Zo kan een meer afgewogen en gezamenlijk standpunt worden bepaald, en kan tevens worden bekeken hoe we elkaar vertegenwoordigen bij vraagstukken die onze doelstellingen raken.

Daarbij zijn regelmatig ook beleidsambtenaren van de provincie en waterschap aanwezig om beleid en praktijk op elkaar af te stemmen. In 2019 trok naast de verkiezingen voor Provinciale Staten natuurlijk vooral de stikstofcrisis de aandacht. Ook hebben we afgestemd over de ontwikkelingen rond Natura 2000, het provinciaal natuurbeleid, het omgevingsbeleid en de regionale energiestrategieën. Hierbij is het aanhalen van de banden met de landbouwsector een belangrijk aandachtspunt. We zaten daarom ook in een discussieprogramma van L1 over de toekomst van boeren. Ook zoeken we actief samenwerking met een aantal van onze pachters die open staan voor natuurinclusieve landbouw.

Ook op erfgoedgebied is er steeds meer samenwerking. De Erfgoedcoöperatie blijft groeien. We werken steeds meer samen met LGOG en ook de samenwerking met het Limburgs Museum wordt intensiever. Zo zijn we samen met de toeristische sector in 2019 gaan werken aan een campagne Ode aan het Landschap. Deze moet in 2021, tijdens ons 90-jarig jubileumjaar, mede door het Nationaal Bureau voor Toerisme ook internationaal gepromoot gaan worden. Dankzij steun van de provincie konden we ons in die Europese campagne 'inkopen'.

4.7 BELEID EN

Het is steeds meer de gewoonte van de overheid om planologische projecten samen met stakeholders te organiseren. Dit is een goede voorbereiding op de komende procedures conform de Omgevingswet die er aan gaat komen. Die aanpak vraagt veel van ons team. Zo waren we betrokken bij het energielandgoed in Nieuw Bergen, windmolens bij Weert, en zeker de complexe stikstofdiscussie. Ook de planvorming rondom hoogwaterbeveiliging drukt zwaar op de agenda's. Twee belangrijke overlegcircuits waar Het Limburgs Landschap, samen met een aantal andere stakeholders in participeert, zijn gekoppeld aan het Deltaprogramma Maas [DPM] en het Deltaprogramma Hogere Zandgronden [DHZ]. Het eerste is hoofdzakelijk gericht op het tackelen van problemen die een teveel aan water kan veroorzaken. Het tweede programma is erop gericht om de vraag naar water vanuit de verschillende gebruiksfuncties in balans te brengen met het beschikbare water. Dit door maatregelen die de watervraag verminderen, water vasthouden in het gebied en sponswerking van de bodem verbeteren. De aanleg van kades heeft een enorme impact op het Maasdal, zowel ruimtelijk als qua natuurwaarde en erfgoed. Hoewel aangegeven werd dat het slechts om een aantal bijeenkomsten per dijktraject zou gaan blijkt het een enorm vergadercircuit geworden

BELEIDSBEÏNVLOEDING

te zijn van omgevingswerkgroepen, ontwerpateliers en stakeholders-bijeenkomsten. Daarbij komt dan nog een informeel circuit met streekbewoners, natuurbeschermers enzovoorts. Gezien het grote belang voor onze terreinen proberen we inbreng te geven op de meest efficiënte manier. We nemen actief deel aan die trajecten die het meeste invloed hebben. Andere laten we aan andere terreinbeheerders, of laten we met tegenzin schieten na de inschatting van risico's voor onze terreinen zoals bijvoorbeeld in Beesel. Door een open houding te hebben blijken we de discussies opbouwend te kunnen houden. Vooral de dijk-aanleg in Arcen zuid kost veel hoofdbreken. De Barbara's Weerd, de Wijmarsche Watermolen, de Kasteeltuinen Landgoed Arcen worden erdoor geraakt.

De uitbreiding van het Nationaal Park de Maasduinen in zuidelijke richting stagneerde. Er is twijfel bij de boeren in dit gebied of deze ontwikkeling hun bedrijfsvoering zou kunnen benadelen. Verschillende gesprekken en pogingen om te komen tot een overeenkomst hebben nog niet tot resultaat geleid. Ook zijn we betrokken geweest bij de ontwikkeling van een structuurvisie voor het gebied tussen plateau en Maasdal in de Gemeente Eijsden Margraten. We kregen ook het cluster plattelandontwikkeling van de provincie op bezoek op landgoed Arcen waarbij de com-

binatie van natuur, historisch landschap, erfgoed en toerisme onderwerp waren. Ook werden we gevraagd bij een inspiratiesessie van toeristische beleidsambtenaren uit Zuid-Limburg over herbestemming van erfgoed ensembles. Nieuw Ehrenstein in de Anstelvallei was daarvoor een prima locatie. Een vorm van bescheiden beleidsbeïnvloeding was het bezoek van alle Limburgse burgemeesters, de gedeputeerden en de Gouverneur tijdens hun jaarlijkse 'Burgemeestersdag'. We ontvingen ze in het Weerterbos waarbij natuurbeheer, Ecologische hoofdstructuur, waterhuishouding, toerisme en agrarische burens onderwerp waren.

Van geheel andere aard is het regelmatige overleg dat plaatsvindt over faunabeheer. Stichting het Limburgs Landschap is zowel ambtelijk als bestuurlijk vertegenwoordigd in de Faunabeheer-

eenheid Limburg, waar boeren, jagers, grondeigenaren en enkele andere maatschappelijke partners praten over zaken rond schadeveroorzakende diersoorten. In 2019 was vooral het nieuw op te stellen faunabeheerplan gespreksonderwerp. Het is de bedoeling dat dit in 2020 kan worden aangeboden aan de Provincie. Hierin zal de FBE onder meer voorstellen doen over hoe om te gaan met het edelhert, waarvan in het grensgebied met België regelmatig exemplaren opduiken.

In onze eigen gebieden geven we uitvoering aan de koers die we vastlegden in onze notitie faunabeheer uit 2018. Aflopende jachthuurovereenkomsten worden verlengd met inachtneming van ons nieuwe beleid. Dat is over en weer best wennen, maar in onderling overleg kunnen we goede afspraken maken.

5 ORGANISATIE

De gehele structuur van Het Limburgs Landschap bestaat uit de organisaties Stichting het Limburgs Landschap, Landbouwbedrijf Limburgs Landschap B.V. en de steunstichting Robur – Bedrijven voor het Limburgs Landschap. De medewerkers staan op de loonlijst van Stichting het Limburgs Landschap. Beide stichtingen hebben een eigen onbezoldigd bestuur. Het bestuur is verantwoordelijk voor en houdt toezicht op de organisaties. De werkorganisatie wordt geleid door de directeur-rentmeester, de heer W.F.G. Alblas.

5.1 BESTUUR

Stichting het Limburgs Landschap heeft een algemeen en een dagelijks bestuur. Het algemeen bestuur vergaderde in het verslagjaar drie keer. Dat is één keer extra i.v.m. de omvorming naar de Raad van Toezicht per 1 januari 2020. Derhalve is voor de volledigheid ook het organogram met de situatie per 01-01-2020 opgenomen. Het bestuur heeft de volgende taken: het vaststellen van het [financiële] jaarverslag, de begroting en het beleid in hoofdlijnen. Tevens heeft het een adviserende rol en een signaleringsfunctie richting dagelijks bestuur en directie. Het dagelijks bestuur vergaderde in het verslagjaar vijf maal, zoals gebruikelijk. Naast het bestuur wordt Het Limburgs Landschap ondersteund en geadviseerd door een viertal commissies. Deze commissies bestaan uit medewerkers, bestuursleden en/of vrijwilligers. De commissies vergaderden twee á vier keer per jaar. Het bestuur en de commissies zijn onbezoldigd.

Voor de inschaling van de directeur en medewerkers wordt gebruik gemaakt van een functiewaarderingsstelsel afgestemd op de beloningsstructuur zoals vastgesteld in de Raam CAO Bos & Natuur, onderdeel De Landschappen. Het bestuur heeft de hoogte van de directiebeloning en andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. De directeur is ingeschaald in schaal 12 van deze CAO. De medewerkers van de Kasteeltuinen vallen onder de CAO dagrecreatie en de daarbij behorende salaristabellen.

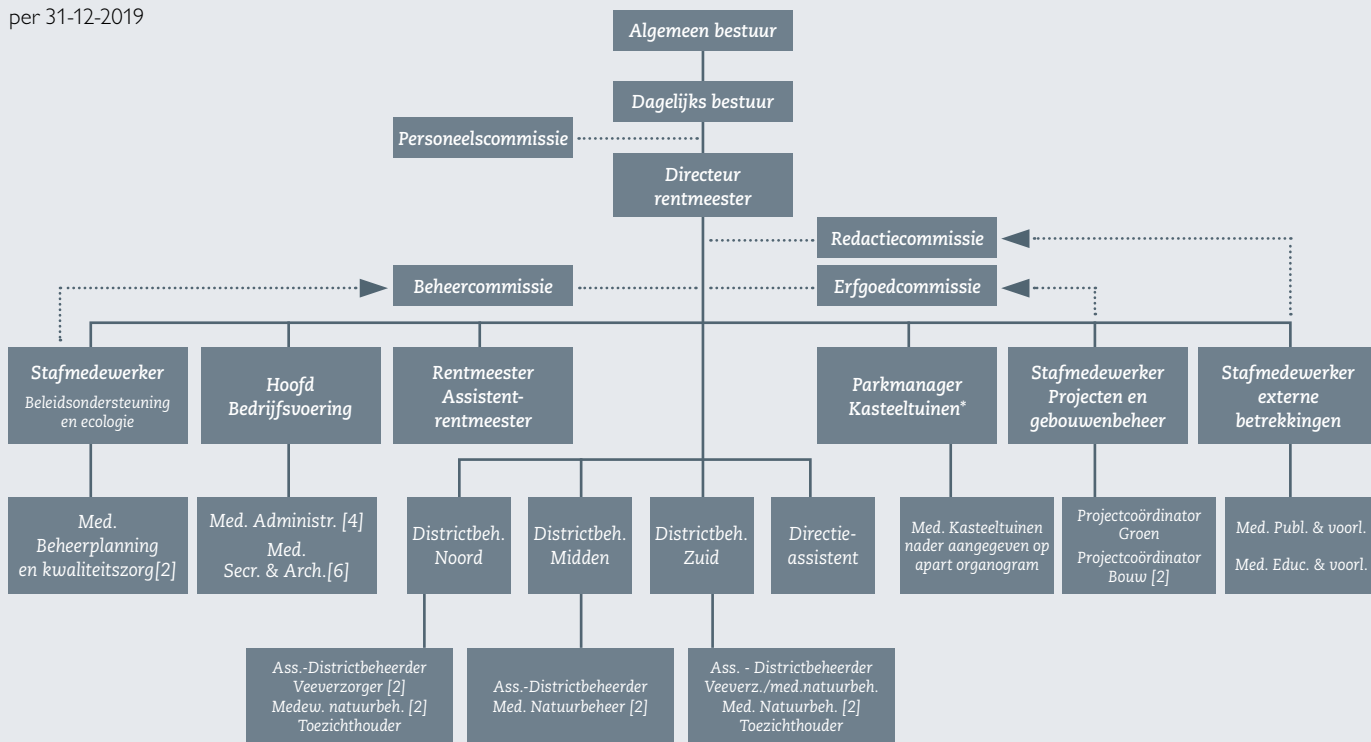
BELONING DIRECTIE

Het bestuur heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het beleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was in 2019. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Stichting het Limburgs Landschap de Regeling beloning directeurs van goededoelenorganisaties [zie www.goededoelenederland.nl]. De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij de stichting vond plaats door het dagelijks bestuur. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score van 460 punten met een maximaal jaarinkomen van 135.314 € [1 FTE/12 mnd.]. De voor de toetsing, aan de geldende

maxima, relevante werkelijke jaarinkomen van de directie bedroeg over 2018 voor W. Alblas 98.204 € [1 FTE/12 mnd.]. Deze beloning bleef binnen de geldende maxima. Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn over 2018 bleven voor W. Alblas, met een bedrag van 114.061 €, binnen het in de regeling opgenomen maximum bedrag van 187.000 € per jaar. Per 1 januari 2019 bedraagt dit maximum ten gevolge van de indexering WNT 194.000 € per jaar. De belaste vergoedingen/bijtellings, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen. De hoogte en samenstelling van de bezoldiging over 2019 wordt in de jaarrekening toegelicht in de toelichting op de staat van baten en lasten.

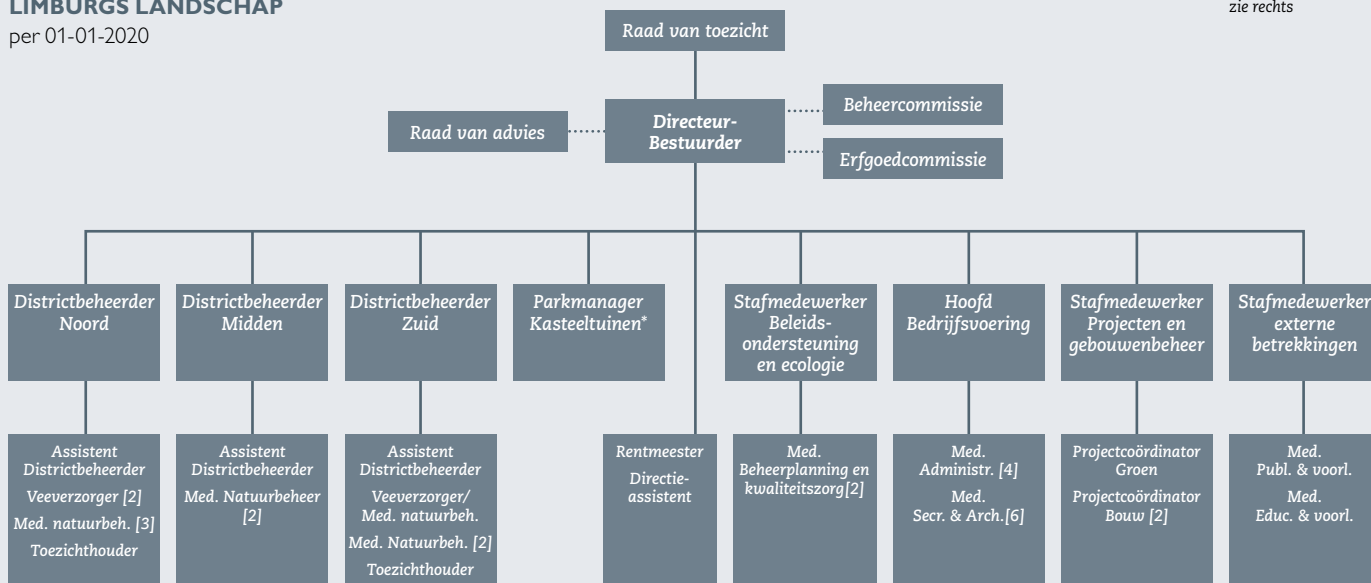
ORGANOGRAM STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP

per 31-12-2019

ORGANOGRAM STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP

per 01-01-2020

* Details organogram
met betrekking tot
Kasteeltuinen Arcen
zie rechts

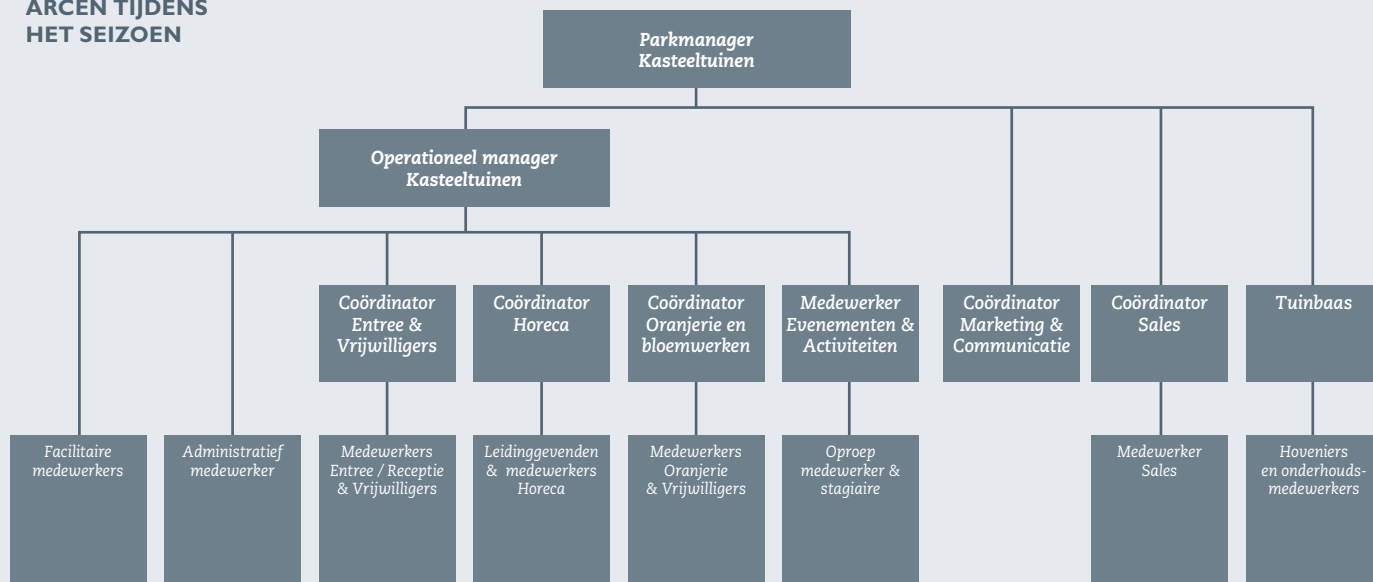
5.2 PERSONEEL

In 2019 hebben op het hoofdkantoor in Lomm geen wijzigingen plaatsgevonden. In district noord zijn twee nieuwe medewerkers aangesteld, als vervanger van één vertrokken en één langdurig zieke medewerker. In district midden is een nieuwe medewerker aangesteld. De laatste jaren is er in midden behoorlijk werk bijgekomen, dat uitbreiding noodzakelijk maakte. In Zuid is een toezichthouder/BOA aangesteld voor 4 uur per week, mede i.v.m. wijzigingen in het provinciale toezichtbeleid. Bij de Kasteeltuinen Arcen is de functie coördinator Marketing en

Communicatie door een nieuwe medewerkster vervuld. De medewerker sales is in het seizoen gestopt. Verder zijn er de gebruikelijke personeelsswisselingen bij de Kasteeltuinen Arcen, met name in de horeca. Dit komt voornamelijk doordat daar gebruik gemaakt wordt van tijdelijke seizoenscontracten. Net als in 2018 was het in 2019 moeilijk om seizoenskrachten voor met name de Horeca te vinden. Daarom is er in 2019 besloten om twee waardevolle horecamedewerkers vast in dienst te nemen. Buiten het seizoen zullen zij ondersteunende taken op zich

nemen. Verder zijn er in 2019 seizoenskrachten aangesteld voor de functie van facilitair medewerker. Voorheen werd die taak gedaan met inhuur krachten. Gemiddeld over het jaar waren er 68,2 fte werkzaam bij de Stichting, waarvan 31,3 betrekking hebben op de Kasteeltuinen. Het ziekteverzuim was in 2019 aan de hoge kant te noemen door enkele langdurig zieken. Het percentage komt dit jaar uit op 4,5%. De structuur binnen de organisatie wordt door middel van de organogrammen weergegeven.

* ORGANOGRAM KASTEELTUINEN ARCEN TIJDENS HET SEIZOEN

5.3 INTEGRITEIT EN VERTROUWENS- PERSOON

In 2019 is er binnen de stichting een gedragscode opgesteld. In de gedragscode zijn zaken vastgelegd als kernwaarden, omgaan met elkaar, omgang met bedrijfsmiddelen en informatie, omgang met belangenverstrengeling en omgang met problemen. Veel zaken waren min of meer vanzelfsprekend, maar stonden niet altijd zwart-wit op papier. De OR stemde dan ook graag in met de implementatie ervan. Bij onze externe vertrouwenspersoon zijn er in 2019 geen meldingen binnen gekomen.

5.4 ONDERNEMINGSRAAD

De ondernemingsraad vergaderde in 2019 zes keer, waarvan twee overlegvergaderingen met de directeur-rentmeester in diens rol als WOR-bestuurder. De belangrijkste onderwerpen in de vergaderingen waren het personeelsreglement, de overgang van een bestuursmodel naar een raad van toezicht-model, de gedragscode en de implementatie van het nieuwe functiehuis. De OR heeft een positief advies uitgebracht op de overgang naar een Raad van Toezichtmodel en ingestemd met het personeelsreglement en de gedragscode.

Met de implementatie van het nieuwe functiehuis heeft de OR niet ingestemd. Nadat er om extra informatie gevraagd is heeft de WOR-bestuurder een gewijzigd voorstel ingediend. Dat lag begin 2020 ter instemming voor aan de OR. Inmiddels heeft de OR ingestemd met het nieuwe voorstel. De OR heeft verder besloten om op locatie bij de werkschuren en Kasteeltuinen te gaan vergaderen om meer aansluiting te krijgen met de collega's. Er wordt voorafgaand aan de vergadering een overlegmomentje ingepland met de betreffende districten om elkaar bij te praten over ontwikkelingen en OR-zaken.

5.5 KANTOREN

In het verslagjaar ging de verbouwing van ons kantoor in de Kloosterhof in Lomm van start. Na 20 jaar werd het tijd voor een aantal ingrepen, waardoor sanitair, binnenklimaat en arbeidsomstandigheden zullen verbeteren. De verbouwing leidde vanzelfsprekend tot enig ongemak voor onze collega's en bezoekers, maar begin 2020 bleek met het in gebruik nemen van het verbouwde deel dat dit de moeite waard is geweest. De verbouwing noodzaakte ons om het papieren archief verregaand op te schonen en te digitaliseren. Ook hebben we de interne verhuizing aangegrepen om de ICT-server te moderniseren. Door deze ontwikkelingen heeft het digitaal werken een impuls gekregen.

Ook in het districtskantoor Midden-Limburg in de Stockshof zorgden we voor verbetering. Door nieuwe verstelbare bureaus en verlaagde plafonds werden arbeidsomstandigheden en akoestiek verbeterd. Helaas kon de nieuwbouw op het terrein van de Kasteeltuinen nog niet van start gaan. Hier zijn de collega's nog steeds gehuisvest in de bouwketen die bij de aanleg van het park eind jaren '80 zijn neergezet. Ook hier is een modernisering urgent, onder andere vanwege toenemende lekkages. De vergunningverlening bleek bij de Gemeente Venlo echter een moeizaam verhaal, wat tot veel vertraging heeft geleid.

5.6 RISICOPARAGRAAF

Om onze doelstelling te verwezenlijken is ons risicomanagement er op gericht om risico's zo veel mogelijk te reduceren. Het is natuurlijk niet mogelijk om alle risico's uit te sluiten maar we zorgen wel voor een juiste balans tussen risico-acceptatie en de te nemen maatregelen.

Onze medewerkers zijn heel belangrijk voor de organisatie. Daarom zijn we zuinig op ons personeel en vinden we het belangrijk goed voor hen te zorgen. Met behulp van de RI&E worden risico's in kaart gebracht en handelen we actiepunten af. Daarnaast zorgen we voor adequate verzekeringen van ons personeel en de vrijwilligers. In 2019 is er een gedragscode voor het personeel geformuleerd. Hierin staat duidelijk en helder hoe wij tegen integriteit aan kijken en dat we daarin een open, gastvrije en duurzame organisatie zijn. Vanzelfsprekend gaan we respectvol met elkaar om en zijn we er ons van bewust dat we werken met middelen die door anderen voor ons goede doel beschikbaar zijn gesteld. Bij de restauratie van Nieuw-Ehrenstein deden zich grote tegenvallers voor. De staat van het gebouw was veel slechter dan voorzien, wat zich openbaarde tijdens het werk. Als reactie hebben we ervoor gekozen één bouwdeel bij voorrang af te ronden, het project te temporiseren en de aanpak voor de volgende fase te veranderen. Daar zullen we veel verder onderzoek doen

naar de bouwkundige staat, het ontwerp verder uitwerken voordat we prijzen opvragen en opdrachten verlenen. Verder hebben we de fondsenwerving voor het project geïntensiveerd, gelukkig met enig succes.

Kern van ons risicobeleid is dat we onze risico's aan de inkomstenkant zo veel mogelijk proberen te spreiden. Zo zijn we niet volledig afhankelijk van ontwikkelingen bij overheid en politiek, van de stand van de economie of van de goededoelenmarkt. Gelukkig konden we in 2019 aan de inkomstenkant verschillende meevallers boeken. Deze leidden er toe dat het aandeel eigen inkomsten verder is gestegen. In ons risicobeheer krijgen bomen en bossen aandacht. Zo kreeg door achtereenvolgens storm en droogte een keversoort [letterzetter] de kans onze fijnsparren aan te tasten. Zorgen zijn er ook over onze essen [essentaksterfte] en eiken [eikensterfte door verzuring en verdroging]. Het vergt continue inzet om te voorkomen dat dode of stervende bomen een gevaar vormen voor verkeer, passanten of opstallen. Onze aanpak om gestructureerd te werken aan het inventariseren en aanpakken van risicobomen hebben we in het verslagjaar voortgezet. Hiermee beperken we de risico's om aansprakelijk gesteld te worden mochten zich incidenten voordoen. De risico's op economische schade door natuurbranden is in Noord-

Limburg in samenwerking met de Veiligheidsregio aangepakt. Kern van de aanpak is het gezamenlijk kiezen van plekken waar een eventuele natuurbrand goed kan worden opgevangen. Langs deze zogenaamde stoplijnen worden naaldbomen verwijderd.

Stichting het Limburgs Landschap heeft verspreid over de provincie diverse [monumentale] panden met diverse gebruikscapaciteiten. Te denken valt aan woonhuizen, vakantiewoningen, molens, horecapanden, maar ook onze eigen kantoorpanden. Bij al deze panden staan we stil m.b.t. het risico dat we hier kunnen lopen. Ook vanuit onze verzekering is hiervoor aandacht. Bijvoorbeeld bij brand kan het bij onze panden om behoorlijke bedragen gaan. Dat risico dient natuurlijk zo klein mogelijk te zijn. Aandachtsgebieden hierbij zijn veiligheid, asbest, zonnepanelen, onderhoudsstatus, maar ook brand zelf. Naast het zo klein mogelijk houden van het risico is het ook belangrijk om de panden tegen de juiste waarde te verzekeren. We zorgen dat onze panden geregeld getaxeerd worden zodat onderverzekering niet speelt. Op deze manier is het risico bij onze [monumentale] panden zo gering mogelijk. Doordat de panden diverse gebruikscapaciteiten hebben zijn de inkomstenstromen divers. Hierdoor wordt gewaarborgd dat de inkomstenstroom min of meer continu is. Panden die wachten op

restaurant en/of herbestemming en daardoor leeg staan worden tijdelijk bewoond. De risico's van leegstand [diefstal, vernieling, achteruitgang] worden hiermee verkleind.

Een aparte tak van sport is de exploitatie van Kasteeltuinen Arcen. Het is voor ons van belang om dit culturele erfgoed te behouden voor de toekomst. Net als onze andere [monumentale] panden. De weersvoorspellingen hebben behoorlijke invloed op deze exploitatie. Dit risico is lastig te tackelen. Maar door een breed en gevarieerd aanbod van activiteiten en evenementen en waar mogelijk alternatieven achter de hand te hebben wordt hierop ingespeeld.

In de digitale wereld zijn ook risico's te beperken. Gezien de complexiteit van deze materie werken we voor het beheer van onze ICT samen met een gespecialiseerd bedrijf op dit gebied. Naar aanleiding van de verbouwing van het centrale kantoor hebben we een nieuwe server aangeschaft, die een stuk robuuster is, zodat de kans op uitval aanzienlijk is verkleind. We hebben beveiligingen als firewall en virusscanner verbeterd, en verplichten geregeld wijzigingen van wachtwoorden. We gaan mee met de laatste trends zoals E-herkenning om bij derden op een veilige manier in te loggen. Ook ons personeel maken we bewust van de risico's die er zijn, zodat zij zorgzaam omgaan met de digitale wereld.

6 BIJLAGEN

6.1 MISSIE EN STRATEGIE STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP UIT DE STATUTEN

In 2019 hebben we onze Statuten ingrijpend gewijzigd, naar aanleiding van de wijziging van het besturingsmodel. Daarbij hebben we ook de formulering van onze doelstelling aangepast. De wijzigingen zijn in het voorjaar van 2019 vastgesteld door het Algemeen Bestuur en zijn in werking getreden bij de statutenwijziging per 1/1/2020:

Stichting heeft als doel:

- I. natuur, landschap en cultureel erfgoed in Limburg in eigendom en/of zakelijk genotsrecht te hebben, te verwerven en/of in beheer te nemen alsmede te herstellen en, waar mogelijk, te scheppen, dan wel activiteiten uit te voeren die leiden tot beheer, zorg, herstel, ontwikkeling en beleving daarvan, zowel terwille van de natuur, het landschap en het cultureel erfgoed zelf als ten behoeve van het geestelijk en lichamelijk welzijn van de mens;
- II. het verrichten van al wat hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn waaronder het bevorderen van de zuiverheid van water, bodem en lucht, alsmede het beschermen van de stilte. Onder natuur, landschap en cultureel erfgoed wordt in dit verband verstaan alles wat tot de aantrekkelijkheid van een landschap bijdraagt. Daartoe worden mede gerekend, naast het aanwezige natuurschoon, in natuurwetenschappelijk en/of visueel landschappelijk opzicht belangrijke objecten, gebouwen en andere elementen van menselijke werkzaamheden, in het bijzonder beschermde [rijks]monumenten, alsmede geologische, geomorfologische en biologische bijzonderheden, waarvan het behoud van algemeen belang kan worden geacht.
- III. het bevorderen van het besef dat de mens hiervoor verantwoordelijkheid draagt.

Stichting tracht haar doel

onder meer te bereiken door:

- a. het in eigendom of zakelijk genotsrecht verwerven van bij de doelstelling passende of voor het bereiken van de doelstelling van belang zijnde onroerende zaken waaronder [rijks]monumenten;
- b. het hebben, in stand houden, exploiteren en voorzien in de personele bezetting van bezoekerscentra, het verzorgen van excursies, het dusdanig inrichten van terreinen en gebouwen dat men deze kan bezoeken en de natuur, landschap en cultureel erfgoed kan beleven, alles in de meest ruime zin;
- c. haar activiteiten te richten op het bevorderen en vergroten van het draagvlak voor natuur, landschap en cultureel erfgoed;
- d. het samenwerken met en ondersteunen van andere instanties, instellingen, bedrijven en particulieren op het gebied van natuurbehoud, landschapsbescherming, erfgoed en milieuzorg;
- e. het [doen] verrichten van onderzoek, het verzamelen van gegevens en het uitgeven van publicaties, passend bij haar doelstelling;
- f. beleidsbeïnvloeding van en samenwerking met de overheid op het gebied van haar doelstelling;
- g. het bijeenbrengen van gelden nodig ter bereiking van het doel;
- h. het aanwenden van alle andere wettige middelen, welke voor het doel van de Stichting bevorderlijk kunnen zijn.

6.2 LEDEN ALGEMEEN BESTUUR 2019

SAMENSTELLING BESTUUR

PER 31-12-2019

DAGELIJKS BESTUUR:

Mr. W.Th.M. Raab	voorzitter
Mr. P.J.J.M. van der Tempel-Kloosterman	penningmeester
Ir. A.J.E.J. van Casteren	
Drs. M.A.G. Gerits	
Drs. F.J. Offerein	
Mw. C.J.F. de Rijk-Bex	secretaris
Mr. P.J. Voncken	

ALGEMEEN BESTUUR:

Drs. F.G.J.M. Beckers
Drs. H.F.M. Evers
P.C.M. Freij
H.G.J. Gipmans
Drs. C.A.M. Hanselaar-van Loevezijn
A.L.J. Houtappels
Dr. H.P. Jung
Ir. M.A.A.M. Mulders
Drs. F.G.M. Scheijmans
Dr. J.J. Schrijen
Mr. R.L.J. Stevens
H.P. Willekens

6.3 LEDEN RAAD VAN TOEZICHT

SAMENSTELLING RAAD VAN TOEZICHT PER 01-01-2020	
Mr. W. T.M. Raab	voorzitter
Mr. P.J.J.M. van der Tempel-Kloosterman	
Mw. C.J.F. de Rijk-Bex	vice-voorzitter
Ir. A.J.E.J. van Casteren	
Ir. R.E. Claessen	
Ir. J.H. Heijnen	
Mr. H.H.B. Lamers	

6.4 RELEVANTE [NEVEN]FUNCTIES RAAD VAN TOEZICHT

Wendy Raab	Senior rechter bij de rechtbank Limburg Lid van de Raad van Toezicht van Stichting LandschappenNL Vice-voorzitter Stichting Unie van Provinciale Landschappen Bestuur ROBUR
Chantal de Rijk	Commercieel directeur Jan Linders Supermarkten
Els van der Tempel	Penningmeester bij de wereldwinkel Nuth
Hans Heijnen	Voorzitter adviescommissie POP3 Limburg Secretaris Stichting Mergellandcorporatie Lid pbo omroep ML5 Lid zoogdierwerkgroep M-Limburg, IVN Roermond Lid klankbordgroep fractie Water Natuurlijk van Waterschap Limburg
Ruud Claessen	Projectleider bij ASML Adviseur bij Public Companion
Toine van Casteren	Managing Director Concrefy B.V.
Herm Lamers	Commissaris bij de Woningstichting Voerendaal
Wilfred Alblas, directeur-bestuurder	Lid van het Algemeen Bestuur van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg Penningmeester van de Stichting Faunabeheereenheid Limburg Lid van de Begeleidingscommissie Rode Lijst Dagvlinders van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Lid van de Adviescommissie Natuur van het Prins Bernard Cultuurfonds. Lid van de Adviescommissie van het Kennissenetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit [OBN] Lid van de Vertrouwenscommissie van de Stichting Verenigingsleven Arcen

6.5 ORGANISATIE

PER 31-12-2019

Directeur-rentmeester	Drs. W.F.G. Alblas
Directie-assistent	Ing. D.B. Bouten
Rentmeester	L.J.J. Daamen Bsc.
VOORLICHTING EN PUBLICATIE	
Stafmedewerker externe betrekkingen	E.E.L.M. Staal
Medewerker voorlichting en publiciteit	H.W.G. Heijligers
Medewerkster voorlichting en educatie	L. Oosterwijk B.
PROJECTEN EN GEBOUWENBEHEER	
Stafmedewerker projecten en gebouwenbeheer	Ing. R.H.M. Gerats
Medewerker projectcoördinatie groen	Ing. J.H. Leunissen
Medewerker projectcoördinatie bouw	Ing. M. Rovers
Medewerker projectcoördinatie bouw	C.W.O. Christoffel
BEHEERPLANNING EN KWALITEITSZORG	
Stafmedewerker beleidsondersteuning en ecologie	Ir. A.H. Ovaa
Medewerker beheerplanning en kwaliteitszorg	Ing. H. Bussink
Medewerker Beleidsondersteuning en Ecologie	Ing. C.A.M. van Seggelen
BEDRIJFSVOERING	
Hoofd bedrijfsvoering	C.M. Beijer-Hermesen B.
Medewerker bedrijfsvoering	Ing. M.L.H.M. Grutters
Medewerker bedrijfsvoering	R.W. Hermens
Medewerkster bedrijfsvoering	A.L. Bos-Pauwels
Medewerkster bedrijfsvoering	C.M.P.M. Bloemen-Maes B.
Directiesecretaresse	C.J. van Eersel-Schraven
Secretaresse	M.J.J.M. Clabbers-Seuren
Medewerkster secretariaat / archief	F.H.W. Hovens
Medewerkster secretariaat	M. Evenhuis B.
Medewerkster secretariaat / archief	M. Evenhuis-Thomson
Medewerkster secretariaat / archief	W.H.W. Simons-Schreven

BUITENDIENST**Regio noord:**

Districtsbeheerder	Ing. M.I.J.T. van Roosmalen
Assistent-districtsbeheerder	Ing. L.M. van der Linden
Veeverzorgers / medewerkers natuurbeheer	P. van der Maden
Veeverzorgers / medewerkers natuurbeheer	R. Berkers
Medewerker natuurbeheer	J.H.Th. de Kievit
Boswachter / toezichthouder	R.J.A. Vossen
Boswachter / toezichthouder	T. Remmerswaal
Medewerker natuurbeheer	M.H.O.M. Vink

Regio midden:

Districtsbeheerder	G.J. Berends
Assistent-districtsbeheerder	F.G.M. Ewalds
Medewerker natuurbeheer	L. Kuijpers
Boswachter / toezichthouder	B. van de Ven

Regio zuid:

Districtsbeheerder	G.A.M.J. Hambeukers
Assistent-districtsbeheerder	P. Kloet
Veeverzorgers / medewerkers natuurbeheer	F.W.J. Kroonen
Medewerker natuurbeheer specialist	M.M.J.H. Peerboom
Medewerker natuurbeheer	W.J.H. Hamers
Toezichthouder/BOA	J.J.P.M. Burema

KASTEELTUINEN ARCE

Parkmanager	R.G.M. Rambags
Operationeel manager	N.P.W. van Schijndel
Medewerkster sales	N.E. Youcef-Ettoumi
Coördinator Marketing en Communicatie	E.W.C. Versteilen-Hendriks
Medewerkster evenementen en activiteiten	I. Swinkels
Medewerkster entree/receptie	T.M.M. Schloesser – van de Velde
Coördinator Oranjerie en bloemwerken	C.M.P. Rijnen-Peeters
Coördinator receptie, entree, vrijwilligers	F.M.E.J. van den Eerenbeemt-van Vugt
Coördinator horeca	J. Hollman
Locatiehoofd horeca	S. Freund
Locatiehoofd horeca	C. Freund
Assistent locatiehoofd horeca	F. Bol
Assistent locatiehoofd horeca	M.L.E. Zeelen-Clabbers
Hoofd tuinen	H.W.G.M. Lintjens
Medewerker onderhoud	L.P.W.M. Janssen
Voorman tuinen	A.J.M. Jakobs
Voorman tuinen	R.J.P. Camps
Tuinman	A.J.H. Versteegen
Tuinman	P.M.M.G. Hermans
Tuinman	M.M.R. Hendriks
Tuinman	R.G.J. Mertens
Dierenverzorger	M.W.M. Dorssers-Peters

6.6 COMMISSIES

PER 31-12-2019

BESTUURSCOMMISSIE PERSONELE AANGELEGENHEDEN:

Mr. P.J. Voncken, voorzitter

Mw. C.J. F. de Rijk-Bex

Drs. W.F.G. Alblas

REDACTIECOMMISSIE KWARTAALBLAD:

Drs. F.J. Offerein, voorzitter

H.W.G. Heijligers, eindredacteur

Drs. W.F.G. Alblas

Ir. A.H. Ovaa

E.E.L.M. Staal

A.A.F.M. Urlings

M. Houben

BEHEERCOMMISSIE:

Drs. M.A.G. Gerits, voorzitter

Drs. W.F.G. Alblas

Dr. R. Bobbink

Dr. A. van den Burg

J.T. Hermans

Drs. H. Kossen

Prof. dr. L.P.M. Lamers

Dr. H. de Mars

Ir. A.H. Ovaa

Prof. dr. J. Roelofs

Ing. C.A.M. van Seggelen, secretaris

Dr. Ir. N.A.C. Smits

Prof. dr. ir. M.F. Wallis de Vries

ERFGOEDCOMMISSIE:

Drs. W.F.G. Alblas

Ir. R. Brouwers

Ir. T.v.Casteren, voorzitter

Ing. R.H.M. Gerats, secretaris

Dr. M.P.C.P. Paulissen

Drs. J. Roymans

E. Staal

Mr. J.L.M. van Susante

Ir. P. Verhoeff

AGENDALID

P. Vleugels [Provincie Limburg]

A.Vos [RCE]

6.7 STICHTING ROBUR, BEDRIJVEN VOOR HET LIMBURGS LANDSCHAP

De stichting 'Stichting Robur, bedrijven voor Het Limburgs Landschap' is statutair gevestigd te Venlo en houdt kantoor op Boerderij Kloosterhof, Rijksstraatweg 1, 5943 AA Lomm.

De stichting heeft ten doel:

- de ondersteuning van de stichting: Stichting het Limburgs Landschap, gevestigd te Maastricht – hierna genoemd: 'Het Limburgs Landschap' – door bedrijven en instellingen ten behoeve van concrete en herkenbare projecten en activiteiten, die niet of niet geheel uit de exploitatie-rekening van Het Limburgs Landschap worden gefinancierd;
- het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

SAMENSTELLING BESTUUR STICHTING ROBUR PER 31-12-2019

<i>P.M.J. Thissen</i>	<i>voorzitter</i>
<i>J. Holtackers</i>	<i>secretaris - penningmeester</i>
<i>R. Goedmakers</i>	
<i>Mw. Mr. W. Raab</i>	
<i>Mr. J. Stoop</i>	
<i>Mr. H.J.J. Narinx</i>	

6.8 SPECIFICATIE NATUURTERREINEN

REGIO NOORD		eigendom	in beheer	in erfpacht	totaal
In hectaren					
Zwart Water - de Weerd	Venlo/Velden	387,4			387,4
De Hamert - Stalberg - Roobeek	Wellerlooi	1099,5			1099,5
Ravenvennen - Vreewater	Lomm	489,2			489,2
Bosserheide	Weil	120,2	0,8		120,9
Boshuizer Bergen - landgoed Geysteren	Venray	239,1	0,1		239,2
Eckeltse Bergen - Bergerhei - Ottenskamp	Bergen	358,2			358,2
Kasteel Arcen - Barbaras Weerd	Arcen	492,2			492,2
Rode Hoek	Wellerlooi	203,7	6,3		210,0
Onderste Bovenste Molen - Jammerdal	Venlo	70,4	8,2		78,6
Kaldenbroek - Siebersbeek - Houthuizer Molen	Grubbenvorst/Lottum	112,1	0,5		112,6
Dorperheide - Walbeckerheide	Arcen	234,6			234,6
Groote Heide	Venlo	67,4		193,0	260,4
Heuloërbroek - Heukelomse beek	Bergen	168,4			168,4
Rivierpark Venlo Tegelen	Venlo/Tegelen	13,7			13,7
Rivierpark Blerick Baarlo	Venlo-Blerick/Baarlo	40,2	0,6		40,8
Rivierpark Venlo Velden	Venlo/Velden	46,8	4,2		51,0
Hoogwatergeul Lomm	Lomm	23,9			23,9
Heezeland	Gennep	10,9			10,9
Omgeving Siebengewald	Siebengewald	2,5			2,5
In de Horsten	Maasbree	1,1			1,1
Gennepse Hei	Gennep	49,2	13,4		62,6
Bleijenbeek	Afferden			3,0	3,0
Molenberg	Plasmolen	0,8			0,8
Dubbroek / Blericksche bergen	Baarlo	152,9			152,9
Langhout	Maasbree	40,1			40,1
Totaal Noord-Limburg		4.424,3	34,1	196,0	4.654,4

OVERZICHT VAN DE TERREINEN

Per 31-12-2019

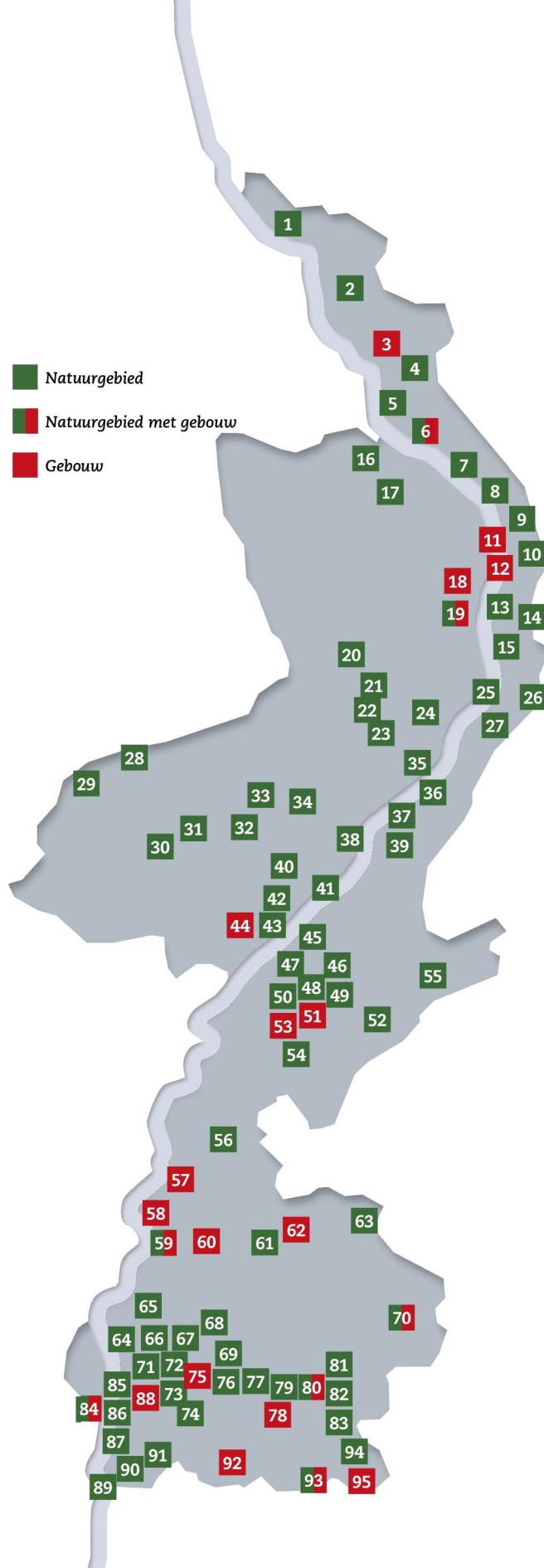
Het totale areaal aan natuurterreinen van SLL bedroeg per 31-12-2019, verdeeld over 88 natuurterreinen:	in eigendom:	8600,7 ha
	in beheer:	189,7 ha
	in erfpacht:	196,0 ha
	Totaal	8986,4 ha

REGIO MIDDEN		eigendom	in beheer	in erfpacht	totaal
In hectaren					
Turfkoelen / omgeving Paarlo	Vlodrop	7,9			7,9
Sarsven en Banen / Schoorkuilen	Nederweert	270,6			270,6
Weerterbos / Hugterbroek	Nederweert	820,2			820,2
Roeventerpeel	Weert	46,9			46,9
Rozendaal / Marissen	Maasbracht-Montfort	360,4	1,0		361,3
Wellenstein	Nederweert	48,6			48,6
Exaten / Haelense beekdal	Baexem	228,9			228,9
Spaanse Bos	Heythuysen	21,6			21,6
Beijlshof	Heythuysen	81,1			81,1
Tuspeel	Heel/Panheel	28,1			28,1
Beesels Broek	Beesel	46,4	3,9		50,3
Smalbroek Zuidplas	Roermond	168,2			168,2
Sint Anna's Beemd / Slaag / Polderveld	Heel	99,4			99,4
Linnerweerd	Linne	23,6	26,4		50,0
Linnerheide	Ambt Montfort	144,2			144,2
't Sweeltje / Munningsbos	Ambt Montfort	120,4	0,3		120,7
Oolerveld / Isabellegreend / Ooldergreend	Roermond	252,8	2,2		255,0
Osen / overlaat van Linne	Roermond	177,3			177,3
Aerwinkel / op de Borg / Vlootbeek	Posterholt-St.Odiliënberg	22,9	1,5		24,4
Haelensch Broek	Haelen	5,1	5,1		10,2
Nieuw Tergouwen	Maasbracht	0,2			0,2
Kesselse bergen	Kessel	0,8			0,8
Schelkensbeek	Reuver	6,9			6,9
Neerbeekdal	Neerbeek	0,9			0,9
Grathemer Molen	Grathem	0,2			0,2
Ophovense Zandberg	Roggel	36,3			36,3
Totaal Midden-Limburg		3.019,8	40,4	0,0	3.060,2

REGIO ZUID		eigendom	in beheer	in erfpacht	totaal
In hectaren					
<i>De Dellen / Meerssenerbroek / Curgsgroeve</i>	<i>Meerssen</i>	120,9	72,3		193,2
<i>Kasteel Neercanne / Millenniumbos</i>	<i>Maastricht</i>	58,7			58,7
<i>Van Tienhovenmolen</i>	<i>Bemelen</i>				0,0
<i>Bemelerberg-Schiepersberg</i>	<i>Bemelen</i>	258,5			258,5
<i>Bergse Heide / Ingendael</i>	<i>Berg en Terblijt</i>	171,6	24,9		196,5
<i>Kasteel Goedenraad / Eyserbos / Bulkemsbroek</i>	<i>Eys-Wittem</i>	67,1			67,1
<i>Cottessen / Bellethoeve</i>	<i>Vaals</i>	86,5			86,5
<i>Witteimer Molen</i>	<i>Wittem</i>	31,0			31,0
<i>Gronsveld Hoogstamboomgaard</i>	<i>Gronsveld</i>	3,1			3,1
<i>Klingelegeberg</i>	<i>Simpelveld</i>	6,8			6,8
<i>Eijsder Beemden</i>	<i>Eijsden</i>	51,2	3,0		54,2
<i>Kleine Weerd</i>	<i>Maastricht</i>	2,5	6,2		8,7
<i>Pietersplas</i>	<i>Maastricht</i>	141,3	0,7		142,0
<i>Platiel Mesch / Mescher plukbos</i>	<i>Eijsden</i>	8,7			8,7
<i>Kasteel Elsloo</i>	<i>Elsloo</i>	13,7			13,7
<i>Landgoederenzone Maastricht</i>	<i>Maastricht</i>	10,9			10,9
<i>Oude Pastorie Beek</i>	<i>Beek</i>	1,6			1,6
<i>Vrouwenbosch</i>	<i>Spaubeek</i>	7,5			7,5
<i>Volmolen Frankenhofmolen</i>	<i>Vaals</i>	16,7			16,7
<i>Tiende Vrij / Zinkwit</i>	<i>Eijsden</i>		8,1		8,1
<i>Hoog Cruts</i>	<i>Margraten</i>	1,0			1,0
<i>Ruïne Stein</i>	<i>Stein</i>	11,2			11,2
<i>Janssen Molen</i>	<i>Oirsbeek</i>	0,1			0,1
<i>Standerdmolen Urmond</i>	<i>Urmond</i>	0,1			0,1
<i>Anstelvallei</i>	<i>Kerkrade</i>	85,0			85,0
<i>Platsbeek</i>	<i>Nuth</i>	0,1			0,1
<i>Limbrichterbosch</i>	<i>Limbricht</i>	0,8			0,8
Totaal Zuid-Limburg		1.156,6	115,2	0,0	1.271,8
Totale oppervlakte SLL in ha.		8.600,7	189,7	196,0	8.986,4

- 1 Molenberg
- 2 Gennepse Hei
- 3 Bleijenbeek
- 4 Eckeltse Bergen
- 5 Heukelomse Beek
- 6 Bosserheide -
Bezoekerscentrum De Sluis
- 7 Rode Hoek
- 8 Landgoed de Hamert
- 9 Dorperheide
- 10 Landgoed Arcen
- 11 Kasteel Arcen en
Kasteeltuinen
- 12 Wijmarsche watermolen
- 13 Ravenvennen
- 14 Vreewater
- 15 Zwart Water
- 16 Boshuizerbergen
- 17 Hoogzand
- 18 Houthuizer Molen
- 19 Kaldenbroek - Siebersbeek
en Huys Kaldenbroek
- 20 Steegberg
- 21 Winkel
- 22 Aschbroek
- 23 Langhout
- 24 Dubbroek
- 25 Maascorridor
- 26 Groote Heide
- 27 Jammerdal
- 28 Kievitsloop
- 29 Weerterbos
- 30 Roeventerpeel -
Einderbeek - Schoorkuilen
- 31 Sarsven en De Banen
- 32 Aan de Bergen
- 33 Spaanse Bos
- 34 Ophovense Zandberg
- 35 In den Horsten
- 36 Schelkensbeek
- 37 Lommerbergen
- 38 Neerbeekdal
- 39 Beesels Broek
- 40 Landgoed Beijlshof
- 41 Haelens Broek
- 42 Haelens Beekdal -
Landgoed Exaten
- 43 Tuspeel
- 44 Grathermolen
- 45 Maasplassen
- 46 Linnerheide - Mortelshof
- 47 Linnerweerd
- 48 Landgoed Rozendaal
- 49 Het Sweetsje

- *Natuurgebied*
- *Natuurgebied met gebouw*
- *Gebouw*

- 50 Reigersbroek
- 51 Historische tuin Montfort
- 52 Schrevenhof -
Koningshof - Heerenhof
- 53 Aerwinkel - Voorsterveld
- 54 Marissen
- 55 Turfkoelen
- 56 Limbrichterbos
- 57 Standerdmolen Urmond
- 58 Ruïne Stein
- 59 Kasteelpark Elsloo -
Kasteel en Slakbeekmolen
- 60 Oude Pastorie
- 61 Wolfhagerbos
- 62 Janssenmolen
- 63 Ruschergroeve
- 64 Mariënwaard
- 65 Meerssenerbroek
- 66 De Dellen
- 67 Curfsgroeve
- 68 Ingendaal
- 69 Bergse Heide -
Meertensgroeve
- 70 Anstelvallei en
Nieuw Ehrenstein
- 71 Hamsterakkers Amby
- 72 Bemelerberg
- 73 Groeve 't Rooth
- 74 Schiepersberg -
Julianagroeve
- 75 Van Tienhovenmolen
- 76 Akkerreservaat Sibbe
- 77 Gerendal
- 78 Wittemer Molen
- 79 Eyserbos - Trintelen
- 80 Landgoed Goedenraad en
Kasteel Goedenraad
- 81 Klingeleberg
- 82 Bulkemsbroek
- 83 Platte Bosch
- 84 Cannerbos en
Chateau Neercanne
- 85 Kleine Weerd
- 86 Pietersplas
- 87 Eijsder Beemden
- 88 Torenmolen Gronsveld
- 89 Navagne
- 90 Het Tiende Vrij
- 91 Mescher Plukbos
- 92 Hoogcruts
- 93 Cottessen en
Hoeves Cottessen
- 94 Holset - Harles
- 95 Frankenhofmolen

6.9 OVERZICHT INRICHTINGSPROJECTEN

PROJECTEN AFGEROND IN 2019

Meerjarenovereenkomst provincie Limburg Jaarschijf PAS 2018

2018.002	<i>Bemelerberg</i>
2018.003	<i>Boshuizerbergen</i>
2018.004	<i>Geuldal</i>
2018.005	<i>Maasduinen</i>
2018.006	<i>Roerdal</i>
2018.007	<i>Sarsven En De Banen</i>
2018.008	<i>Weerterbos</i>
2018.009	<i>St. Pietersberg En Jekerdal</i>

PROJECTEN IN UITVOERING IN 2019

2017.010	<i>Inrichting Reigersbroek</i>
2018.030	<i>Inrichting Beesels Broek</i>
Meerjarenovereenkomst provincie Limburg Jaarschijf PAS 2019	
2019.008	<i>Bemelerberg</i>
2019.009	<i>Boshuizerbergen</i>
2019.010	<i>Geuldal</i>
2019.011	<i>Maasduinen</i>
2019.012	<i>St. Pietersberg En Jekerdal</i>
2019.013	<i>Roerdal</i>
2019.014	<i>Sarsven En De Banen</i>
2019.015	<i>Weerterbos</i>

6.10 VERANTWOORDINGSVERKLARING

STICHTING HET LIMBURGS LANDSCHAP, CBF

Stichting het Limburgs Landschap onderschrijft de *Code goed bestuur voor goede doelen*, en handelt overeenkomstig. In deze verantwoordingsverklaring legt het bestuur verantwoording af over de drie algemeen geldende principes:

1 ONDERSCHEID DE FUNCTIES TOEZICHT HOUDEN, BESTUREN EN UITVOEREN

Het interne toezicht op bestuurlijke/ uitvoerende taken vindt bij Het Limburgs Landschap plaats door de Raad van Toezicht. De RvT stelt de begroting en het jaarverslag vast, en benoemt de directeur-bestuurder. De RvT is onbezoldigd. De remuneratiecommissie uit de RvT houdt jaarlijks een functioneringsgesprek met de directeur-bestuurder. De RvT heeft vastgelegd welke informatie zij verwacht te krijgen van de directeur-bestuurder.

Het bestuur wordt uitgeoefend door de directeur-bestuurder, die wordt ondersteund door de teams die werken vanuit het hoofdkantoor in Lomm en de teams van de drie districten en Kasteeltuinen Arcen. In deze teams vindt onder verantwoordelijkheid van de directeur-bestuurder de uitvoering plaats. Het bestuur legt door middel van Jaarverslag en jaarrekening verantwoording af aan donateurs en subsidiegevers. Deze documenten worden beschikbaar gemaakt via de website van de stichting.

In aansluiting op de Statuten zijn reglementen vastgesteld voor de werkwijze van de RvT, de directeur-bestuurder, de remuneratiecommissie en de financiële commissie.

2 OPTIMALISEER DE EFFECTIVITEIT EN EFFICIENCY VAN BESTEDINGEN

In het beleidsplan 2010-2020 heeft Het Limburgs Landschap de richtinggevende doelstellingen op de voor haar relevante gebieden en niveaus vastgelegd. Op basis van dit beleidsplan, de beheerplannen en projectplannen voor terreinen en gebouwen enerzijds en de meerjarenraming anderzijds wordt jaarlijks de begroting opgesteld. Bij de besteding van de middelen wordt getoetst op kwaliteit en haalbaarheid en relevantie in het licht van de doelstellingen, waarbij er een zorgvuldige voorbereiding en vergelijking met eerdere bestedingen aan vooraf gaat. De belangrijkste bedrijfsprocessen zijn daartoe geïdentificeerd en beschreven. De kwaliteit van het natuurbeheer is gecertificeerd in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap [SNL]. De Stichting Certificering SNL heeft in 2017 besloten dat het kwaliteitssysteem van Limburgs Landschap op orde is, en dat het certificaat behouden kan blijven.

De kwaliteit van het erfgoedbeheer is getoetst door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Raad voor Cultuur. Op grond van het positieve advies van de Raad heeft de minister van OCW in 2017 Stichting het Limburgs Landschap aangewezen als Professionele

Organisatie voor Monumenten-
onderhoud [POM].

Monitoring en evaluatie van de
uitvoering van activiteiten en interne
processen vindt plaats op basis
van bespreking en verslaglegging
vanuit de afdelingen, bespreking
in de staf en waar relevant behandeling
in de beheercommissie en
erfgoedcommissie. De leerpunten
worden zo met elkaar gedeeld en
kunnen zo worden benut of mede
aanleiding geven tot aanpassing
van werkwijzen en procedures.

Het beleggingsbeleid is vastgelegd
in het Treasury Statuut. Uitgangspunten
zijn een laag risico-profiel,
beleggen met het oog op de lange
termijn en het leveren van een
bijdrage aan de exploitatie. Na
hernieuwde weging van deze aspecten
is in 2017 in het Treasury Statuut
vastgelegd dat maximaal 25% van
het beschikbare vermogen belegd
mag zijn in aandelen. Dit gebeurt
door te participeren in een duurzaam
beleggingsfonds.

De totale besteding aan de doelstelling
bedraagt 96,8% van de totale baten.
De wervingskosten bedragen 2,7% van de
geworven baten.

3 OPTIMALISEER DE OMGANG MET BELANGHEBBENDEN

Stichting het Limburgs Landschap
staat dagelijks in contact met een
zeer grote en diverse groep van
mensen, organisaties en overheden.
Iedere doelgroep vraagt zijn eigen
benadering. De inhoud, kwaliteit
en wijze van de te verstrekken
informatie wordt daar voortdurend
op afgestemd, waarbij er steeds
naar gestreefd wordt de communicatie
zodanig in te richten dat de
verstrekte informatie relevant,
eenduidig en toegankelijk is.
Communicatiemiddelen die worden
ingezet zijn het Kwartaalblad,
de website en de facebookpagina.
Daarnaast zijn verschillende medewerkers
actief op social media
zoals Twitter. Met name bij de
uitvoering van projecten of bosbeheer
is het van belang dat bezoekers
uitleg krijgen over het wat en waarom
van de werkzaamheden, en bij wie
ze terecht kunnen voor informatie.
Daartoe worden info-bordjes op-
gehangen.

Bijzondere aandacht gaat hierbij uit
naar de landbouwsector waarmee
bij de realisatie van de doelstellingen
heel direct en op meerdere
wijzen wordt samengewerkt. Bij de
aankoop van grond, bij het beheer
van terreinen door middel van
pacht of inscharing of als groen-
aannemer. Maar ook in talrijke
overlegsituaties inzake gebiedsontwikkeling,
waarbij de belangen ook

regelmatig tegengesteld kunnen
zijn. Onze insteek is dan steeds een
constructieve opstelling opkomend
voor het eigen belang met oog voor
dat van de anderen.

Ideeën, opmerkingen, wensen en
klachten komen via vele sporen
binnen bij Het Limburgs Landschap,
vanwege haar brede maatschappelijke
verankering. De organisatie is goed
bereikbaar via één algemeen
e-mailadres en één algemeen
telefoonnummer en ook via
social media. De organisatie staat
open voor alle reacties en ideeën
vanuit de overtuiging dat een
sterke achterban voor het bereiken
van de doelstellingen van Het Limburgs
Landschap onontbeerlijk is en
alleen behouden en uitgebouwd
kan worden in interactie met deze
achterban. Een klacht is een kans
op verbetering. Een idee is een kans
op een nieuw project.

*Namens Stichting
Het Limburgs Landschap*

*Wilfred Alblas
Directeur-bestuurder*

DEEL II FINANCIËEL VERSLAG OVER 2019

STICHTING
HET LIMBURGS LANDSCHAP

JAARREKENING GECONSOLIDEERD 2019

Deze Jaarrekening betreft de geconsolideerde jaarrekening van Stichting het Limburgs Landschap, Landbouwbedrijf Limburgs Landschap B.V. en Stichting ROBUR.

FINANCIËLE VERANTWOORDING

Stichting het Limburgs Landschap [SLL] is keurmerkhouders van het CBF-Keur. De jaarrekening 2019 is ingericht conform de in de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen [RJ650] opgenomen richtlijnen.

LANDBOUWBEDRIJF LIMBURGS LANDSCHAP

Op 4 april 2016 heeft de Stichting Het Limburgs Landschap een landbouwbedrijf opgericht, genaamd Landbouwbedrijf Limburg Landschap B.V. Het Landbouwbedrijf is statutair gevestigd in de gemeente Venlo.

Bij de oprichting zijn 1.400 aandelen geplaatst die een waarde vertegenwoordigen van 140.000 €. De geplaatste aandelen zijn door de oprichter, Stichting het Limburgs Landschap, volgestort. Het bestuur van de vennootschap bestaat uit één bestuurder, zijnde de directeur-rentmeester [vanaf 1-1-2020 de directeur-bestuurder] van de oprichter, de Stichting Het Limburgs Landschap.

Alle niet verpachte akkers en graslanden van de stichting zijn in gebruik gegeven aan de BV. Het beheer inclusief de baten en lasten betreffende de akkers en de grote grazers [runderen en paarden] zijn geheel en het beheer van de niet verpachte graslanden zijn voor een deel in deze BV ondergebracht.

STICHTING ROBUR

Het bestuur van de Stichting ROBUR heeft haar jaarrekening vastgesteld. Door de accountant is hierop controle uitgevoerd. De jaarrekening van ROBUR is vervolgens geconsolideerd in de nu voorliggende jaarrekening.

NIEUW BESTUURSMODEL

Het Algemeen Bestuur heeft in 2019 besloten per 1 januari 2020 over te gaan op een model waarbij de Stichting bestuurd wordt door een directeur-bestuurder, waarop toezicht wordt gehouden door een Raad van Toezicht. Met het oog op het in stand houden van goede verbanden met de Limburgse samenleving, waarbij de leden van het Algemeen Bestuur een belangrijke rol speelden, wordt daarbij een Raad van Advies ingesteld. Het Algemeen Bestuur heeft deze wijziging vastgelegd in nieuwe Statuten, die per 1 januari 2020 in werking zijn getreden.

In dit kader stelt de directeur-bestuurder de jaarrekening vast. De directeur-bestuurder legt de jaarrekening ter goedkeuring voor aan de Raad van Toezicht.

VOORUITBLIK 2020

Corona

De Corona-crisis heeft ook Limburgs Landschap overvallen in het voorjaar van 2020. Met name het van overheidswege sluiten van alle horeca, de oproep aan mensen om thuis te blijven en het verbieden van samenkomsten heeft consequenties voor de inkomsten. De Kasteeltuinen konden niet zoals gepland open per 1 april. Naar verwachting zullen we enkele maanden inkomsten uit entreetickets, horeca, winkel en parkeren mislopen, maar de omvang daarvan is moeilijk in te schatten. Onzeker is of de kasteeltuinen een beroep kunnen doen op de noodregelingen die de overheid heeft aangekondigd ter compensatie van loonkosten.

Veel boekingen bij onze vakantiewoningen worden geannuleerd. Op advies van onze boekings-bemiddelaar geven wij ruimte om kosteloos om te boeken. We hopen daardoor dat later de bezettingsgraden goed zullen zijn. Per saldo zal het resultaat van vakantie-woningen lager zijn dan begroot.

De horecaondernemingen die panden van Limburgs Landschap huren worden getroffen door de sluiting. Om liquiditeitsproblemen bij onze huurders te beperken heeft Limburgs Landschap de betaling van huren en huurkoop opgeschort. Onze hoop is dat deze uitgestelde huur alsnog binnen kan komen mits de sluiting niet te lang duurt en de horeca-ondernemingen succesvol beroep kunnen doen op de noodfondsen vanuit de overheid.

Al met al is het effect op de baten en lasten in 2020 erg onzeker.

DE JAARREKENING 2019 BESTAAT UIT:

- De balans per 31 december 2019 met toelichting daarop;
- De staat van baten en lasten over het boekjaar 2019 met toelichting daarop.
In deze toelichting is mede begrepen het overzicht "Specificatie en verdeling kosten naar bestemming";
- De bestemming van het resultaat;
- De overige gegevens.

FINANCIERINGSSTRUCTUUR

De opbouw van het resultaat [overschot / tekort] dient gezien te worden tegen de achtergrond van de financieringsstructuur van SLL. Hierbij worden zeven belangrijke geldstromen onderscheiden, namelijk:

- het structurele deel van het beheer;
- het verwerven van natuurterreinen;
- het uitvoeren van projecten;
- de bijzondere inkomsten;
- het resultaat op beleggingen;
- de verhuur van vakantiewoningen;
- het resultaat van de Kasteeltuinen Arcen.

Het resultaat van deze afzonderlijke geldstromen geeft het volgende beeld en kan als volgt worden toegelicht [de cijfers worden hier op een iets andere wijze gepresenteerd dan in de staat van baten en lasten]:

	2019	2018
<i>Structureel deel beheer</i>	898.761	912.959
<i>Verwerven van natuurterreinen</i>	-494.521	-448.627
<i>Projecten</i>	-3.212.329	-1.865.659
<i>Bijzondere inkomsten en uitgaven</i>	1.373.442	972.015
<i>Resultaat beleggingen</i>	1.017.117	41.662
	-417.530	-387.650
<i>Resultaat verhuur vakantiewoningen</i>	332.281	259.731
<i>Resultaat Kasteeltuinen Arcen</i>	96.059	131.076
TOTAAL	10.810	3.158

Het structurele deel van het beheer

In het structurele deel van het beheer worden alle baten en lasten ten behoeve van de eigen organisatie verantwoord, die nodig zijn om de bedrijfsvoering naar behoren te kunnen laten functioneren. Dit onderdeel van de exploitatie wordt gefinancierd met structurele inkomsten zoals beheersubsidies, exploitatiesubsidies, bijdragen van beschermers en inkomsten uit terreinen.

Het verwerven van natuurterreinen

De verwervingskosten van natuurterreinen worden deels gefinancierd uit ontvangen subsidies van overheden. In dit verband is relevant op te merken dat de problematiek rond de gelijkberechtiging doorloopt.

GRONDAANKOOP EN [VERMEENDE] STAATSSTEUN

In 2011 heeft de Europese Commissie goedkeuring verleend aan een nieuwe subsidie-regeling voor natuurbeschermingsorganisaties, waaronder de provinciale Landschappen. Naar aanleiding van een door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters [VGG] ingediende klacht oordeelde de Commissie eind 2015 dat de Staat de maatregel onterecht niet van tevoren had aangemeld bij de Commissie, maar dat de steun [nu achteraf] alsnog is goedgekeurd. De klacht is daarmee ongegrond verklaard.

Zowel de VGG als de provinciale Landschappen en de vereniging Natuurmonumenten hebben – op verschillende gronden – in 2016 tegen dit besluit van de Europese Commissie

beroep aangetekend bij het Gerecht van de Europese Unie. In tegenstelling tot de Commissie zijn de Landschappen en Natuurmonumenten van mening dat natuurbeschermingsorganisaties niet kwalificeren als 'onderneming', en dat er daarom geen sprake was van staatssteun.

Eind 2018 heeft het Gerecht uitspraak gedaan en daarbij het besluit van de Commissie nietig verklaard. Belangrijk formeel punt daarbij was dat het Gerecht van oordeel is dat de Commissie had moeten kiezen voor een zogeheten formele onderzoeksprocedure voor afhandeling van de klacht van de VGG, en het onderzoek niet had kunnen afdoen in een informele onderzoeksprocedure.

De provinciale Landschappen en de Vereniging Natuurmonumenten hebben daarop in december 2018 hoger beroep ingesteld bij het Hof van Justitie. Het is nu wachten op de uitspraak van het Hof, een datum daarvoor is nog niet bekend. Die uitspraak zal tevens bepalend zijn voor het verdere verloop van dit juridische traject.

Het uitvoeren van projecten

Hieronder vallen naast het uitvoeren van projecten natuurterreinen ook de projecten voor restauratie en groot onderhoud van onze gebouwen. De kosten van projecten natuurterreinen worden voor het grootste deel gefinancierd uit hiervoor ontvangen subsidies van overheden en particuliere fondsen.

De restauratieprojecten of projecten groot onderhoud gebouwen worden vaak maar voor 50% of minder gesubsidieerd.

Voor de Projecten in uitvoering is een voorziening gevormd voor de eigen bijdrage die het Limburgs Landschap moet leveren. Het betreft projecten die meerdere jaren lopen en waarvan jaarlijks een gelijk deel van de eigen bijdrage aan de voorziening toegevoegd wordt [zie Voorzieningen op blz. 87].

De bijzondere inkomsten en uitgaven

De bijzondere inkomsten bestaan uit de inkomsten uit bijzondere baten, giften, legaten, nalatenschappen en bijdragen van de NPL en andere sponsors. Het resultaat van de Stichting ROBUR is als bijzondere inkomst opgenomen.

Resultaat op beleggingen

Conform het in het treasurystatuut omschreven beleid wordt er op risicomijdende wijze belegd, gericht op de instandhouding van het vermogen.

Het resultaat op beleggingen draagt bij aan de dekking van onze exploitatiekosten.

Resultaat verhuur vakantiewoningen

Een deel van de monumentale panden is gerenoveerd of gerestaureerd en wordt verhuurd als vakantiewoningen. De inkomsten die de stichting hiermee genereert worden aange-

wend om de restauratie van de panden te kunnen financieren en de monumenten ook voor de toekomst te kunnen behouden. Voor de verhuur wordt gebruik gemaakt van de diensten van een bemiddelingsbureau.

Resultaat Kasteeltuinen Arcen

De Kasteeltuinen zijn sinds eind 2012 volledig in eigen beheer van de Stichting. Tot december 2012 waren de Kasteeltuinen in erfpacht uitgegeven. Het resultaat heeft uitsluitend betrekking op de exploitatie van de Kasteeltuinen in enge zin.

RESERVES

De volgende reserves worden onderscheiden:

- de continuïteitsreserve;
- reserve instandhouding en restauratie gebouwen;
- reserve aankoop natuurterreinen en gebouwen;
- bestemmingsreserve ROBUR.

De uitkomst van de staat van baten en lasten wordt bij besluit van de directeur-bestuurder en na goedkeuring van de Raad van Toezicht over de reserves verdeeld.

Continuïteitsreserve

Door deze reserve kan de stichting plotselinge tegenvallers bufferen en kan voorkomen worden dat er bij het plotseling wegvallen van een deel van de inkomsten onmiddellijk zodanig moet worden bezuinigd dat de doelen van de stichting in gevaar komen, of er zelfs ontslagen moeten vallen.

De stichting streeft, in lijn met de CBF-norm, naar een continuïteitsreserve van 1,5 keer de jaarlijkse kosten van het eigen personeel. In geval de continuïteitsreserve lager is, dan vindt, indien mogelijk, aanvulling plaats uit andere reserves, of uit eventuele overschotten op de jaarrekening.

Het saldo van de Continuïteitsreserve per 31-12-2018 bedroeg 5.247.265 €. De jaarlijkse kosten van het eigen personeel over 2019 bedragen 4.109.353 €, 1,5 maal die kosten is 6.164.030 €. Om de streefwaarde te halen zou dit zou een maximale toevoeging van 916.765 € betekenen.

Met in acht neming van het positief Resultaat van €10.810 e en de toevoegingen aan de Reserve Activa Doelstelling [23.321 €] en aan de Reserve Activa Bedrijfsvoering [10.636 €] en de toevoeging aan de bestemmingsreserve ROBUR [5.146 €] kan geen toevoeging aan de Continuïteitsreserve plaatsvinden. Het saldo van deze reserve per 31-12-2019 blijft dan 5.247.265 €.

Reserve Instandhouding en restauratie gebouwen

Deze reserve is bedoeld voor calamiteiten rond gebouwen of bouwwerken die niet onder

de verzekering vallen en ook het bekostigen van onverwachte of tegenvallende restauraties. De stichting streeft naar een omvang van 3 mln €.

Reserve Aankoop natuurterreinen en gebouwen

Deze reserve is van groot belang vanuit de doelen van de Stichting voor bijzondere verwervingen, zowel in de sfeer van natuur als gebouwen. Deze reserve waarborgt de slagkracht als zich plots bijzondere kansen voordoen, zoals indertijd bij de Frankenhofmolen, Huys Kaldenbroek en de TBO-ruil in 2017.

De Stichting streeft naar een omvang van 2 mln €.

Bestemmingsreserve ROBUR

De bestemmingsreserve Stichting ROBUR is uitsluitend bestemd voor materiële ondersteuning van Stichting het Limburgs Landschap. Op aanvraag zijn deze gelden beschikbaar voor projecten of aankoop natuurterreinen bij besluit van het bestuur van Stichting ROBUR.

Samenvattend

De hiervoor aangegeven wijze van financiering waarborgt de continuïteit in de uitvoering van de doelstellingen van de stichting en garandeert een slagvaardige en doeltreffende inzet van beschikbare middelen.

Bossen, natuurterreinen en monumenten kunnen zo adequaat worden veiliggesteld, ingericht en onderhouden en vrije toegankelijkheid is blijvend gewaarborgd.

BESTEDINGSPERCENTAGE

Het bestedingspercentage is de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstellingen in relatie tot de totale baten procentueel weergegeven.

Het beleid van de stichting is erop gericht om een zo hoog mogelijk percentage van de totale baten te besteden aan de doelstelling. Onderstaand is de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstellingen in relatie met de totale baten procentueel weergegeven voor de jaren 2014 t/m 2018 en het gemiddelde over deze reeks van jaren:

2015	2016	2017	2018	2019	Gemiddeld
94,3%	95,6%	97,7%	96,6%	102,5%	97,3%

Voor een toelichting op het bestedingspercentage van 2019 zie blz. 93.

KOSTENPERCENTAGE BEHEER EN ADMINISTRATIE

Het kostenpercentage Beheer en Administratie is de verhouding van de kosten voor Beheer en Administratie in relatie tot de totale lasten procentueel weergegeven.

De kosten voor Beheer en Administratie zijn kosten die niet toe te rekenen zijn aan de doelstelling of werving van baten. Deze kosten zijn geen kostencategorie op zich, maar ontstaan na toerekening van de kosten aan de bepaalde bestemmingen. Deze toerekening vindt plaats op basis van de specificatie en verdeling kosten naar bestemming op blz. 94.

Het beleid van de stichting is erop gericht om de kosten voor Beheer en Administratie zo laag mogelijk te houden met een streefpercentage van maximaal 5%.

Maar kostenbeperking mag geen doel op zich zijn want dit kan ten koste gaan van de kwaliteit van het beheer en de bedrijfsvoering.

Onderstaand zijn de kosten voor Beheer en Administratie en het Kostenpercentage Beheer en Administratie weergegeven voor de jaren 2016 t/m 2019 en het gemiddelde over deze reeks van jaren:

	2016	2017	2018	2019	Gemiddeld
<i>Kosten B&A</i>	384.311 €	365.645 €	391.422 €	439.609 €	395.247 €
%	2,52%	2,86%	2,32%	2,80%	2,63%

PERCENTAGE WERVINGSKOSTEN

Het percentage wervingskosten is de verhouding van de wervingskosten in relatie tot de som van de geworven baten [zie de Staat van baten en lasten].

Het beleid van de stichting is erop gericht dat het percentage maximaal 5% mag bedragen.

Dit percentage kan echter van jaar tot jaar sterk fluctueren door incidenteel hoge baten uit aankoop- en projectsubsidies, nalatenschappen en giften.

	2019	2018
<i>Som van de geworven baten</i>	9.678.113	11.583.029
<i>Wervingskosten</i>	204.846	215.270
<i>Percentage wervingskosten</i>	2,12%	1,86%

	BALANS	31 DECEMBER 2019		31 DECEMBER 2018	
ACTIVA	MATERIËLE VASTE ACTIVA				
	· natuurterreinen	0		0	
	· bedrijfsmiddelen	148.664		125.343	
	· kantoorinventaris	16.036		5.400	
	· overige inventaris	255.086		142.503	
			419.786		273.246
	VEESTAPEL		85.100		92.350
	VOORRADEN		32.906		29.954
	VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA				
	· subsidies	2.270.865		2.335.249	
	· overige debiteuren	1.155.917		794.672	
	· projecten in uitvoering	4.305.293		266.580	
			7.732.075		3.396.501
	EFFECTEN		6.591.742		3.085.387
	LIQUIDE MIDDELEN		5.271.521		10.534.609
			20.133.130		17.412.047
PASSIVA	RESERVES				
	Continuïteitsreserve		5.247.265		5.247.265
	BESTEMMINGSRESERVES				
	· reserve instandhouding en restauratie gebouwen	2.749.695		2.777.988	
	· reserve aankoop natuurterreinen en gebouwen	1.840.296		1.840.296	
	· bestemmingsreserve ROBUR	102.142		96.996	
	· activa doelstelling	148.664		125.343	
	· activa bedrijfsvoering	16.036		5.400	
			4.856.833		4.846.023
	FONDSSEN				
	· Bestemmingsfonds aankoop natuur	53.935		43.000	
	· Bestemmingsfonds Verkooijen	3.000		-	
			56.935		43.000
	VOORZIENINGEN				
	· Voorziening projecten in uitvoering	7.199.889		4.367.508	
	· Voorziening aankoop Kloostergoed St. Paul	100.000		50.000	
			7.299.889		4.417.508
	KORTLOPENDE SCHULDEN				
	· niet opgenomen vakantiedagen	223.962		182.112	
	· opgebouwd vakantietoelage	104.865		98.579	
	· overige kortlopende schulden	2.343.381		2.577.561	
			2.672.208		2.858.251
			20.133.130		17.412.047

BATEN

STAAT VAN BATEN EN LASTEN	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
· Baten van Particulieren	1.027.980	573.349	640.063
· Baten van Bedrijven	98.050	93.500	92.350
· Baten van loterijorganisaties	937.500	937.500	937.500
· Baten van subsidies van overheden	7.551.849	10.398.943	9.913.116
· Baten van andere organisaties zonder winststreven	62.734	60.000	133.456
SOM VAN DE GEWORVEN BATEN	9.678.113	12.063.292	11.716.485
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en diensten	4.944.999	4.709.670	5.071.872
Overige baten en lasten	63.388	-25.289	11.646
SOM DER BATEN	14.686.500	16.747.672	16.800.003

LASTEN

BESTEED AAN DOELSTELLINGEN			
· Aankoop natuurterreinen	1.472.884	2.580.123	1.091.349
· Projecten natuurterreinen/gebouwen	6.714.798	6.786.110	8.195.190
· Beheer natuurterreinen/gebouwen	6.067.917	6.072.804	6.214.928
· Voorlichting en belangenbehartiging	792.768	847.028	730.397
	15.048.368	16.286.065	16.231.864
WERVINGSKOSTEN			
· Wervingskosten	204.846	192.968	215.270
BEHEER EN ADMINISTRATIE			
· Kosten beheer en administratie	439.609	410.968	391.422
SOM DER LASTEN	15.692.823	16.890.028	16.838.555
SALDO VOOR FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	-1.006.323	-142.356	-38.553
SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	1.017.133	154.500	41.710
SALDO VAN BATEN EN LASTEN	10.810	12.194	3.158

RESULTAATBESTEMMING 2019

TOEVOEGING/ONTTREKKING AAN:

· Continuïteitsreserve	0
· Reserve instandhouding en restauratie gebouwen	-28.293
· Reserve aankopen natuurterreinen	0
· Activa doelstelling	23.321
· Activa bedrijfsvoering	10.636

DOOR HET BESTUUR VAN STICHTING ROBUR BESTEMD VOOR:

· Bestemmingsreserve Stichting ROBUR	5.146
	10.810

TOELICHTING OP DE BALANS EN DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

De jaarrekening 2019 is opgesteld overeenkomstig de aangepaste Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen [RJ650].

ALGEMEEN

BTW

Tot en met 2017 viel de Stichting onder de Landbouwregeling waardoor het voor de BTW vrijgesteld was. Per 1-1-2018 is deze regeling afgeschaft. Vanaf die datum valt de Stichting dan ook volledig in de BTW. Er wordt over de opbrengsten BTW in rekening gebracht en deze wordt afgedragen. Naast deze opbrengsten ontvangt de stichting ook bijdrage van overheden e.d. Dit zijn bijdrage die niet toerekenbaar zijn aan belaste prestaties. Hierdoor is de BTW op facturen van algemene kosten niet volledig aftrekbaar. Er wordt met de Belastingdienst overlegd welk percentage van de BTW teruggevorderd kan worden door het Stichting. Dit dient jaarlijks plaats te vinden.

Over 2019 werd er gerekend met 68%. Dit betekent dat 32% van de betaalde BTW over de algemene kosten niet verrekenbaar is. De bedragen van de baten en lasten waren over 2019 incl. BTW begroot maar zijn voor de vergelijkbaarheid met de werkelijke cijfers 2019 en 2018 omgerekend excl. BTW. Het niet verrekenbare deel van de BTW wordt apart als kostenpost opgevoerd bij de Overige baten en lasten.

WAARDERINGSGRONDSLAGEN

ALGEMEEN

Voor zover niet nader toegelicht, zijn activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarde. Alle bedragen zijn in euro's tenzij anders aangegeven.

MATERIËLE VASTE ACTIVA

Natuurterreinen

De natuurterreinen worden met het oog op de instandhoudingsverplichting in het kader van onze doelstellingen, geheel afgeschreven door op de verwervingskosten de subsidies en de eigen bijdrage in mindering te brengen.

Bedrijfsmiddelen

Voor een gedetailleerd overzicht van geactiveerde bedrijfsmiddelen en afschrijvingssystematiek wordt verwezen naar bijlage B van deze jaarrekening.

De aanschaffingen ten behoeve van het terreinbeheer vinden plaats in het kader van de doelstelling, de kantoorinventaris in het kader van de bedrijfsvoering.

VOORRADEN

De voorraden zijn gewaardeerd tegen kostprijs.

VORDERINGEN

De vorderingen worden nominaal gewaardeerd.

EFFECTEN

De aandelen- en obligatieportefeuille wordt gewaardeerd tegen de beurswaarde per ultimo boekjaar.

GRONDSLAGEN VOOR RESULTATENBEPALING

De baten, waaronder begrepen de opbrengst van de NPL, worden verantwoord in het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Voor giften en nalatenschappen betekent dit dat ze in aanmerking worden genomen in het jaar waarin de omvang met een redelijke mate van zekerheid kan worden vastgesteld.

De bestedingen worden verantwoord in het jaar waarin de verplichting is aangegaan. Bestedingen, subsidies en particuliere bijdragen met betrekking tot projecten worden verantwoord in het jaar waarin het project of een projectfase definitief is opgeleverd.

TOELICHTING OP DE BALANS

ACTIVA

MATERIËLE VASTE ACTIVA

NATUURTERREINEN

Natuurterreinen gesubsidieerd door overheid

Aankopen t/m 2018	66.805.976
Aankopen 2019	988.353
Totale verwervingskosten	67.794.329
Subsidies en eigen bijdragen t/m 2018	-66.805.976
Subsidies en eigen bijdragen 2019	-988.353

BALANS PER 31 DECEMBER 2019 **0**

Natuurterreinen niet gesubsidieerd

Aankopen t/m 2018	23.083.929
Aankopen 2019	313.342
Totale verwervingskosten	23.397.271
Bijdragen derden en directe afschrijvingen t/m 2018	-23.083.929
Bijdragen derden en directe afschrijvingen 2019	-313.342

BALANS PER 31 DECEMBER 2019 **0**

Voor een specificatie van de aankopen 2019 verwijzen wij u naar bijlage A.

INVENTARIS EN BEDRIJFSMIDDELEN

	Buitendienst	Kantoor
Balans per 01 januari 2019	125.343	5.400
Investerings 2019	78.132	11.036
Desinvesteringen 2019	-12.894	0
Afschrijvingen 2019	-41.917	-400
BALANS PER 31 DECEMBER 2019	148.664	16.036

De inventaris en bedrijfsmiddelen t.b.v. de buitendienst zijn direct in gebruik voor de doelstelling. De kantoorinventaris is direct in gebruik voor de bedrijfsvoering.

Voor een specificatie zie bijlage B.

OVERIGE INVENTARIS, NIET IN EIGEN GEBRUIK

De Stichting kocht van 2017 t/m 2019 de inventaris t.b.v. de inrichting van het horecadeel van de Oude Pastorie Beek, Nieuw Ehrenstein en de Groote Heide. Ten behoeve van het gebruik van deze inventaris wordt een huurkoopovereenkomst afgesloten met de huurders van de panden. De huurkoopsom wordt door de kopers voldaan in gelijke maandtermijnen op basis van een annuïteit over 10 of 12 jaren waarin een bedrag voor aflossing opgenomen is. De balanswaarde per 31-12-2019 bedraagt 255.086 €. De inventaris gaat in eigendom over na het voldoen van de laatste huurtermijn.

	2019 Werkelijk	2018 Werkelijk
<i>Inventaris Oude Pastorie</i>	98.635	112.330
<i>Inventaris Nieuw Ehrenstein</i>	80.741	30.173
<i>Inventaris Groote Heide</i>	75.710	-
	255.086	142.503

VOORRADEN

De voorraden per 31-12-2019 ter waarde van 32.906 € betreft de voorraden drukwerk en voorraden t.b.v. de horeca van de Kasteeltuinen.

VEESTAPEL

De veestapel van het Landbouwbedrijf wordt gewaardeerd tegen de waarde per ultimo boekjaar. De waardebepaling wordt gebaseerd op de inzet van de grote grazers voor het beheer van natuurgebieden.

Het verloop van de waarde van de veestapel over 2019 is als volgt:

	Aantal	01-01-2019	Aantal	31-12-2019
<i>Rundvee</i>	245	77.100	191	70.100
<i>Paarden</i>	61	15.250	60	15.000
TOTALE WAARDE VEE		92.350		85.100

VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	2019 Werkelijk	2018 Werkelijk
Subsidie exploitatiekosten	1.862.329	1.827.260
Subsidies afgeronde projecten	408.536	507.988
Belastingen	750.260	322.947
Huren en pachten	128.586	221.532
Diversen	277.071	250.194
Projecten in uitvoering	4.305.293	266.580
TOTAAL	7.732.075	3.396.501

Subsidie exploitatiekosten

Het te vorderen bedrag aan Subsidies exploitatiekosten overheid betreft de te ontvangen subsidie uit hoofde van de Subsidieregeling Natuur- en Landschap [SNL]. Deze subsidie wordt na afloop van het subsidiejaar [januari 2020] uitgekeerd.

Subsidies afgeronde projecten

De te vorderen bedragen van de subsidies van afgeronde projecten betreft onder meer de nog te ontvangen subsidie van de Provincie Limburg en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Projecten in uitvoering

	2019 Werkelijk	2018 Werkelijk
Uitvoeringskosten	19.078.433	14.676.970
Vooruit ontvangen subsidies/bijdragen	-14.773.140	-14.410.390
	4.305.293	266.580

In 2019 overtreffen de uitvoeringskosten de vooruit ontvangen subsidies en bijdragen.

Voor een overzicht van de projecten in uitvoering verwijzen wij u naar bijlage C1.

De activiteiten van bovenvermelde projecten strekken zich uit over meerdere jaren.

De kosten van uitgevoerde en nog uit te voeren werkzaamheden zijn gedekt door ontvangen en toegezegde subsidies of gereserveerde eigen middelen.

De totale begroting van de uitvoeringskosten voor de projecten natuurterreinen en gebouwen in uitvoering bedraagt 30.213.935 €. Deze projecten worden voor een totaalbedrag van 17.139.059 € gefinancierd met subsidies en bijdragen van derden. De eigen bijdrage die SLL in de toekomst moet leveren bedraagt derhalve 13.074.876 €. Ten behoeve van deze eigen bijdrage is een Voorziening [per 31-12-2019 7.199.889 €] gevormd waaraan jaarlijks een deel van de eigen bijdrage toegevoegd wordt.

EFFECTEN

	Aandelen	Obligaties	Totaal
Balans per 1 januari 2019	3.085.387	0	3.085.387
Aankopen/ontvangen	-	2.500.000	2.500.000
Verkopen/eindlossing	-	-	-
Gerealiseerd koersresultaat	-	-	-
Niet-gerealiseerde waardeverandering	990.003	16.352	1.006.355
BALANS PER 31 DECEMBER 2019	4.075.390	2.516.352	6.591.742

Conform het in het treasury statuut omschreven beleid wordt er op risicomijdende wijze belegd, gericht op de instandhouding van het vermogen op lange termijn.

Aandelen

De aandelen zijn belegd in een aandelenfonds dat belegt in kwaliteitsondernemingen die voorop lopen op gebied van duurzaamheid met een verwacht langjarig rendement van ca. 8%. Het aandelenfonds is beursgenoteerd en gewaardeerd op basis van de koersen per 31 december 2019. Per 31-12-2019 bedroeg de waarde van het aandelenfonds 4.075.390 €. Dit fonds keert geen dividend uit, de opbrengsten worden in het fonds herbelegd. Duurzame fondsen met een stabiele winstgroei, een solide balans met weinig schuld en een aantrekkelijke waardering zijn momenteel een interessante belegging.

Obligaties

De stichting heeft in 2019 belegd in een obligatiefonds voor een bedrag van 2.500.000 €. Het obligatiefonds heeft een verwacht rendement van gemiddeld 2,5-3% met een gematigd risicoprofiel. Het fonds keert twee keer per jaar een deel van het behaalde resultaat uit in contanten. Per 31-12-2019 bedroeg de waarde van het obligatiefonds 2.516.352 €.

LIQUIDE MIDDELEN

	2019 Werkelijk	2018 Werkelijk
Banken rekening-courant saldi	259.332	246.561
Banken spaarrekeningen	4.972.773	10.265.872
Overige liquide middelen	39.416	22.176
	5.271.521	10.534.609

De spaarrekeningen staan onmiddellijk, zonder boeterente, ter beschikking.

PASSIVA RESERVES

CONTINUÏTEITSRESERVE

De bestemming van de Continuïteitsreserve is toegelicht onder 'Reserves' op blz. 75.
Het verloop over 2019 is als volgt:

	stand per 01-01-2019	toegevoegd	onttrokken	stand per 01-01-2019
CONTINUÏTEITSRESERVE	5.247.265	0	0	5.247.265

BESTEMMINGSRESERVES EN OVERIGE RESERVES

Het verloop over 2019 is als volgt:

	stand per 01-01-2019	toegevoegd	onttrokken	stand per 01-01-2019
<i>Instandhouding en restaurant gebouwen</i>	2.777.988	0	28.293	2.749.695
<i>Aankoop natuurterreinen en gebouwen</i>	1.840.296	0	0	1.840.296
<i>Bestemmingsreserve ROBUR</i>	96.996	5.146		102.142
<i>Activa doelstelling</i>	125.343	23.321	0	148.664
<i>Activa bedrijfsvoering</i>	5.400	10.636	0	16.036
TOTAAL	4.846.023	39.103	28.293	4.856.833

De aanwending van de Bestemmingsreserves door het bestuur is toegelicht onder 'Reserves' op blz. 76. Hierop rusten geen verplichtingen aan derden. De beperkte bestedingsmogelijkheid is aangebracht door de Stichting.

Onder activa doelstelling wordt verstaan het vastgelegd vermogen in bedrijfsmiddelen en voorraden. Deze bedrijfsmiddelen en voorraden zijn direct beschikbaar voor de doelstelling. Activa bedrijfsvoering is het vastgelegd vermogen in de kantoorinventaris.

FONDSEN

BESTEMMINGSFONDS AANKOOP NATUURTERREINEN - QUERCUS AANKOOPFONDS NATUUR

In toenemende mate verbinden donateurs aan hun donatie de wens om hun bijdrage te besteden aan de aankoop van grond of de aankoop van natuurgebied. Om aan deze wens tegemoet te komen heeft de stichting een bestemmingsfonds gecreëerd, genaamd "Quercus

aankoopfonds natuur” waarin deze giften gestort worden. Uit het fonds kunnen financiële bijdragen worden verleend aan specifieke aankopen.

	stand per 01-01-2019	toegevoegd	onttrokken	stand per 01-01-2019
BESTEMMINGSFONDS AAN- KOOP NATUURTERREINEN	43.000	49.917	38.982	53.935

Dankzij de giften van donateurs [49.917 €] ten gunste van dit aankoopfonds kon de Stichting in 2019 de financiering van aankopen realiseren van natuurterreinen in het Heuloërbroek [22.111 €] en het Weerterbos [16.870 €].

VERKOOIJENFONDS - FONDS VOOR LANDSCHAPSONTWIKKELING GAASBEEK BELFELDS RANDEN

De heer Verkooijen uit Maastricht wil door middel van periodieke schenkingen het werk van de Stichting ondersteunen. Hij wil zijn schenkingen bestemmen voor het verbeteren van natuur en landschap in de Belfelds Randen.

De Stichting stelt een bestemmingsfonds in, genaamd “Verkooijenfonds – fonds voor landschapsontwikkeling Gaasbeek Belfelds Randen”. De Stichting kan uitgaven voor grond-aankoop in dit gebied voldoen vanuit dit fonds.

VOORZIENINGEN

VOORZIENING PROJECTEN IN UITVOERING

Voor de financiering van Projecten in uitvoering is een voorziening gevormd voor de eigen bijdrage die het Limburgs Landschap moet leveren. Het betreft projecten die meerdere jaren lopen en waarvan jaarlijks een gelijk deel van de eigen bijdrage aan de voorziening toegevoegd wordt ten laste van de ‘Projectkosten natuurterreinen / gebouwen’ [tabel *Uitbesteed werk op blz. 96*] in de Staat van baten en lasten. In het jaar van de afrekening van het project wordt de totale eigen bijdrage aan de voorziening onttrokken. Door het hanteren van deze wijze van administreren worden de jaarlijkse grote schommelingen en onevenwichtigheden in de Staat van Baten en Lasten voorkomen.

VOORZIENING AANKOOP KLOOSTERGOED ST. PAUL

Ten behoeve van de aankoop op termijn van het Kloostergoed Missiehuis St. Paul wordt met ingang van 2018 jaarlijks 50.000 € toegevoegd aan de “voorziening Aankoop Kloostergoed St Paul”, tot een maximum van 500.000 €. De daadwerkelijke eigendomsoverdracht, en daarmee ook het voldoen van de aankoopsom groot 500.000 €, vindt plaats zodra de laatste bewoner van het Kloostergoed vertrekt.

In 2019 is weer 50.000 € aan deze voorziening toegevoegd zodat de omvang van deze voorziening 100.000 € bedraagt.

KORTLOPENDE SCHULDEN

NIET OPGENOMEN VAKANTIEDAGEN

	2019 Werkelijk	2018 Werkelijk
	223.962	182.112

Deze balanspost is opgenomen ter dekking van de verplichtingen wegens niet opgenomen verlofdagen. De omvang van de niet opgenomen verlofuren 2019 is vastgesteld op 6.163 uur [2018: 4.948]. Bij de waardering van deze verplichting over 2019 is een gemiddeld uurtarief van 34.47 € gehanteerd.

OPGEBOUWD VAKANTIETOESLAG

	2019 Werkelijk	2018 Werkelijk
	104.865	98.579

Het van juni t/m december 2019 opgebouwde bedrag aan vakantietoeslag is als verplichting opgenomen op de balans.

OVERIGE KORTLOPENDE SCHULDEN

	2019 Werkelijk	2018 Werkelijk
<i>Belastingen, heffingen en sociale premies</i>	165.539	200.454
<i>Overige crediteuren</i>	2.177.842	2 377.107
	2.343.381	2.577.561

Overige crediteuren:

De post Overige crediteuren 2019 betreft o.a. de aankoopbedragen van gronden voor 1.272.685 € waarvoor de Stichting in 2016 t/m 2019 de verplichtingen is aangegaan.

BATEN**TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN**

BATEN VAN PARTICULIEREN	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
<i>Donaties van Beschermers</i>	440.686	425.000	427.943
<i>Giften en schenkingen</i>	159.132	130.000	54.400
<i>Nalatenschappen en legaten</i>	322.902	0	68.500
<i>Overige bijdragen particulieren</i>	105.260	18.349	89.220
	1.027.980	573.349	640.063

DONATIES VAN BESCHERMERS

Het aantal beschermers van SLL per ultimo 2019 bedroeg 17.010. Dit aantal is 460 lager dan het aantal op 31-12-2018 [17.470]. Het minimumbedrag van de donatie is in 2018 verhoogd van 17,50€ naar 22,50€. In 2018 betaalde nog niet elke Beschermers het verhoogde bedrag wat het verschil verklaart tussen 2018 en 2019.

GIFTEN EN SCHENKINGEN

Dit betreft de schenkingen en periodieke giften die vastgelegd zijn middels een overeenkomst van minimaal 5 jaar. Daarnaast vallen hier ook de spontane giften van donateurs onder. Tevens werd in 2019 het geheel vernieuwde Uit en thuisboek onder de Beschermers verspreid. Daarbij werd gevraagd om een vrijwillige bijdrage. Deze actie bracht een bedrag op van ruim 98.000€ waarvoor een bedrag van 65.000€ was begroot.

NALATENSCHAPPEN EN LEGATEN

In 2019 betrof dit drie nalatenschappen en drie legaten. Nalatenschappen en legaten worden in het boekjaar opgenomen waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Voorlopige uitbetalingen in de vorm van voorschotten worden in het boekjaar waarin ze worden ontvangen verantwoord.

OVERIGE BIJDRAGEN PARTICULIEREN

In 2019 had dit betrekking op de bijdragen die deelnemers aan excursies betalen [20.660€] en de bijdragen van particulieren ten behoeve van aankopen [84.600€]. Alleen de bijdragen aan excursies werden begroot.

BATEN VAN BEDRIJVEN

De Stichting ROBUR is een initiatief van het bedrijfsleven in Limburg om de Stichting het Limburgs Landschap in financiële zin te ondersteunen bij projecten en activiteiten die niet

of niet geheel uit de [reguliere] exploitatie van het Limburgs Landschap kunnen worden gefinancierd. Een groep van 85 bedrijven levert een structurele bijdrage, goed voor een bedrag van 98.050€ in 2019.

BATEN VAN LOTERIJORGANISATIES

Sinds 1997 deelt LandschappenNL als beneficiënt in de opbrengsten van de NPL. LandschappenNL verdeelt deze opbrengst paritair over de 12 provinciale landschappen. In 2015 is dit contract verlengd tot 31 december 2020. In het verslagjaar ontving de Stichting een bedrag van 937.500€ [937.500€ in 2018]. De bijdrage wordt aangewend voor projecten ten behoeve van natuur & landschap en erfgoed en verwervingen.

BATEN VAN SUBSIDIES VAN OVERHEDEN

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
<i>Overheidssubsidies waardevermindering</i>	506.908	1.612.875	386.350
<i>Waardevermindering bosaanleg</i>	71.520	62.000	62.117
<i>Projectsubsidies gebouwen en terreinen</i>	3.509.516	5.320.000	6.173.438
<i>Subsidieregeling Natuur en Landschap</i>	1.912.756	1.858.000	1.827.260
<i>Exploitatiesubsidie Provincie Limburg</i>	939.959	933.068	919.275
<i>Exploitatiesubsidie gemeenten</i>	246.063	233.000	233.121
<i>Betalingsrechten</i>	365.127	380.000	311.555
	7.551.849	10.398.943	9.913.116

OVERHEIDSSUBSIDIES WAARDEVERMINDERING

De provincie Limburg subsidieert de waardevermindering van grond als deze wordt omgezet van landbouwgrond naar natuur, voor realisatie van de provinciale beleids-categorie "gouden natuur" via de subsidieregelingen DHZ en SKNL en functiewijziging goudgroene natuur Natura 2000.

Ten behoeve van het DHZ [Deltaplan Hoge Zandgronden] wordt de functiewijziging van natte natuurparels gesubsidieerd. Het betreft de natte natuurparels Zwart Water, Dubbroek, Kaldenbroek, Roeventerpeel en Beeselsbroek. De goudgroene natuur wordt hierbij via de SKNL [subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap] en DHZ samen voor 85% van de getaxeerde agrarische waarde gesubsidieerd. Van de Stichting wordt dus een eigen bijdrage verlangd van 15% plus notaris-, advies- en bemiddelingskosten.

In 2019 werd voor een bedrag van 988.353 € terreinen in dit kader aangekocht met een subsidie van 506.909 €. Omdat er percelen aangekocht zijn waarvan de waardevermindering al

toegepast is, is de totaal ontvangen subsidie minder dan 85%. In de begroting was uitgegaan van 1.909.575 € met een subsidiebedrag van 1.612.875 €. Dit is dus maar ten dele gelukt.

WAARDEVERMINDERINGSSUBSIDIE BOSAANLEG

Daarnaast krijgt SLL nog jaarlijks een uitkering op basis van een niet meer bestaande regeling voor waardevermindering van gronden waarop SLL in het verleden bos heeft aangelegd. De waardevermindering werd indertijd gespreid over 30 jaar toegekend en uitbetaald. In 2019 werd ook een nabetaling ontvangen i.v.m. indexering over 6 jaar.

PROJECTSUBSIDIES NATUURTERREINEN EN GEBOUWEN

Het betreft hier ontvangen subsidies van projecten natuurterreinen en restauratie gebouwen. Projectensubsidies worden in het jaar van afronding van het project in de staat van baten en lasten opgenomen [zie ook onder Lasten, Projecten natuurterreinen/ gebouwen en bijlage C-2 Projecten afgerond in 2019].

Het verschil ten opzichte van de begroting 2019 betreffende de Subsidies/bijdragen gebouwen wordt verklaard doordat enkele projecten nog niet financieel afgerond konden worden omdat nog niet alle subsidies definitief vastgesteld waren door de subsidiegever.

BATEN VAN ANDERE ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN

De Stichting ontving 62.734 € van diverse organisaties als bijdrage in de uitvoeringskosten van projecten en het aankopen van natuurterreinen.

BATEN ALS TEGENPRESTATIE VOOR DE LEVERING VAN PRODUCTEN EN DIENSTEN

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
<i>Projectfinanciering door derden</i>	0	0	30.781
<i>Huren en pachten</i>	782.868	735.000	791.526
<i>Houtverkoop</i>	254.638	147.707	324.412
<i>Opbrengst verkoop vee</i>	10.833	5.963	5.307
<i>Overige inkomsten terreinbeheer</i>	92.411	75.500	76.984
<i>Verhuur vakantiewoningen</i>	649.996	607.000	606.510
<i>Baten Kasteeltuinen Arcen</i>	3.078.452	3.094.000	3.127.566
<i>Baten Landbouwbedrijf</i>	75.801	44.545	108.786
	4.944.999	4.709.670	5.071.872

Huren en pachten

De stijging van de inkomsten in vergelijking met de begroting 2019 betreft de hogere opbrengsten uit de verhuur van bezoekerscentra met horeca. De huurprijs is gerelateerd aan de omzet die sterk gestegen is. Deze positieve ontwikkeling was niet begroot. De stijging betreft tevens de reguliere huur- en pachtverhogingen. Daarnaast had het stopzetten van de tijdelijke verpachting van gronden een verlaging t.o.v. 2018 tot gevolg. Met deze verlaging was in de begroting rekening gehouden.

Houtverkoop

In 2019 werd meer hout geoogst en verkocht dan begroot. De houtverkoop was lager dan in 2018.

Opbrengst verkoop vee

De opbrengst in 2019 betrof de verkoop van schapen.

Verhuur vakantiewoningen

De bezettingsgraad van de vakantiewoningen was in 2019 hoger dan in 2018. Met deze ontwikkeling was in de begroting 2019 geen rekening gehouden.

Baten Kasteeltuinen Arcen

De baten van de Kasteeltuinen Arcen bestonden uit de entreegelden, parkeeromzet, horecaomzet, verkoop in de Oranjerie en overige inkomsten. De weersomstandigheden waren in 2019 voor de recreatieve sector niet ideaal. De hoge temperaturen die werden gemeten in Arcen waren niet direct in het voordeel van onze bedrijfsvoering. Ook het slechte weer tijdens enkele evenementen speelden parten. Het resultaat heeft uitsluitend betrekking op de exploitatie van de Kasteeltuinen in enge zin. De inkomsten die de stichting hiermee genereert worden aangewend om de instandhouding van het Rijksmonument Historische Buitenplaats kasteel Arcen te kunnen financieren en het monument ook voor de toekomst te kunnen behouden.

Baten Landbouwbedrijf

De baten van het Landbouwbedrijf bestonden uit de inkomsten terreinbeheer, met name de opbrengsten van gras- en bouwlanden en verkoop van vee.

OVERIGE BATEN EN LASTEN

	2019 Werkelijk	2019 Begroting
<i>Positief saldo ruiling van gronden</i>		
<i>o.a. TBO-ruil</i>	132.146	-
<i>Afkoop betalingsrechten pachter</i>	- 26.000	-
<i>Niet aftrekbaar deel BTW</i>	-53.770	-25.289
<i>Baten en lasten voorgaande jaren</i>	11.012	-
	63.388	-25.289

Ten behoeve van de 2^e TBO-ruil werden alle ingebrachte en te verkrijgen percelen getaxeerd. Bij deze TBO-ruil was het saldo voor de stichting positief.

BESTEDINGSPERCENTAGE

Onderstaand is de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstellingen in relatie met de totale baten procentueel weergegeven voor de jaren:

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
<i>Totaal bestedingen aan de doelstelling</i>	15.048.368	16.286.065	16.231.864
<i>Totaal baten</i>	14.686.500	16.747.672	16.800.003
BESTEDINGSPERCENTAGE	102,5%	97,2%	96,6%

Dit percentage kan echter van jaar tot jaar sterk fluctueren [zie *Bestedingspercentage* blz. 76]. Het gemiddeld percentage over 2015 t/m 2019 bedraagt 97,1%.

In 2019 was het bestedingspercentage hoger dan 100%. De bestedingen aan de doelstelling waren dus hoger dan het totaal van de baten.

In dit kader is het belangrijk te vermelden dat dit de baten van de stichting zijn exclusief het saldo van de financiële baten. Het totaal van de baten incl. financiële baten bedroeg 15.703.633 €.

SPECIFICATIE EN VERDELING KOSTEN NAAR BESTEMMING

BESTEMMING	DOELSTELLING			
	Aankoop	Projecten	Beheer	Voorlichting en belangenbehartiging
<i>Subsidies en bijdragen</i>				
<i>Afdrachten</i>				
<i>Aankopen en verwervingen</i>	1.366.814			
<i>Uitbesteed werk</i>		6.744.828	3.053.763	
<i>Organisatiekosten terreinbeheer</i>		11.272	88.091	5.665
<i>Heffingen en verzekeringen</i>			152.606	
<i>Publiciteit en communicatie</i>				308.432
<i>Personelekosten</i>	101.300	-73.545	2.676.748	444.594
<i>Huisvestingskosten</i>	930	2.790	17.468	4.498
<i>Kantoor en algemene kosten</i>	3.840	29.453	79.240	29.580
<i>Bestuurskosten</i>				
Totaal	1.472.884	6.714.798	6.067.917	792.768

LASTEN

TOELICHTING LASTEN VERDELING

Op basis van de tabel 'Specificatie en verdeling naar bestemming'

ALGEMEEN

De toerekening van de kosten naar bestemming geschiedt op bedrijfseconomische basis, waarbij rekening gehouden wordt met de besteding van tijd en middelen aan de onderdelen. Deze onderdelen zijn: de bestedingen aan de doelstellingen, werving van baten en de kosten beheer en administratie. Onderstaand zijn de kostenposten gespecificeerd en toegelicht.

	WERVINGS- KOSTEN	BEHEER EN ADMINISTRATIE	2019 TOTAAL	2019 BEGROTING	2018 TOTAAL
			1.366.814	2.476.200	991.123
			9.798.591	9.622.344	11.542.480
	3.556		108.584	111.570	107.183
			152.606	136.000	142.823
	21.702		330.134	398.380	291.864
	151.810	342.540	3.643.447	3.863.864	3.488.789
	1.302	4.794	31.783	16.529	29.341
	26.476	83.686	252.276	257.640	238.373
		8.589	8.589	7.500	6.580
	204.846	439.609	15.692.823	16.890.028	16.838.555

AANKOPEN EN VERWERVINGEN

In 2019 werden natuurterreinen aangekocht of werden verplichtingen aangegaan voor de aankoop van natuurterreinen voor een bedrag van totaal 1.301.695€ [zie bijlage A, 2018 = 2.925.037€] waarvan 988.353€ met waardeverminderingssubsidie van de Provincie Limburg [met een eigen bijdrage van 481.444€] en werd voor 313.342€ aangekocht zonder subsidie. Tevens werd t.b.v. advies en bemiddeling 15.120€ kosten in rekening gebracht. Daarnaast werd ten behoeve van de aankoop op termijn van het Kloostergoed Missiehuis St. Paul 50.000€ toegevoegd aan de "voorziening Aankoop Kloostergoed St Paul" [zie blz. 87 Voorzieningen].

UITBESTEED WERK

De kosten voor uitbesteed werk zijn als volgt te specificeren

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
<i>Projectkosten natuurterreinen en gebouwen</i>	6.744.828	6.593.019	8.234.390
<i>Beheerkosten algemeen</i>	70.723	45.537	83.045
<i>Beheerkosten bossen</i>	169.577	179.339	243.306
<i>Beheerkosten graslanden</i>	249.041	211.612	275.680
<i>Beheerkosten grote grazers</i>	33.559	18.595	28.203
<i>Beheerkosten kleine grazers</i>	7.612	11.983	15.112
<i>Beheer tuinen en parken</i>	60.009	66.116	44.705
<i>Beheerkosten bouwlanden</i>	119.748	109.504	117.439
<i>Beheer overige natuurterreinen</i>	187.567	208.676	203.633
<i>Beheer landschapselementen</i>	73.275	62.397	76.852
<i>Beheerkosten grotten</i>	21.099	23.500	3.785
<i>Beheerkosten recreatie</i>	149.064	126.860	139.905
<i>Beheerkosten toezicht</i>	4.124	8.926	8.267
<i>Beheerkosten gebouwen</i>	147.347	178.200	191.142
<i>Huur gebouwen [Kasteelruïne Bleijenbeek]</i>	3.000	7.200	7.200
<i>Beheer wegen en waterlopen</i>	18.168	19.000	19.241
<i>Beheerkosten vakantiewoningen</i>	183.347	194.600	222.900
<i>Bemiddelingskosten vakantiewoningen</i>	134.368	117.530	123.879
<i>Beheerkosten Kasteeltuinen</i>	1.422.135	1.439.750	1.503.796
	9.798.591	9.622.344	11.542.480

PROJECTKOSTEN NATUURTERREINEN EN GEBOUWEN

Voor een toelichting zie bijlage C-2 en "subsidies projecten".

Het uitbesteed werk in projecten natuurterreinen omvat naast de kosten van derden tevens de doorberekende kosten van eigen medewerkers. Deze kosten zijn gewaardeerd tegen de uurloonkosten incl. overhead. De kosten van de projecten natuurterreinen die in 2019 zijn afgerond, bedroegen €3.520.551, de kosten van de afgeronde projecten gebouwen bedroegen 412.822 € [zie bijlage C-2]. Om de uitvoeringskosten van de afgeronde projecten in evenwicht te brengen met de projectsubsidies, zodat het resultaat van de afgeronde projecten nihil is, werd 400.873 € uit de voorziening Projecten i.u. gehaald. Dit bedrag kwam overeen met het gereserveerde bedrag in de voorziening.

Het verschil ten opzichte van de begroting 2019 betreffende de Subsidies/bijdragen gebouwen wordt verklaard doordat enkele projecten gebouwen nog niet financieel afgerond konden worden omdat nog niet alle subsidies binnen waren.

Daarnaast is voor de financiering van Projecten in uitvoering een voorziening gevormd voor de eigen bijdrage die het Limburgs Landschap moet leveren [zie de toelichting op blz. 87]. In 2019 werd hiervoor 3.212.329€ aan de Voorziening toegevoegd.

BEHEERKOSTEN ALGEMEEN

Het verschil van de beheerkosten algemeen t.o.v. de begroting betreft o.a. de eigen bijdrage aan de projecten herintroductie van soorten [ca. 13.000€] van district Noord.

BEHEERKOSTEN GRASLANDEN:

Deze beheerkosten bestonden uit de kosten van de in bruikleen gegeven graslanden aan het Landbouwbedrijf en de kosten van het opruimen van oude rasters en de aanleg van nieuwe raster die voor rekening van SLL zijn. In de begroting werden de kosten van het vernieuwen van de rasters van de weilanden verworven middels de TBO-ruil, te laag begroot. Ook waren de beheerkosten van de graslanden die in bruikleen gegeven zijn aan het Landbouwbedrijf te laag begroot.

BEHEERKOSTEN GROTE GRAZERS

In de begroting was geen rekening gehouden met de waardevermindering van de veestapel van het Landbouwbedrijf ten bedrage van 7.250€.

BEHEERKOSTEN RECREATIE

De werkelijke kosten 2019 zijn aanmerkelijk hoger dan de begroting. De begroting 2019 was erop gebaseerd dat alle kosten voor beperkte aftrek van BTW in aanmerking kwamen. Na overleg met de Belastingdienst blijkt dat alleen het ruimen van afval hiervoor in aanmerking komt. De rest van de kosten is niet aftrekbaar.

ONDERHOUDSKOSTEN GEBOUWEN

Tijdens controle bleek dat niet alle gebouwen die voor onderhoud op de planning stonden, al toe waren aan onderhoud. In 2020 wordt dit opnieuw bekeken.

BEMIDDELINGSKOSTEN VAKANTIEWONINGEN

De bemiddelingskosten zijn gerelateerd zijn aan de huuropbrengst. De huuropbrengsten over 2019 waren hoger dan begroot, derhalve ook de bemiddelingskosten.

BEHEERKOSTEN KASTEELTUINEN

De beheerkosten van de Kasteeltuinen Arcen bestonden uit de kosten voor marketing en evenementen, de inkoop en kosten van de horeca en de Oranjerie, de kosten van tuinen en gebouwen en overige kosten. De kosten voor de evenementen vielen in 2019 hoger uit [+ 50.000€]. De weersomstandigheden waren in 2019 voor de recreatieve sector niet ideaal. De hoge temperaturen die werden gemeten in Arcen waren niet direct in het voordeel van onze bedrijfsvoering. Ook het slechte weer tijdens enkele evenementen speelden

ook parten. Het streven was om toch gelijke aantal bezoekers te behalen dan in 2018. Om dit te realiseren waren er extra uitgaven voor de herfstevenementen [Herfstig en Enchanted Gardens]. De kosten voor marketing waren daardoor ook hoger [+ 5.000€]. De kosten van tuinen en gebouwen [- 42.000€] en de overige [exploitatie]kosten [- 26.000€] waren lager dan begroot.

ORGANISATIEKOSTEN TERREINBEHEER

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
<i>Exploitatiekosten auto's</i>	82.654	70.248	77.027
<i>Kosten tractoren/machines</i>	25.930	41.322	30.156
	108.584	111.570	107.183

HEFFINGEN EN VERZEKERINGEN

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
<i>Waterschapslasten + OZB</i>	68.831	70.000	69.413
<i>Assurantielasten en -premies</i>	82.336	65.000	72.448
<i>Ruilverkevelingsrente</i>	1.439	1.000	962
	152.606	136.000	142.823

Assurantielasten en -premies

Wegens een in de begroting niet voorziene premiestijging en de uitbreiding van het gebouwenareaal zijn de assurantielasten hoger dan begroot.

PUBLICITEIT EN COMMUNICATIE

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
<i>Kosten periodiek</i>	85.278	90.000	86.601
<i>Kosten mediaproducties en -samenwerkingen</i>	49.070	54.380	60.024
<i>Ov. kosten voorlichting en belangenbehartiging</i>	100.498	129.000	145.239
<i>Kosten nieuw Uit & thuisboek</i>	95.288	125.000	-
	330.134	398.380	291.864

Overige kosten voorlichting en belangenbehartiging

Het verschil tussen werkelijk 2019 en de begroting 2019 [ca. 28.500 €] is als volgt te verklaren.

De kosten ledenwerving waren ca. 11.5000€ lager dan begroot, de kosten van de leden-administratie waren ca. 8.5000€ hoger dan begroot wegens een extra mailing aan de Beschermers met het verzoek de donaties via een incasso te laten lopen. Daarnaast waren

de kosten t.b.v. de infocentra en overige voorlichtingskosten resp. 10.0000€ en 22.5000€ lager dan begroot. Tevens nam Stichting ROBUR de kosten [5.4000€] voor de kalender 2019 voor haar rekening die niet begroot waren.

Kosten nieuw Uit & thuisboek

In de begroting 2019 was een post voor de kosten van het nieuwe Uit & Thuisboek opgenomen van 125.000€. De werkelijke kosten bedroegen echter 95.288€.

PERSONEELSKOSTEN

Om de Personeelskosten te kunnen vergelijken met de begroting 2019 en de cijfers van 2018 zijn de personeelskosten van het Limburgs Landschap excl. Kasteeltuinen en de personeelskosten van de Kasteeltuinen in aparte tabellen weergegeven.

De gezamenlijke personeelskosten zijn daarnaast in een tabel opgenomen.

PERSONEELSKOSTEN EXCL. KASTEELTUINEN

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
Lonen en salarissen	1.815.880	1.852.703	1.725.754
Werknemersverzekeringen	415.807	384.435	378.448
Pensioenverzekeringen	261.804	265.862	253.077
Ontvangen ziekengeld	-84.990	-	-52.814
Reiskosten	71.666	80.000	79.371
Overige personeelskosten	80.464	82.864	76.894
	2.560.631	2.665.864	2.460.730
Doorberekende personeelskosten	-477.442	-415.000	-645.270
	2.083.189	2.250.864	1.815.460

Lonen en salarissen en werknemers- en pensioenverzekeringen

De kosten van Lonen en salarissen, werknemersverzekeringen en pensioenverzekeringen stegen t.o.v. 2018 door o.a. de algemene loonstijging van 1,375% volgens de cao en individuele loonstijgingen.

In de begroting was rekening gehouden een hogere algemene loonstijging [2%] en de uitbreiding met 2 FTE. De uitbreiding met 1 FTE is in 2019 gerealiseerd, de andere uitbreiding wordt in 2020 gerealiseerd.

Doorberekende personeelskosten

De doorberekende personeelskosten betreft de door de subsidiegevers vergoede kosten voor de inzet van eigen medewerkers in projecten [474.0820€] en overige doorbelaste personeelskosten [3.360€].

PERSONEELSKOSTEN KASTEELTUINEN

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
Lonen en salarissen	1.021.550	1.056.000	1.026.601
Werknemersverzekeringen	238.615	234.000	227.390
Pensioenverzekeringen	114.152	114.000	110.961
Ontvangen ziekengeld	-13.434	-	-27.133
Reiskosten	48.383	35.000	46.868
Overige personeelskosten	150.992	9.000	108.009
	1.560.258	1.448.000	1.492.696

Lonen en salarissen en werknemers- en pensioenverzekeringen

De werkelijke kosten van Lonen en salarissen waren ca. 30.000€ lager dan begroot. Dit was het gevolg van het vertrek van vaste mensen. Dit werd opvangen door de inzet van ZZP-ers. Zie Overige personeelskosten.

Overige personeelskosten

Krapte op de arbeidsmarkt maakte dat de overige personele kosten binnen de Kasteeltuinen veel hoger uitvielen. Het werk van vaste mensen die uit dienst gingen werd opgevangen door middel van ZZP-ers. Bij het opstellen van de begroting 2019 werd geen rekening gehouden met deze kosten [ca. 83.000€]. Daarnaast werden de niet opgenomen vakantieturen berekend en toegevoegd aan de balanspost 'niet opgenomen vakantiedagen' voor een bedrag van 33.500€ en vielen de overige kosten, o.a. bedrijfskleding en vrijwilligersvergoedingen, hoger uit.

PERSONEELSKOSTEN TOTAAL

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
Lonen en salarissen	2.837.430	2.908.703	2.752.355
Werknemersverzekeringen	654.422	618.435	605.837
Pensioenverzekeringen	375.956	379.862	364.038
Ontvangen ziekengeld	-98.424	-	-73.701
Reiskosten	120.049	115.000	126.239
Overige personeelskosten	231.456	91.864	178.657
	4.120.889	4.113.864	3.953.425
Doorberekende personeelskosten	-477.442	-250.000	-464.635
	3.643.447	3.863.864	3.488.790

PERSONEELSBESTAND

Over 2019 bedroeg het gemiddeld aantal personeelsleden [fte] 68,2. Het gemiddeld aantal fte excl. Kasteeltuinen was 35,1 [over 2018 bedroeg dit 34,4]. Het gemiddeld aantal fte van de Kasteeltuinen steeg met 0,8 fte tot 33,1 [2018 = 32,3 fte].

Deze medewerkers zijn als volgt verdeeld over de verschillende afdelingen:

<i>Directie</i>	<i>1,0 fte</i>
<i>Directie-assistent</i>	<i>1,0 fte</i>
<i>Afdeling kwaliteitszorg/ecologie</i>	<i>2,9 fte</i>
<i>Afdeling bedrijfsvoering</i>	<i>7,3 fte</i>
<i>Afdeling projecten en gebouwenbeheer</i>	<i>3,8 fte</i>
<i>Afdeling voorlichting/externe betrekkingen</i>	<i>2,9 fte</i>
<i>Afdeling rentmeesterij</i>	<i>1,0 fte</i>
<i>Afdeling terreinbeheer</i>	<i>15,2 fte</i>
<i>Afdeling Kasteeltuinen</i>	<i>33,1 fte</i>
TOTAAL PERSONEELSBESTAND	68,2 fte

HUISVESTINGSKOSTEN

Deze kosten betreft de onderhoudslasten, schoonmaakkosten, kosten voor energie en overige huisvestingskosten van het kantoor te Lomm en de kantoren van de districten.

KANTOOR- EN ALGEMENE KOSTEN

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
<i>Automatisering</i>	44.492	53.720	44.670
<i>Porto- kopieer- en telefoonkosten</i>	30.019	27.273	22.709
<i>Accountantskosten</i>	24.430	24.793	23.600
<i>Overige kantoorkosten</i>	25.290	26.876	25.766
<i>Advieskosten</i>	11.557	8.264	7.754
<i>Bijdrage LandschappenNL</i>	47.556	55.000	48.788
<i>Kosten Brancheorganisaties</i>	26.307	24.000	23.266
<i>Kantoorkosten werkschuren</i>	28.055	22.314	26.887
<i>Algemene kosten ROBUR en Landbouwbedrijf</i>	14.570	15.400	14.933
	252.276	257.640	238.373

BESTUURSKOSTEN

De bestuurskosten ten bedrage van 8.589€ bestaan voornamelijk uit reiskostenvergoedingen, kosten bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering en vergaderkosten. Er vindt geen bezoldiging van bestuurders plaats. Ook zijn aan hen geen leningen, voorschotten en garanties verstrekt.

BELONING DIRECTIE

Stichting Het Limburgs Landschap wordt geleid door één directeur. De beloning van de directeur geschiedt conform de CAO bosbouw, ondernemingsdeel De Landschappen. Er wordt aan de directeur geen leaseauto beschikbaar gesteld, tevens worden er aan de directeur geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Naam	W.F.G. Alblas
Functie	directeur-rentmeester
Dienstverband:	
Aard [looptijd]	onbepaald
uren	40
parttime percentage	100
periode	01/01 – 31/12
Bezoldiging	
Jaarinkomen	
· bruto loon/salaris	92.226
· vakantiegeld	7.378
· vaste eindejaarsuitkering	-
· niet opgenomen vakantiedagen	-
TOTAAL JAARINKOMEN	99.604
Belastbare vergoedingen/bijtellingsen	
	1.465
Pensioenlasten [werkgeversdeel]	18.123
Overige beloningen op termijn	-
Uitkeringen beëindiging dienstverband	-
TOTAAL LASTEN EN VERGOEDINGEN	19.588
TOTAAL BEZOLDIGING 2019	119.192
TOTAAL BEZOLDIGING 2018	114.061

Het jaarinkomen van de directeur-rentmeester [in loondienst] [99.534€] blijft binnen het maximum van 135.314€ [1 FTE/12 mnd.] volgens de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties.

Ook het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellingsen, de pensioenlasten, de pensioencompensatie en de overige beloningen op termijn samen [117.657€], blijven binnen het in de regeling opgenomen maximum van 194.000€ per jaar. Voor een toelichting op het beleid en de uitgangspunten voor de directiebezoldiging verwijzen we naar hoofdstuk 5.1 van het jaarverslag.

De personeelslasten van de directeur-rentmeester waren hoger in 2019 t.o.v. 2018. Deze stijging hield verband met de algemene salarisstijging volgens de CAO van 1,375% [= 1.350€]. Als gevolg daarvan en de salarisverhoging en premieverhogingen waren de Pensioenlasten ook hoger [2.246€], samen 3.596€.

ALGEMENE KOSTEN BEHEER EN ADMINISTRATIE

De kosten voor beheer en administratie [zie Specificatie en verdeling kosten naar bestemming op blz. 94] zijn die kosten die de stichting maakt in het kader van de [interne] beheersing en administratievoering en niet worden toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten.

Het gemiddeld percentage over 2016 t/m 2019 bedraagt 2,63%. Voor het beleid van de stichting zie blz. 77.

Onderstaand zijn de kosten beheer en administratie en de verhouding van deze kosten in relatie met de totale lasten procentueel weergegeven voor de jaren:

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
Kosten Beheer en administratie	€439.609	€410.968	€391.422
Kostenpercentage	2,80%	2,43%	2,32%

PERCENTAGE WERVINGSKOSTEN

Onderstaand is de verhouding van de wervingskosten in relatie met de som van de geworven baten procentueel weergegeven voor de jaren:

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
Som van de geworven baten	9.678.113	12.003.292	11.583.029
Wervingskosten	204.846	192.995	215.270
	2,12%	1,61%	1,86%

SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

Het saldo van de financiële baten en lasten kan als volgt worden gespecificeerd:

	2019 Werkelijk	2019 Begroting	2018 Werkelijk
Rente [bank]tegoeden	7.076	4.550	3.811
Aandelen:			
· Niet-gerealiseerde waardeveranderingen	990.003	150.000	30.994
· Overige inkomsten aandelen	3.742	-	-
Obligaties:			
· Rente obligaties	-	-	8.077
· Niet-gerealiseerde waardeveranderingen	16.352	-	-
TOTAAL BATEN	1.017.173	154.550	42.882
Kosten beleggingen	-40	-	-1.172
SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	1.017.133	154.550	41.710

Rente

Door een lagere rentevergoeding [gemiddeld ca. 0,015%] was het resultaat van bank-tegoeden over 2019 lager dan begroot [0,02% begroot]. De rente over de huurkoopsom van de inventaris t.b.v. de inrichting van het horecadeel van de Oude Pastorie Beek, Nieuw Ehrenstein en de Groote Heide was hoger dan begroot.

Aandelen

De aandelen zijn belegd in een aandelenfonds dat belegt in kwaliteitsondernemingen die voorop lopen op gebied van duurzaamheid met een verwacht langjarig rendement van ca. 8%. Het rendement over 2019 [32,1%] was hoger dan begroot [5%] doordat de aandelenmarkten over 2019 wereldwijd fors stegen. Op dit aandelenfonds werd een positieve niet-gerealiseerde waardeverandering van 990.003€ geboekt.

De overige inkomsten aandelen betrof de teruggave van de dividendbelasting over 2016 t/m 2019 die ingehouden werd op het aandelenfonds.

Obligaties

De stichting heeft in 2019 belegd in een obligatiefonds voor een bedrag van 2.500.000€. Het obligatiefonds heeft een verwacht rendement van gemiddeld 2,5-3% met een gematigd risicoprofiel. Op dit obligatiefonds werd een positieve niet-gerealiseerde waardeverandering van 16.352€ geboekt.

SALDO VAN BATEN EN LASTEN

Het positieve saldo van baten en lasten over 2019 is hoger dan over 2018. Over 2019 bedroeg het overschot 10.810€ tegenover een overschot van 3.158€ over 2018.

BIJLAGE A MUTATIE-OVERZICHT NATUURTERREINEN 2019

AANKOPEN 2019	NATUURGEBIED	2019 Verwervingskosten
	Zwart Water	141.574
	Ravenvennen	322.100
	Groote Heide	662
	Kasteel Arcen	21.896
	Rode Hoek	40.632
	Heuloërbroek	41.480
	Reulsberg	582
	Dubbroek	387.787
	Weerterbos	18.905
	Rozendaal Marissen	190.252
	Beesels Broek	34.317
	Goedenraad	1.100
	Ophovense Zandberg	24.921
	Cottessen	10.821
	Bemelerberg Schiepersberg	64.666
	TOTAAL	1.301.695

BIJLAGE B AFSCHRIJVINGEN 2019

OMSCHRIJVING	GEKOCHT IN	DISTRICT	AFSCHRIJVING TERMIJN IN JAREN
KANTOORMEUBILAIR			
Lundia wandmeubel	1994		5
pc-netwerk secretariaat/werkschuren	1998		3
meubilair secretariaat	1999		5
uitbreiding/vervanging pc-netwerk 2002	2002		3
software Globe 2000 fin. administratie	2001		1
software IF Aware ledenadministratie	2002		1
telefooncentrale Panasonic TDA100	2008		5
fileservier HP ML350	2009		3
kantoormeubilair	2010		5
software CRS2/Arcview	2010		3
inventaris watermolen en domeinnaam Ijsvogel	2014		10
desinvestering inventaris watermolen	2019		
vernieuwing CRS2	2014		3
server HP ML350P incl. software	2014		3
server 80%	2019		5
SUBTOTAAL:			
BEDRIJFSMIDDELEN [ACTIVA DOELSTELLING]			
kipwagen Miedema HS-45	1993	Zuid	5
motormaaier Agria 5500	1995	Midden	5
veetransportwagen tandemas	1997	Zuid	5
klepelmaaier ESM 70H	2000	Noord	5
cultivator Rabe Blue Bird Gruber GH7 3000	2000	Noord	5
aanhangwagen Atec B1 WD-JN-70	2001	Midden	5
tractor Valtra 6750 Ecopower incl. frontlader	2002	Noord	10
tractor Valmet 900-4	2002	Zuid	10
motormaaier BSC type 630	2003	Zuid	5
aanhangwagen IFOR Williams WJ-PS-31	2004	Zuid	3
Toyota Hi-lux 06-BP-FJ	2004	Zuid	4
aanhangwagen Orbons G02 WS-BR-61	2005	Zuid	3
Humbaur plateauwagen incl. hekwerk	2006	Midden	5
Böckmann veetrailer	2007	Noord	5
Toyota Hi-lux 72-VPN-4	2008	Zuid	5
schijveneg Lemken Rubin 9/300	2008	Noord	5

AANSCHAFPRIJS	AFSCHRIJVING T/M 2018	AFSCHRIJVING 2019	BOEKWAARDE PER 31-12-19
2.333,30	2.333,30	0,00	0,00
35.348,01	35.348,01	0,00	0,00
4.756,07	4.756,07	0,00	0,00
30.766,85	30.766,85	0,00	0,00
15.309,36	15.309,36	0,00	0,00
55.752,09	55.752,09	0,00	0,00
10.869,40	10.869,40	0,00	0,00
25.889,64	25.889,64	0,00	0,00
12.892,46	12.892,46	0,00	0,00
52.116,26	52.116,26	0,00	0,00
11.000,00	5.600,00	400,00	5.000,00
-6.000,00	-6.000,00	0,00	0,00
10.321,70	10.321,70	0,00	0,00
24.376,30	24.376,30	0,00	0,00
11.036,00	0,00	0,00	11.036,00
296.767,44	280.331,44	400,00	16.036,00

3.865,64	3.865,64	0,00	0,00
7.251,41	7.251,41	0,00	0,00
3.838,98	3.838,98	0,00	0,00
3.993,27	3.993,27	0,00	0,00
5.331,92	5.331,92	0,00	0,00
2.851,92	2.851,92	0,00	0,00
55.373,79	55.373,79	0,00	0,00
38.838,79	38.838,79	0,00	0,00
3.850,00	3.850,00	0,00	0,00
2.176,13	2.176,13	0,00	0,00
15.000,00	15.000,00	0,00	0,00
2.772,60	2.772,60	0,00	0,00
7.877,80	7.877,80	0,00	0,00
13.500,55	13.500,55	0,00	0,00
43.932,00	43.932,00	0,00	0,00
12.499,99	12.499,99	0,00	0,00

OMSCHRIJVING	GEKOCHT IN	DISTRICT	AFSCHRIJVING TERMIJN IN JAREN
aanhangwagen Henra PL27B 91-WD-KH	2009	Noord	1
Mercedes 310D VT-BT-63	2009	Noord	3
AS-maaier 28/4 KAT	2009	Zuid	1
aanhangwagen Henra PL2 89-WD-RJ	2009	Midden	1
Citroën Berlingo 07-VFH-1	2010	Noord	5
Nissan KingCab NP300 8-VVS-30	2012	Noord	5
Desinvestering in 2019 8-VVS-30	2019		
VW Caddy 4-VXN-01	2012	Midden	5
Suzuki 8-SPD-03	2013	Noord	5
Nissan Navara VH-629-H	2014	Midden	5
Mitsubishi L200 VT-561-D	2016	Noord	5
Renault Kangoo 1,9 DCI 78-BL-KH	2016	Noord	1
Desinvestering in 2019 78-BL-KH	2019		
Citroën Berlingo VF-228-D	2018	Zuid	5
Toyota Hilux 54-VDR-5	2018	Zuid	5
Nissan Primastar 93-VDR-4 KTA	2018	KTA	5
Nissan Navara incl. kap V-703-VS	2019	Noord	5
VW Caddy V-385-VX	2019	Noord	5
VW Caddy V-250-ZB	2019	Midden	5
SUBTOTAAL:			
WERKTUIGEN			
weidebloter VOTEX PT-3/270	1992	Midden	5
weidebloter VOTEX PT-3/	1992	Zuid	5
schijvenmaaier Moertel	1992	Zuid	5
palenzetter Yamigav HRD3	1993	Zuid	5
bosbouwlier Farmi JL650T	1995	Zuid	5
palenzetter HRD 3	1997	Noord	5
weidebloter Perfect 275	2001	Noord	5
klepelmaaier Votex Roadmaster PM1906	2002	Zuid	5
lasapparaat Miller/Genset MG 5000 generator	2006	Zuid	3
houtkachel	2013	Noord	5
klepelmaaier Votex RM1907	2013	Noord	5
ruwterrein maaier AS-MOTOR AS65/2T-KAT	2014	Zuid	5
motormaaier Ferrari 530S	2016	Zuid	5

AANSCHAFPRIJS	AFSCHRIJVING T/M 2018	AFSCHRIJVING 2019	BOEKWAARDE PER 31-12-19
3.492,45	3.492,45	0,00	0,00
9.200,00	9.200,00	0,00	0,00
2.813,53	2.813,53	0,00	0,00
1.900,01	1.900,01	0,00	0,00
8.459,71	8.459,71	0,00	0,00
28.250,00	28.250,00	0,00	0,00
-28.250,00	-28.250,00	0,00	0,00
20.500,00	20.500,00	0,00	0,00
12.500,00	12.500,00	0,00	0,00
29.272,85	29.272,85	0,00	0,00
20.400,00	12.400,00	4.000,00	4.000,00
1.539,25	1.539,25	0,00	0,00
-1.539,25	-1.539,25	0,00	0,00
8.900,00	1.700,00	1.780,00	5.420,00
15.365,00	1.795,00	3.075,00	10.495,00
4.500,00	450,00	900,00	3.150,00
20.337,80	0,00	3.725,80	16.612,00
22.219,16	0,00	4.069,16	18.150,00
22.674,50	0,00	3.214,50	19.460,00
425.489,80	327.438,34	20.764,46	77.287,00

2.308,83	2.308,83	0,00	0,00
2.308,83	2.308,83	0,00	0,00
3.600,34	3.600,34	0,00	0,00
4.171,28	4.171,28	0,00	0,00
4.533,26	4.533,26	0,00	0,00
5.167,59	5.167,59	0,00	0,00
2.375,99	2.375,99	0,00	0,00
5.570,00	5.570,00	0,00	0,00
2.856,00	2.856,00	0,00	0,00
17.121,50	17.121,50	0,00	0,00
7.804,50	7.804,50	0,00	0,00
3.502,95	3.496,95	6,00	0,00
5.929,00	3.729,00	1.100,00	1.100,00

OMSCHRIJVING	GEKOCHT IN	DISTRICT	AFSCHRIJVING TERMIJN IN JAREN
trekker New Holland Boomer 35 [incl. fronthef] KTA	2018		5
trekker New Holland Boomer 25 KTA	2018		5
trekker New Holland Boomer 25 KTA	2018		5
onkruidverbrander Hoaf Thermohit 125M [aandrijving door Boomer 35] KTA	2018		5
bladblazer Vortex-C Blaasmond - compleet [aandrijving door Boomer 35] KTA	2018		5
grondsloop KTA	2018		5
frontmaaier Sicma FA1800 KTA	2018		5
SUBTOTAAL:			

INVENTARIS KASTEELTUINEN

Inventaris Kasteeltuinen	2012		1
Kassaserver HP Proliant [Percom en ondersteuning de Haan]	2018		5
Miko koffiemachine Cimbali S30 4 stuks	2018		5
Miko Cimbali S30 Cool unit 2 stuks	2018		5
Miko Fridge Module 4 liter 2 stuks	2018		5
Miko Cimbali M1 Milk 2 stuks	2018		5
Miko melkopschuimer Lattiz	2018		5
Miko heetwaterapparaat BRAV HWA	2018		5
Miko Jaski chocomel hot dispenser endure	2018		5

SUBTOTAAL:

TOTAAL-GENERAAL:

in 2019 buiten gebruik gestelden bedrijfsmiddelen :
Nissan KingCab NP300 8-VVS-30
Desinvestering in 2019 78-BL-KH

AANSCHAFPRIJS	AFSCHRIJVING T/M 2018	AFSCHRIJVING 2019	BOEKWAARDE PER 31-12-19
24.575,00	1.639,00	4.915,00	18.021,00
8.000,00	800,00	1.600,00	5.600,00
8.000,00	800,00	1.600,00	5.600,00
5.760,00	576,00	1.152,00	4.032,00
5.065,00	506,00	1.013,00	3.546,00
1.600,00	160,00	320,00	1.120,00
2.374,31	49,00	475,31	1.850,00
122.624,38	69.574,07	12.181,31	40.869,00
95.000,00	95.000,00	0,00	0,00
3.579,00	540,00	720,00	2.319,00
32.000,00	3.735,00	6.400,00	21.865,00
2.700,00	315,00	540,00	1.845,00
500,00	60,00	100,00	340,00
2.500,00	290,00	500,00	1.710,00
1.595,00	185,00	319,00	1.091,00
750,00	90,00	150,00	510,00
1.210,00	140,00	242,00	828,00
139.834,00	100.355,00	8.971,00	30.508,00
984.715,62	777.698,85	42.316,77	164.700,00

BIJLAGE C1 PROJECTENLIJST JAARREKENING 2019

PROJECT- NUMMER	PROJECTOMSCHRIJVING	UITV.- KOSTEN	SUBSIDIES BIJDRAGEN	SALDO 31-12-19
2010.016	Natuurcompensatie Veerweg Velden	0,00	58.347,11	58.347,11
2010.027	Fonds fam. Jansen Merum	2.855,70	15.000,00	12.144,30
2011.059	Edelhertenproject	63.279,65	203.228,16	139.948,51
2012.002	Kleine landschapselementen WM	118.598,06	4.000,00	-114.598,06
2013.017	Anstel Vallei Natuurgebied	329.287,62	640.281,88	310.994,26
2013.023	Inrichting Lus van Linne	0,00	300.000,00	300.000,00
2014.011	Sarsven en Banen EGM PAS	8.276,19	0,00	-8.276,19
2014.019	Kwaliteitsimpuls NP Maasduinen 2014	512.146,57	441.743,01	-70.403,56
2016.012	Inrichting Vilt 2e fase	6.517,47	6.483,11	-34,36
2016.013	Intereg V.A. Natuur- en Bosbrandpreventie	18.952,00	967,80	-17.984,20
2016.025	Inrichting AZC-terrein Venlo	87.677,52	146.924,92	59.247,40
2017.010	Reigersbroek POP3 inrichting	394.156,09	0,00	-394.156,09
2017.029	Inrichting en beheer Marienwaard	19.919,08	84.846,56	64.927,48
2018.040	Tuin Montfort	6.050,00	0,00	-6.050,00
2018.038	NP de Maasduinen Kwaliteitsimpuls 2018	40.485,66	20.611,00	-19.874,66
2018.036	Elsloo Park en botanische tuin	104.303,35	121.388,04	17.084,69
2020.013	NP de Maasduinen Kwaliteitsimpuls 2019	5.473,73	0,00	-5.473,73
2019.021	Herintroductie en advies zeldzame akkerplanten	7.991,85	20.887,18	12.895,33
2019.023	Geelbuikvuurpad Voortplantingswateren	13.388,87	28.667,43	15.278,56
2019.028	Leefgeb. Kamsalamander en geelbuikvuurpad	4.277,24	44.859,11	40.581,87
2019.040	LIFE BOVAR Bemelerberg en Geuldal	16.017,58	7.175,00	-8.842,58
2019.038	Sarsven en Banen Communicatie Natura 2000	7.383,48	20.475,00	13.091,52
2020.006	Vernieuwing Website SLL	7.537,50	0,00	-7.537,50
2020.010	Inrichting percelen Heuloërbroek	11.510,00	0,00	-11.510,00
2020.012	Inrichting percelen Eys Elisabeth Strouven	5.170,45	0,00	-5.170,45
		1.791.255,66	2.165.885,31	374.629,65
DHZ PROJECTEN				
2018.025	Grondverwerving Zwart Water DHZ	3.551,98		-3.551,98
2018.027	Grondverwerving Dubbroek DHZ	2.964,85		-2.964,85
2018.029	Grondverwerving Beesels Broek	2.404,38		-2.404,38
2018.030	Inrichting Beeselsbroek	171.480,24		-171.480,24
2018.031	Grondverwerving Kaldenbroek DHZ	606,00		-606,00
2018.032	Kaldenbroek inrichting DHZ	244,00		-244,00
2018.033	Grondverwerving Roeventerpeel DHZ	1.855,54		-1.855,54
		183.106,99		-183.106,99

PROJECT- NUMMER	GEBOUWEN			
	PROJECTOMSCHRIJVING	UITV.- KOSTEN	SUBSIDIES BIJDRAGEN	SALDO 31-12-19
2013.009	Nieuw Ehrenstein restauratie	336.899,66	1.940.177,12	1.603.277,46
2013.025	Sub. Project Nieuw Ehrenstein	1.376.440,15	0,00	-1.376.440,15
2013.016	Klaren Anstel Anstel Vallei	13.179,49	152.247,29	139.067,80
2015.021	Frankenhofmolen ketelhuis	99.715,76	500,00	-99.215,76
2016.002	Bezoekerscentrum Kasteel Elsloo	8.454,85	0,00	-8.454,85
2017.021	Kloosterhof verbouwing kantoor	1.105.922,63		-1.105.922,63
2017.024	Kaldenbroek schuur verbouwen	362.944,62	13.891,00	-349.053,62
2018.010	Groote Heide aanpassing tbv horeca	317.871,08	98.489,53	-219.381,55
2018.035	Restauratie schuur Koningshof	83.798,42		-83.798,42
2019.006	Hoogcruts Restauratie impuls Rijk Srr 2018	233.430,97	305.022,63	71.591,66
2019.016	Nieuw Ehrenstein Srr 2018	2.910.808,65	2.000.464,00	-910.344,65
2019.043	Nieuw Ehrenstein Installaties	1.116.090,04	5.000,00	-1.111.090,04
GEBOUWEN HERBESTEMMING / VOORONDERZOEK				
2017.011	Herbestemming ruïne Stein	26.146,78	17.500,00	-8.646,78
2017.025	Herbestemming Hoogcruts	38.185,54	39.097,00	911,46
2017.026	Herbestemming Kasteel Elsloo	20.602,00	16.940,00	-3.662,00
2017.027	Herbestemming Grathemermolen	22.226,62	14.322,00	-7.904,62
2019.018	Herbestemming Kaldenbroek Huis	15.911,91	10.575,00	-5.336,91
2019.019	Herbestemming Beylshof	5.842,98	36.750,00	30.907,02
GEBOUWEN ONDERHOUDSPROJECTEN				
2019.026	Bruggen SLL [2019 = zuid]	11.876,15	0,00	-11.876,15
2019.035	Plafond Stokshof	2.893,61	0,00	-2.893,61

BRIM PROJECTEN GROEN

PROJECT-NUMMER	PROJECTOMSCHRIJVING	UITV.-KOSTEN	SUBSIDIES BIJDRAGEN	SALDO 31-12-19
2012.007	Historische buitenplaats Neercanne 2014-2019	301.939,27	194.717,09	-107.222,18
2014.017	Archeologische monumenten Noord BRIM 2013-2018	17.716,14	11.146,00	-6.570,14
2015.001	Groene Brim Historische tuinaanleg KA 2015-2020	86.522,11	93.579,50	7.057,39
2016.030	Historische tuin Elsloo BRIM 2017-2022	201.898,98	58.324,64	-143.574,34
2016.032	Fort Hazepoot en Landweer Grote Heide 2017-2022	8.450,66	2.912,00	-5.538,66
2018.013	Frankenhofmolen 3 stuwmuren BRIM 2018-2023	1.096,00	4.608,00	3.512,00
2019.005	Park Bleijenbeek	3.668,85	8.826,00	5.157,15

BRIM PROJECTEN ROOD

2012.004	Wymarsche watermolen BRIM 2013-2018	47.881,41	29.868,89	-18.012,52
2012.005	Janssenmolen Oirsbeek BRIM 2013-2018	145.671,24	75.250,00	-70.421,24
2013.001	Kasteel Arcen BRIM 2013-2018	255.608,96	103.304,11	-152.304,85
2013.002	Van Tienhovenmolen BRIM 2013-2018	52.507,36	29.838,59	-22.668,77
2013.005	Kaldenbroek BRIM 2013-2018	55.398,23	28.815,47	-26.582,76
2013.006	Cottessen 3 BRIM 2013-2018	29.076,16	13.932,00	-15.144,16
2013.007	Cottesen 9 BRIM 2013-2018	31.323,49	11.759,88	-19.563,61
2015.002	Frankenhof BRIM 2015-2020	8.097,16	34.500,00	26.402,84
2015.003	Puthuis Gloriëtte Hoogcruts BRIM 2015-2020	777.413,41	396.237,58	-381.175,83
2015.004	Wittermolen BRIM	38.802,18	34.500,00	-4.302,18
2015.005	Restauratie Terrasmuren Neercanne BRIM 2015-2020	82.422,42	29.703,00	-52.719,42
2015.006	Tuin- en parkaanleg Neercanne BRIM 2015-2020	17.295,94	21.297,20	4.001,26
2015.008	Hoofdgebouw Kasteel Elsloo BRIM 2015-2020	126.703,37	58.223,90	-68.479,47
2015.016	Torenmolen Gronsvelt BRIM 2013-2018	120.966,82	37.000,00	-83.966,82
2016.027	Theekoepel Inaborg Brim 2015-2020	205,46	2.377,00	2.171,54
2016.028	Standerdmolen Urmond BRIM 2017-2022	4.502,05	25.500,00	20.997,95
2016.029	Kasteel Arcen Tiendschuur BRIM 2015-2020	314,69	4.137,00	3.822,31
2016.031	Ruïne Stein BRIM 2017-2023	26.768,38	22.227,00	-4.541,38
2017.023	Grathermolen Brim 2013-2018	47.851,50	25.026,20	-22.825,30
2015.019	Kasteel Arcen brug en kademuren	303.204,24	0,00	-303.204,24
2015.020	Kasteel Arcen Hoofdgebouw	446.282,41	10.000,00	-436.282,41
2018.011	Kasteel Arcen Hoofdgebouw BRIM 2018-2023	44.940,95	53.688,00	8.747,05
2018.012	Kasteel Arcen brug en kademuren BRIM 2018-2023	0,00	8.416,00	8.416,00
2018.014	Hoogcruts Kapel BRIM 2018-2023	9.509,65	5.536,00	-3.973,65
2018.015	Hoogcruts Landhuis BRIM 2018-2023	9.364,19	8.236,00	-1.128,19
2018.016	Hoogcruts Tuinmuur BRIM 2018-2023	3.780,08	3.556,00	-224,08
2018.017	Boerderij Schrevenhof BRIM 2018-2023	652,00	4.060,00	3.408,00
2018.018	Ruïne Bleijenbeek	137,53	0,00	-137,53
2019.001	Wymarsche watermolen	0,00	16.500,00	16.500,00
2019.002	Grathermolen BRIM 2019-2024	10.680,52	16.500,00	5.819,48
2019.003	Torenmolen Gronsvelt	403,35	16.500,00	16.096,65
2019.004	JanssenMeule	94.714,37	58.500,00	-36.214,37

PROJECT- NUMMER	KASTEELTUINEN ARCEN			
	PROJECTOMSCHRIJVING	UITV.- KOSTEN	SUBSIDIES BIJDRAGEN	SALDO 31-12-19
2013.021	Investerings Kasteeltuinen 2014	1.037.233,59	989.327,52	-47.906,07
2014.016	Kasteel Arcen Welten Vleugel [pianola]	16.423,50	11.750,00	-4.673,50
2016.003	Archiefonderzoek Kasteel Arcen	8.000,00	10.643,64	2.643,64
2018.001	Overige investeringen Kasteeltuinen 2018	-2.950,50	0,00	2.950,50
2018.022	Dienstencentrum Kasteeltuinen Arcen	7.576,13	0,00	-7.576,13
2019.020	Kasteel Arcen onderhoud installaties	30.691,37	0,00	-30.691,37
2019.017	Overige investeringen Kasteeltuinen 2019	89.038,74	0,00	-89.038,74
2020.011	Overige investeringen Kasteeltuinen 2020	32.578,61	0,00	-32.578,61
		12.741.604,88	7.221.799,78	-5.519.805,10
		14.715.967,53	9.387.685,09	-5.328.282,44
OVERIGE PROJECTEN NATUURTERREINEN/GEBOUWEN/AANKOPEN				
5100	Projecten BTW reserve Gebouwen		421.156,63	421.156,63
5110	Projecten opstartfase	9.009,46		-9.009,46
5001	Project aankopen Maascorridor		84.004,00	84.004,00
5005	Meerjarenovereenkomst aankopen Provincie Jaarschijf 2014	1.321.235,41	1.538.730,00	217.494,59
5008	Meerjarenovereenkomst aankopen Provincie Jaarschijf 2015	3.032.220,90	3.447.034,20	414.813,30
5011	Projecten aankopen provincie DHZ/SKNL		-46.761,00	-46.761,00
5012	Projecten PAS maatregelen jaarschijven 2018-2021		-58.708,32	-58.708,32
	TOTAAL PROJECTEN	19.078.433,30	14.773.140,60	-4.305.292,70

BIJLAGE C2 PROJECTEN AFGEROND IN 2019

NATUURTERREINEN

PROJECT- NUMMER	PROJECTOMSCHRIJVING	UITV.- KOSTEN	BATEN OVERHEDEN
2019.022	Herintroductie knoflookpad	8.201,58	4.476,29
2018.020	Bijenproject de Hamert	8.457,90	0,00
2018.024	Mergelgroeven, stabilisering	38.263,92	39411,95
2018.002	Bemelerberg PAS 2018	283.603,65	283.603,65
2018.003	Boschhuizerbergen PAS 2018	135.104,91	135.104,91
2018.004	Geuldal PAS 2018	93.511,13	93.511,13
2018.005	Maasduinen PAS 2018	897.133,49	897.133,49
2018.006	Roerdal PAS 2018	4.124,08	4.124,08
2018.007	Sarsven en de Banen PAS 2018	91.314,69	91.314,69
2018.008	Weerterbos PAS 2018	37.746,14	37.746,14
2018.009	Pietersberg en Jekerdal PAS 2018	71.205,66	71.205,66
2019.008	Bemelerberg PAS 2019	451.236,16	451.236,16
2019.009	Boschhuizerbergen PAS 2019	96.145,12	96.145,12
2019.010	Geuldal PAS 2019	48.927,48	48.927,48
2019.011	Maasduinen PAS 2019	936.366,98	936.366,98
2019.012	Pietersberg en Jekerdal PAS 2019	93.021,91	93.021,91
2019.013	Roerdal PAS 2019	5.624,63	5.624,63
2019.014	Sarsven en de Banen PAS 2019	9.901,30	9.901,30
2019.015	Weerterbos PAS 2019	210.660,15	210.660,15
TOTAAL NATUURTERREINEN		3.520.550,88	3.509.515,72

GEBOUWEN

	PROJECTOMSCHRIJVING	UITV.- KOSTEN	BATEN OVERHEDEN
2018.039	Renovatie Boswachterswoning Neercanne	170.021,00	
2019.024	Begraafplaats St. Paul	21.983,76	
2019.025	De Sluis ijssalon	12.788,33	
2018.001	Overige investeringen Kasteeltuinen 2018	208.028,53	
TOTAAL GEBOUWEN		412.821,62	0,00

TOTAAL NATUURTERREINEN EN GEBOUWEN	3.933.372,50	3.509.515,72
---	---------------------	---------------------

BATEN ANDERE ORGANISATIES	EIGEN BIJDRAGE WERKELIJK	VOORZIENING 2019	EIGEN BIJDRAGE GERESERVEERD	MUTATIE VOORZIENING
	3.725,29	5.226,42	5.226,42	1.501,13
1.000,00	7.457,90		10.000,00	2.542,10
	-1.148,03		0,00	1.148,03
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
	0,00		0,00	0,00
1.000,00	10.035,16	5.226,42	15.226,42	5.191,26

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN GECONSOLIDEERDE JAAR-REKENING 2019

Ons oordeel

Wij hebben de geconsolideerde jaarrekening 2019 van Stichting Het Limburgs Landschap te Arcen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Het Limburgs Landschap per 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen en de bepalingen krachtens de WNT. De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

1. de geconsolideerde balans per 31 december 2019 met een balanstotaal van 20.133.130 €;
2. de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2019 met een resultaat van 10.810 €; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol WNT vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de geconsolideerde jaarrekening'. Wij zijn onafhankelijk van

Stichting Het Limburgs Landschap zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties [Wta], de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten [ViO] en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants [VGBA]. Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de geconsolideerde jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag; en
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de geconsolideerde jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de geconsolideerde jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen.

C.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE GECONSOLIDEERDE JAAR-REKENING

Verantwoordelijkheden van het bestuur en raad van toezicht voor de geconsolideerde jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de geconsolideerde jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen en krachtens de WNT. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Bij het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de geconsolideerde jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen

of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de geconsolideerde jaarrekening. De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de geconsolideerde jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze geconsolideerde jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toe-

gepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de geconsolideerde jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de geconsolideerde jaarrekening staan;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de geconsolideerde jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Venray, 15 april 2020

CONTOUR

w.g.

B.J.M. Janssen MSc
Registeraccountant

BEGROTING 2020

BATEN

STAAT VAN BATEN EN LASTEN	Begroot
· Baten van Particulieren	520.000
· Baten van Bedrijven	98.050
· Baten van loterijorganisaties	937.500
· Baten van subsidies van overheden	6.718.181
· Baten van verbonden organisaties	0
· Baten van andere organisaties zonder winststreven	100.000
SOM VAN DE GEWORVEN BATEN	8.373.731
Baten als tegenprestatie voor de levering van	
· producten en diensten	4.976.425
Overige baten en lasten	0
SOM DER BATEN	13.350.156

LASTEN

Besteed aan doelstellingen	
· Aankoop natuurterreinen	3.019.538
· Projecten natuurterreinen/gebouwen	2.639.566
· Beheer natuurterreinen/gebouwen	6.522.962
· Voorlichting en belangenbehartiging	749.034
	12.931.101
Wervingskosten	
· Wervingskosten	185.115
Beheer en administratie	
· Kosten beheer en administratie	423.806
SOM DER LASTEN	13.540.022
Saldo voor financiële baten en lasten	-189.866
Saldo financiële baten en lasten	198.500
SALDO VAN BATEN EN LASTEN	8.634

